

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΜΕΤΑ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ

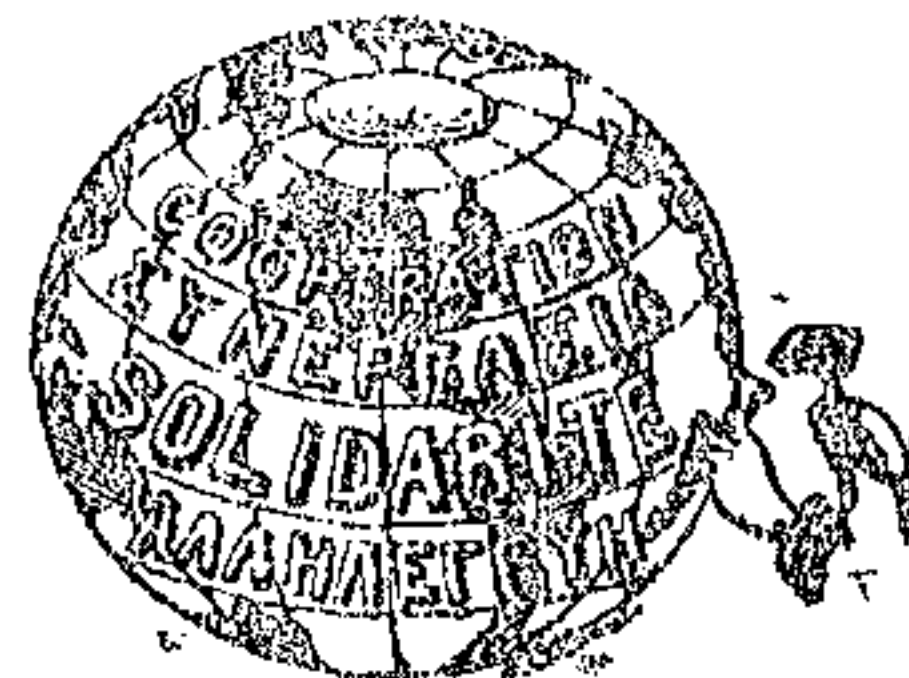
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΠΑΡ' ΟΜΑΔΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Γ΄.

ΙΟΥΛΙΟΣ

ΑΡΙΘ. 31

1921

Διευθυντής: Ι. Δ. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Θ. ΓΕΝΗΔΟΥΝΙΑ : Τὸ οἰκονομικὸν μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Αἱ πλουτοπαραγωγικαὶ δυνάμεις καὶ ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς. Σελ. 985
- Π. ΡΕΔΙΑΔΗ : Τὸ διοικητικὸν σύστημα. Αἱ γενικαὶ διοικήσεις. Ἀποκέντρωσις. Ἀυτοδιοικήσεις. * 1009
- Ν. ΑΡΜΑΚΟΛΑ : Ἐπὶ τῶν συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων. Δημοσιονόμιον ἢ δύο Βουλαι ; * 1023
- Μ. ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗ : Συμπεράσματα τινὰ ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐκδόσεως τῆς Διεθνoῦς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς. * 1031
- Ν. Β. ΛΙΑΤΣΙΚΑ : Ὁ ὄρυκτος πλοῦτος τῆς δυτικῆς Π. Ἀσίας. * 1035
- *   *   : Οἱ ὄρυκτοὶ ὑδρογονάνθρακες τῆς Α. Ἑλλάδος. * 1044
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.
- ΙΣΤΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΡΑΠΕΖΩΝ.

**ΤΟ
ΜΕΛΛΟΝ**
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ

*Ενδιδομένη προσωρινώς ἀπαιξ τοῦ μηνὸς εἰς 90—150 σελίδας

ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ CHARLES GIDE

Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων

ΙΔΡΥΤΗΣ: **Ι. Α. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ**

Διηγήτορας Διπλωματοῦχος Διοικ. καὶ Οἰκονομολογικῶν Σπουδῶν
τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων

*Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δρ. 25 — *Ἐπαρχιῶν δρ. 27

*Ἐξωτερικοῦ δρ. 30. *Ἐξάμηνος δρ. 15

*Ἐπιστολὴν τεύχος δρ. 2.50

Γραφεῖα: *Ὁδὸς Νίκης ἀριθ. 28.

Σημ.— Τὸ «Μέλλον», ἀποβλέπων ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δημι-
ουργίαν κινήσεως ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν ἐν Ἑλλάδι, δὲν δημοσιεύει
ἄρθρα ἀφιστάμενα τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου ἢ ἀπορρέοντα ἐκ κομ-
ματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Οἱ συγγραφεῖς τῶν διαφόρων ἄρθρων φέρου-
σι τὴν εὐθύνην τῶν ἐν αὐτοῖς διατυπωμένων γνώμων.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΣΤΑΔΙΟΥ 14

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

*Ἐποικιαστῆμα ἐν Ἑλλάδι

Κεφάλαιον καταβεβλημένον Δρ. 15.000.000—

*Αποθεματικὸν Δρ. 2.921.590.35

*Ὁροι καταθέσεων εἰς δραχμάς

*Ἐν ὄψει Δρ. 3 1)2 0)0

Μὲ 15)θήμερον προειδοποίησιν Δρ. 4 0)0

*Ἐπὶ προθεσμίᾳ 1 ἐτοῦς Δρ. 4 1)2 0)0

*Ἐπὶ προθεσμίᾳ 2 ἐτῶν Δρ. 5 0)0

*Ἐπὶ προθεσμίᾳ 4 ἐτῶν Δρ. 5 1)2 0)0

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΥ

Μέχρι Δραχμῶν 5.800 Δρ. 4 1)2 0)0

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΙ ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ
ΔΡΑΧΜΗΣ

Α) *Ἐξίσωσις τῆς δραχμῆς

*Ἐν Ἑλλάδι σήμερον πάντες ἀνεξαιρέτως, τόσοι οἱ ἀρμόδιοι ὅσον καὶ οἱ ἀναρμόδιοι, ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἐπικαταλλαγῆς καὶ συζητοῦσι σχετικῶς μὲ τὴν ἀξίαν τῆς δραχμῆς ὑπὸ διαφόρους ἀπόψεις. Ἴσως δὲν εἶνε ἀσκοπον νὰ ἐξετάσωμεν συντόμως καὶ τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν παρουσιάζει τὸ θέμα εἰς τὰ ὅργανα εἰδικοῦ κλάδου πολιτικῶν τινῶν μηχανικῶν.

Προφανῶς ἡ ἀξία παντὸς νομίσματος εἶνε μία συνάρτησις τῆς ὁποίας οἱ μεταβλητοὶ παράγοντες εἶνε ἡ ζήτησις καὶ ἡ προσφορὰ αὐτοῦ.

Οἱ δύο οὗτοι παράγοντες εἶνε καὶ πάλιν συναρτήσεις, ὧν οἱ κύριοι συντελεσταὶ εἶνε διὰ μὲν τὴν ζήτησιν τοῦ νομίσματος τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, διὰ δὲ τὴν προσφορὰν τὸ εἰσαγωγικὸν τοιοῦτον. Πάντες οἱ ἄλλοι παράγοντες τῆς ἐξίσωσως τῆς ἀξίας νομίσματος τινὸς εἶτε εἶνε δευτερευούσης σημασίας καὶ δύνανται νὰ παραληφθῶσιν, εἶτε εἶνε μόνον προσηγορικῆς φύσεως καὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς εἰδικαὶ περιπτώσεις τῶν δύο προσηγορευθέντων κυρίων παράγοντων, εἶτε τέλει εἶνε ἄλλη μορφή αὐτῶν.

Ὅτι λόγου χάριν ἡ κερδοσοφία, ὁ πόλεμος, ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ κατάσταση, ὁ οἰκονομικὸς ἀποκλεισμὸς καὶ ἄλλοι παρόμοιοι παράγοντες δὲν δύνανται νὰ ἔχουν ἢ παροδικὴν ἐπίρρυσιν ἐπὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ διάφραξις τῶν οἰκονομικῶν ἀποκλεισμῶν ὡς καὶ τὸ μαιζοτῆξ τῶν προϊόντων ἐξαρτῶνται καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἣν ἔχουσιν αἱ ἀποκλείουσαι ἢ μαιζοκτάρονσαι χώραι τοῦ γεωργικοῦ βιομηχανικοῦ ἢ μεταλλουργικοῦ αἰσίου τῆς ἀποκλεισμένης χώρας, τοῦτέστιν τοῦ ἐξαγωγικοῦ αὐτῆς ἐμπορίου, εἶτε ἀπὸ τὴν βίαν, ἣν αἰσθάνονται αὐταὶ ὅπως ἀποστελλοσιν εἰς τὴν ἀποκλεισμένην χώραν τὰ προϊόντα των.

Παράδειγμα τῶν ἄνω εἶνε αἱ προσπάθειαι, αἵτινες καταβάλλονται ἕνεκα τῆς πίεσεως τῶν τραπεζιτικῶν, ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κύκλων, πρὸς ἐπανάληψιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἀνταλλακτικῶν σχέσεων μετὰ τῆς Ρωσσίας, Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ ἄλλων ἐξέθρων τῶν χωρῶν ἀκριβῶς ἐλείπων αἵτινες ἀποκλείουσι σήμερον τὴν σύμμαχόν των Ἑλλάδα.

Τοῦτο δὲ γίνεται εἶτε διότι ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν τὸ ἀπαραίτητόν ἔχει νὰ

προσφέρη εἰς τὰς ἀποκλειούσας Δυνάμεις, εἴτε διότι τινὲς τούτων ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὴν εἰς τὴν σύναψιν συμβάσεων, ἰδίως οἰκονομολογικῆς φύσεως πρὸς χρησιμοποίησιν ξένων κεφαλαίων, ὡς τοῦτο γίνεται διὰ τὴν Τουρκίαν.

Ἐπεὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι εἰς τὰ ὄμματα τοῦ μηχανικοῦ ἢ ἐξίσωσις τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς ἔχει τὴν μορφήν ἀπλοῦ κλάσματος, οὕτως ὁ μὲν ἀριθμητικὸς εἶνε συνάρτησις τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ παρονομαστὴς συνάρτησις τοῦ εἰσαγωγικοῦ αὐτῆς ἐμπορίου.

Ἐφ' ὅσον δυνάμεθα ν' ἀυξήσωμεν τὸν ἀριθμητικὸν ἢ νὰ ἐλαττώσωμεν τὸν παρονομαστὴν ἢ, ὅπερ καὶ προτιμότερον, νὰ πρᾶξωμεν καὶ τὰ δύο συγχρόνως, δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ἀυξήσωμεν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς δραχμῆς παρ' ὅλους τοὺς ἀποκλεισμούς, πολιτικὰς συνθήκας, πολέμους, κερδοσκοπίας κ.λ.π.

Σκοπὸς τοῦ ἄρθρου τούτου εἶνε νὰ ὑποδείξωμεν μέσα τινὰ, ἐκ τῶν πολλῶν ἄλλων, ἅτινα ἀναμφιβόλως ὑπάρχουσι, τὰ ὅποια ὁμῶς ἐξέρχονται τῆς εἰδικότητος ἡμῶν, πρὸς ἐπίτευξιν τοιαύτης εὐνοϊκῆς μεταβολῆς τῶν παραγόντων τῆς ἐξισώσεως τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς.

B) Ἡ Ἑλλὰς μία τῶν πλουσιωτέρων χωρῶν τῆς Μεσογείου :

Ὅπως ὑποδείξωμεν ἀπὸ τοῦδε τὸ συμπέρασμα, εἰς ὃ θέλομεν νὰ καταλήξωμεν, ἐπιτραπήτω ἡμῖν, ἢ ἐξῆς χαρακτηριστικωτάτη ἀφήγησις :

Ὅτε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ συζητήσωμεν περὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν μεγάλῃς συμμάχου Δυνάμεως, οὗτος μεταξὺ ἄλλων εἶπεν εἰς ἡμᾶς τ' ἀκόλουθα :

« Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς μου εἶχον τὴν τιμὴν νὰ γίνω δεκτὸς παρὰ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τῆς πατρίδος μου ἵνα λάβω τὰς τελευταίας παρ' αὐτῆς ὁδηγίας.

« Μεταξὺ ἄλλων συνεζητήσαμεν λοιπομερῶς καὶ τὴν πλουτοπαραγωγικὴν ἱκανότητα τῆς Ἑλλάδος.

« Ἡ ἰδέα λοιπὸν τὴν ὅποιαν θὰ σᾶς ἐκφράσω δὲν εἶνε ἀπλῶς προσωπικὴ μου ἢ τοιαύτη μεμονωμένων τινῶν οἰκονομικῶν ἐμπορικῶν ἢ βιομηχανικῶν οἰκῶν ἐπιθυμούντων νὰ συνεργασθῶσι μεθ' ὑμῶν.

« Εἶνε ἡ πεποιθήσις τῶν ἀνωτάτων ἀρχῶν μεγάλῃς καὶ ἄριστα πληροφορημένης χώρας.

« Ἡ πεποίθησις δὲ αὕτη εἶνε ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀναμφιβόλως θὰ διέλθῃ κρισίμους οἰκονομικὰς φάσεις διαρκείας 15 ἕως 20 ἐτῶν, τοῦτέστιν ὅσον ἀπαιτεῖται πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀναγκαίου ἐσωτερικῆς ὑργανώσεως τῶν ἀπελευθερωθεισῶν χωρῶν καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς πρᾶγματοποιήσεως τοῦ ἐθνικοῦ φυσικοῦ πλούτου αὐτῆς, διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ὑπάρχοντος τοιούτου, ὅσον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος ὅσον καὶ ἐκείνου, τοῦ κατὰ πολὺ μεγαλητέρου, τοῦ ὑπάρχοντος ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Νέας Ἑλλάδος.

« Ἀπαξ ὁμῶς ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐπιτευχθῆ καὶ ἢ ἐν λόγῳ ἐκμετάλλ-

« λευσις τοῦ πλούτου τῆς ἀρχίσῃ θὰ καταστήσῃ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα, κατὰ τὴν ἀκράδαντον πεποιθήσιν ἡμῶν, μίαν τῶν πλουσιωτέρων χωρῶν τῆς Μεσογείου.

« Πρὸς τοῦτο δύο τινὰ μόνον ἀπαιτοῦνται : *θάρος καὶ θέλησις*, διότι τὴν εὐφύιαν ἔχετε ἀφθονον.

« Καὶ εἰς τί ἔγκειται καθ' ὑμᾶς ὁ πλοῦτος αὐτός, ἠρωτήσαμεν ; — Εἰς τὰ ἔλη τῆς, τὰς ἀκαλλιεργήτους ἐκτάσεις καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀπήντησεν ὁ διακεκριμένος συνομιλητῆς μας ».

« — Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λησμονεῖτε τὰ ῥέοντα αὐτῆς ὕδατα, προσεθέσαμεν ».

Ὅσον πλέον παρὰδοξοὶ ἠθέλον θεωρηθῆ αἱ τοιαῦται ἰδέαι, τοσοῦτον ἱλιγγιωδέστερα θὰ φανῶσι καὶ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὅποια θὰ ἐξαχθῶσιν ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν τῶν ὀφελειῶν, αἵτινες δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς ἐξυγιάνσεως τῆς χώρας, τῆς χρησιμοποίησεως τῶν τὴν σήμερον ἐπιβλαβῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων ἢ ἐγκαταλελειμένων εὐφορωτάτων Μακεδονικῶν καὶ Θρακικῶν πεδιάδων, τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ λευκοῦ ἀνθρακος, τῆς ἀναπτύξεως τῶν λιμένων καὶ τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τῆς χώρας καὶ ἄλλων παρομοίων προσόδων, τὰς ὅποιαις θέλομεν ἐξετάσῃ συντόμως.

Τὴν ἐξέτασιν ταύτην θὰ περιορίσωμεν μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν ὁρίων 1914, διότι ἐλλείπουσιν ἡμῖν στατιστικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Σὺν τῇ ἐξετάσει τῶν ὡς ἄνω ζητημάτων θέλομεν ὑποδείξῃ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ποῖα μέτρα δεόν καθ' ἡμᾶς νὰ ληφθῶσι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐκάστοτε ζητουμένου ἀποτελέσματος.

Γ) Ἐξυγιάνσις τῆς χώρας

Εἰς πάντας εἶνε γνωστὴ, καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀκόμη, ἡ ἀνθυγιεινὴ κατάστασις τῆς χώρας, ἢ ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐλονοσίαν καθ' ἀπάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπίσης οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι αἱ μόναι ἀρχικαὶ αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τοῦ κακοῦ εἶνε τὰ λιμνάζοντα ὕδατα τῶν τε μικροτέρων καὶ μεγαλειτέρων ἐλωδῶν ἐκτάσεων.

Κατὰ τὸν ὑγειονομικὸν Σύμβουλον κ. I. M. Καρδαμάτην, τοῦ ὁποίου τὸ κῦρος ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὁ μέσος ὅρος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐλονοσοῦντων ὑπερβαίνει τὸ τρίτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Ἡ ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐπερχομένη κατάπτωσις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς εἶνε πρόδηλος.

Μεγίστη ἐν τούτοις εἶνε καὶ ἡ εἰς τὴν Ἑθνικὴν Οἰκονομίαν καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἐμμέσως εἰς τὸ Δημόσιον ἐπερχομένη ὑλικὴ ζημία, ὡς διὰ τῶν ἀκολούθων προχείρων ὑπολογισμῶν δυνάμεθα νὰ καταδείξω-

μεν, ακολουθούντες προς τούτο την παρά του κ. Καρδαμάτη και των Ιταλών υγειονολόγων εφαρμοσθείσαν μέθοδον υπολογισμού.

Ο πληθυσμός της Ελλάδος των ετών 1914 δύναται να υπολογισθῆ τὴν σήμερον εἰς 5,100,000 κατοίκους, ἐξ ὧν οἱ ὑποφέροντες ἐξ ἐλονοσίας ἀνέρχονται εἰς 1,700,000.

Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ ἥμισυ μόνον ἐργάζεται παραγωγικῶς καὶ ὅτι ἕκαστος πύσχων κωλύεται ἀπὸ τοῦ νὰ ἐργάζεται τοῦλάχιστον 30 ἡμέρας κατ' ἔτος.

Ἐκ τῶν προσβαλλομένων ὑπὸ τῆς ἐλονοσίας ἀποθνήσκουσιν εἰς ἐπι 260, τοῦτέστιν ἐπὶ 1.700.000 ἀσθενούντων ἀποθνήσκουσιν ἐτησίως ἐξ ἐλονοσίας 6540 ἄτομα.

Ὡς ἀξίαν δι' ἕκαστον ἄτομον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἐλάχιστην προπολεμικὴν τοιαύτην, ἠδὲξημένην κατὰ 50 % μόνον, τοῦτέστι 6.000 δραχμ.

Τέλος ἐὰν λάβωμεν ὅτι ἡ κανονικὴ μέλλουσα μέση θξία τῶν ἡμερομισθίων θὰ εἶνε μόνον 10 δραχμαὶ καὶ ὅτι ἕκαστος ἀσθενῆς δαπανᾷ 50 δραχμάς ἐτησίως διὰ νοσηλείαν καὶ ἀμοιβὴν ἰατρῶν, καταλήγομεν εἰς τὰ ἔξῃς καταπληκτικὰ συμπεράσματα :

Ἡμεροργία	1.700.000 × 0.50 × 30 =	25.500.000 ἡμέραι
Ἀπώλεια ἐξ ἡμεροργ.	25.500 000 × 10 =	255.000.000 δραχμ.
Δαπάναι νοσηλείας	1.700 000 × 50 =	85.000.000
Ἀπώλεια ἐκ θανάτων	6 540 × 6000 =	39.240.000

Ὀλικὴ ἀπώλεια ἐξ ἐλονοσίας, περίπου δρ. 380.000.000 δραχ.

Καὶ τοσαύτη μὲν εἶνε ἡ ἀπώλεια τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Διὰ τὸ Δημοσίον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι αἱ ἔμμεσοι αὐτοῦ ἀπώλεια ἐκ τῆς ἐλονοσίας ἀνέρχονται κατ' ἐλάχιστον εἰς 20 % τοῦ ὡς ἄνω ποσοῦ, ἴτοι διὰ τὴν παροῦσαν ἀνθυγιεινὴν κατάστασιν τῆς χώρας εἰς 76.000.000 δραχμῶν.

Καθ' ἡμᾶς ἡ κυρία πηγὴ τοῦ κακοῦ τῆς ἐλονοσίας δὲν εἶνε τόσοσιν τὰ μεγάλα ἔλη ἐφ' ὅσον τὰ μικρότερα τοιαῦτα, τὰ κερὶ τὰ χωρία καὶ τοὺς ἀγρούς.

Ταῦτα δύνανται νὰ ἐξυγιανθῶσι σχετικῶς εὐκόλως καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης.

Τὴν πρωτοβουλίαν πρὸς τούτο ὀφείλουν νὰ ἀναλάβωσιν αἱ ἐπαρχιακαί, δημοτικαί, ἀστυνομικαὶ καὶ υγειονομικαὶ ἀρχαί, αἵτινες δεόν νὰ βασιζόμεθα ἐπὶ αὐστηρᾶς νομοθεσίας καὶ ἀστυνομικῶν διατάξεων, ἣ ἐφαρμογῇ τῶν ὁποίων νὰ ἀποτελῆ ἐν τῶν κυριωτέρων μελημάτων τῶν ἀρχῶν τούτων.

Δ) Ἀποξήρανσις καὶ καλλιέργεια τῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων

Ὁὐχὶ ὀλιγώτερον καταπληκτικαὶ εἶνε αἱ ἀπώλεια, ὡς ὑπὲρταται ἡ Ἐθνικὴ Οἰκονομία, καὶ ἐπομένως τὰ δημόσια ταμεῖα, ἐκ τῆς μὴ καλ-

λιεργίας τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν ἐκτεταμένων ἐλωδῶν ἐκτάσεων καὶ μικρολιμνῶν βάθους μικροτέρου τοῦ ἐνὸς μέτρου.

Ἡ ὠφέλεια ἦν ἀποκομίζετο πᾶν Κράτος ἐκ τῆς ἀποξήρανσεως καὶ ἐξυγιάνσεως τῶν ἐλῶν καὶ τελμάτων γίνεται καταφανής, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ οἱ ἰδιοκτῆται τεχνικῶς ἀποξήρανθεισῶν καὶ ἐξυγιαινομένων ἐκτάσεων ἐπιβαρύνονται μόνον μὲ τὸ 30 % τῆς δαπάνης κατασκευῆς τῶν ἔργων, τῶν ὑπολοίπων 70 % καταβαλλομένων παρὰ τοῦ Δημοσίου (Κράτος 50 %, Ἐπαρχία 10 %, Δῆμος 10 %) ἐκ τοῦ κεφαλαίου «Κερδοζημίαι» τῶν προϋπολογισμῶν αὐτῶν.

Ἡ ὀλικὴ ἐπιφάνεια τῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων καὶ τῶν τελματοδῶν τοιούτων ἐν Ἑλλάδι ἀνέρχονται εἰς 3.940.000 στρέμματα.

Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δὲν περιλαμβάνονται αἱ ἐκτάσεις ἐκεῖναι, ὡς αἱ Θεσσαλικαὶ λ. χ. (1.700.000 στρεμ.), αἵτινες, πρόσφοροι οὖσαι πρὸς καλλιέργειαν, παραμένουσι πράγματι ἀνευ τοιαύτης, χρησιμοποιοῦνται ὅμως ὅπως δήποτε γεωργικῶς εἴτε ὡς βοσκαί, εἴτε ὡς λειμῶνες, εἴτε ἄλλως πῶς.

Ἐπίσης δὲν περιλαμβάνονται αἱ χέρσοι ἀλλὰ ξηραὶ ἐκτάσεις, ὡς ἡ πεδιάς τοῦ Κιλκίς λ. χ. αἵτινες εἶνε μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκαλλιέργητοι, δὲν δύνανται ὅμως νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἐλώδεις.

Ἡ ἀποξήρανσις, ἀρδευσις καὶ ἀποστράγγισις τῶν ὡς ἄνω ἐλωδῶν ἐκτάσεων θὰ ἔχη βεβαίως διάφορον σκοπὸν καὶ θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ διαφόρων τεχνικῶν μέσων, οἰκονομικῶν συνδυασμῶν καὶ νομοθετικῶν μέτρων ἀναλόγως τῆς τοποθεσίας, τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς γεωργικῆς σπουδαιότητος μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν.

Ἐὰν ἐν τούτοις θεωρήσωμεν τὰς ἐκτάσεις ταύτας ὡς ἐν σύνολον, δυνάμεθα νὰ καταστρώσωμεν τὸν ἔξῃς πρόχειρον υπολογισμόν.

Τὰ ἔξοδα κατασκευῆς ἔργων ἐξυγιάνσεως, ἀρδεύσεως καὶ ἀποστραγγίσεως καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν ἀπαραιτήτων ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων δυνάμεθα νὰ υπολογίσωμεν ὑπὸ μεταπολεμικᾶς συνθήκας εἰς 220—250 δρχ. ἀνὰ στρέμμα διὰ τὰ μικρότερα ἔλη καὶ εἰς 180—200 δρχ. διὰ τὰς μεγαλητέρας ἐλώδεις ἐκτάσεις.

Ἄς εἴπωμεν κατὰ μέσον ὄρον 200 δρχ. ἀνὰ στρέμμα συμπεριλαμβάνοντες εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο καὶ τὰ ἔξοδα ἀπαλλοτριώσεως. (Τὸ πλεῖστον τῶν ἀπεράντων στεπῶν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς Μακεδονίας ἀνήκουν εἰς τὸ Δημόσιον).

Οὕτω ἡ ὀλικὴ δαπάνη κατασκευῆς τῶν ἔργων θὰ ἀνέλθῃ εἰς περίπου 800 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἡ ἀξία τῶν γαιῶν τούτων μετὰ τὴν παράδοσίν των εἰς τὴν καλλιέργειαν βεβαίως δὲν θὰ εἶνε μικρότερα τῶν 800 δρχ. ἀνὰ στρέμμα, διότι τοῦλάχιστον 75 % τῶν ἐκτάσεων τούτων θὰ εἶνε ἐφωδιασμένοι μὲ κανονικώτατον ἀρδευτικὸν δίκτυον καὶ ἀποστραγγιστικὸν τοιοῦτον.

Ἡ ἀξία τῶν τοιούτων γαιῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπερβαίνει τὰς 1000 δρχ. ἀνὰ στρέμμα καὶ εἰς τινα μέρη, ἐνθα ἐπιστρέφουν «Ἀμερικάνοι», φθάνει καὶ τὰς 3.000 δραχμάς.

Τὴν ὀλικὴν ἐπομένως ἀξίαν τῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν παραδοθεισῶν

ἐκτάσεων δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ἴσην πρὸς 3.152.000.000 δραχ.

Κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἔργα ἐκτελεσθέντα ἀλλαγῶν τὰ ἔξοδα συντηρήσεως δὲν θὰ ὑπερβαίνωσιν ἐν Ἑλλάδι τὰς 3.50 δραχ. ἀνὰ στρέμμα κατ' ἔτος, εἰς ἃς δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν μίαν δραχμὴν δι' ἔξοδα διανομῆς τοῦ ὕδατος καὶ μισθοῦς προσωπικοῦ, ἴητοι διὰ 3.940.000 στρέμματα τὰ ἐτήσια ἔξοδα θὰ ἀνέρχωνται ἐν ὅλῳ εἰς 17.730.000 δραχ.

Δι' ἐξυπηρέτησιν τοῦ κεφαλαίου κατασκευῆς καὶ ἀπόσβεσιν αὐτοῦ ἐντὸς τριακονταετίας πρὸς 7,5%^ο, ἐτησίως ἀπαιτοῦνται ἕτεροι 64.472.000 δραχμαί.

Αἱ ἐτήσια δαπάναι ἐπομένως θὰ ἀνέρχωνται εἰς 82 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν, ποσὸν ὑπερ δύναται νὰ καλυφθῆ ἔξ ὀλοκλήρου διὰ τῶν προσόδων ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ ὕδατος πρὸς ἄρδευσιν (4 ἕως 20 ποτίσματα ἀναλόγως τῆς τοποθεσίας καὶ τῆς φυτείας πρὸς 2 δραχ. καθ' ἕκαστον στρέμμα).

Τοιοιουτρόπως πᾶσαι αἱ καθαρὰι πρόσοδοι αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς καλλιεργείας τῶν ἐν λόγῳ ἐκτάσεων θὰ ὦσι καθαρὰ κέρδη.

Τοὺς ὑπολογισμοὺς ἡμῶν πρὸς καθορισμὸν τῶν ἐξόδων καλλιεργείας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἐσόδων δὲν φρονοῦμεν ἐπ' ἀνάγκης νὰ καταστρώσωμεν ἐνταῦθα ἐν ἐκτάσει. Περιοριζόμεθα ἀπλῶς εἰς τὰς ἐξῆς γενικὰς παρατηρήσεις.

Αἱ ὑπὸ ἐξέτασιν ἐκτάσεις εἶνε εὐφορώταται ὅσάκις ἢ τυχαία ἀποξήρανσις τῶν ἐλῶν τῆς Μακεδονίας, τοῦ Στρυμῶνος ἢ τῶν τεναγῶν τῶν Φιλίππων ἐπιτρέπουσιν τὴν καλλιέργειαν ἑκταρίων τινῶν εἰς ἀραβόσιτον ταῦτα ἀποδίδουσι καὶ πλεόν τῶν 1:32.

Τοιαύτην ἀπόδοσιν ἡμεῖς βεβαίως δὲν λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν, προϋθέτομεν ὅμως ἐντατικὴν αὐτοκαλλιέργειαν καὶ ἀφθονον λίπανσιν διὰ τῶν εὐθηνῶν λιπασμάτων, ἃ δύναται νὰ παράγῃ ἡ γῆ καὶ περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος. Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ παραδεχθῶμεν ἀμειψοπορὰν τοιαύτην, ὅστε τὰ 100 στρέμματα νὰ ἀποδίδουσι ἐτησίως 125 στρέμματα καλλιεργείας (40 ο)ο σιτηρά, 10 ο)ο ὄρυζα, 20 ο)ο ἀραβόσιτον, 15 ο)ο ὄσπρια καὶ 40 ο)ο καπνόν, βάμβακα, λινόν, τριφύλλιον, ὀπωροφόρα κ.τ.λ.).

Ἡ ἀναλογία αὕτη εἶνε μικρὰ ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὴν Αἴγυπτον τὰ 100 στρέμματα γῆς δίδουσι ἐτησίως μέχρι 190 στρέμματα καλλιεργείας (μέσος ὕρος 152 ο)ο).

Διὰ τοιαύτην ἐντατικὴν αὐτοκαλλιέργειαν δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τὰ ἐτήσια ἔξοδα εἰς 140 δραχμὰς κατὰ στρέμμα κατὰ μέσον ὄρον, συμπεριλαμβανομένων τοῦ γεωργικοῦ φόρου, τῶν ἐξόδων ἄρδευσεως καὶ 60 περίπου δραχμῶν δι' ἐργατικά.

Ἐξ ἄλλου τὰ ἔσοδα ἐκ τῶν ὡς ἄνω φυτειῶν δὲν θὰ εἶνε κατώτερα τῶν 220—270 δραχμῶν κατὰ στρέμμα, ἀναλόγως τῆς καλλιεργηθείσης φυτείας καὶ τῆς ἐσοδείας, ἀλλὰ πάντως διὰ τιμὰς πολὺ μικροτέρας τῶν σημερινῶν καὶ ἀξίαν δραχμῆς εἰς τὸ ἄρτιον.

Τὰ καθαρὰ ἐπομένως ἐτήσια κέρδη ἔσονταί 80 ἕως 120 δραχμαὶ ἀνὰ στρέμμα μὴ συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν 60 δραχμῶν δι' ἡμερομίσθια

Ἀνακεφαλαιοῦντες νῦν τὰς μέχρι τοῦδε ἐκτεθείσας ὀλικὰς ὠφελείας ἐκ τῆς ἐξυγιάνσεως καὶ καλλιεργείας τῶν ἐλῶδων ἐκτάσεων τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκομεν ὅτι αὗται θὰ ἀνέρχωνται ἐτησίως διὰ μὲν τὸ κοινόν :

Οἰκονομίαι ἐξ ἐξαλείψεως τῆς ἐλονοσίας	380.000.000
Εἰσπράξεις ἀπὸ ἐργατικά 3.940.000 × 60 =	218.400.000
Καθαρὰ ἔσοδα καλλιεργείας 3.940.000 × 100 =	394.000.000

Τὸ ὅλον, ἐτησίως περίπου δραχμαί, ἐν δισεκατομμύριον.

Διὰ δὲ τὸ Δημόσιον :

Ἐμμεσοὶ ὠφελείαι ἐξ ἐξαλείψεως ἐλονοσ.	76.000.000
Γεωργικὸς φόρος 3.940.000 πρὸς 4.50 δραχ.	15.730.000
Φόρος καθαρᾶς προσόδου ἢ ἔμμεσοι ὠφελείαι ἐπὶ τῶν καθαρῶν εἰσπράξεων ἐκ τῆς καλλιεργείας (20 ο)ο)	122.480.000

Τὸ ὅλον δραχμαί

214.210,000

Τὸ τελευταῖον τοῦτο ποσὸν κατατιθέμενον μὲ συνθέτους τόκους πρὸς 5%^ο, ἐπαρκεῖ πρὸς ἀπόσβεσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν χρέους (7 δισεκατομμύρια) ἐντὸς 20 μόνον ἐτῶν.

Θεωροῦμεν καλὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν, ὅτι εἰς πάντας τοὺς ὡς ἄνω ἀριθμοὺς δὲν περιλαμβάνομεν τὴν αὐξήσιν τοῦ πλούτου, ὅστις δύναται νὰ ἐπέλθῃ διὰ τῆς καλλιτερευσεως τῆς καλλιεργείας καὶ αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τῶν νῦν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων τῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ τῶν χέρσων ἀλλ' οὐχὶ ἐλῶδων τοιούτων, τόσον τῆς Ἑλλάδος τῶν ὀρίων 1914 ὅσον καὶ τῆς Θράκης ἢ τῆς Ἑλληνικῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Καὶ διὰ μὲν τὴν Θράκην ἀναφέρομεν ἐκ τῶν εἰς τὸν τύπον ἀνακοινώσεων τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Δ. Γούναρη τὴν ἐξῆς φράσιν :

«Ἡ ἐκ 400,000,000 δραχμῶν περίπου πρόσοδος ἐκ τῆς Θρακικῆς παραγωγῆς εἶνε μηδαμινὴ ἀπέναντι τῶν κεκρυμμένων φυσικῶν θησαυρῶν τῆς χώρας ταύτης».

Διὰ δὲ τὴν ὑπόλοιπον παλαιὰν Ἑλλάδα δίδουσι τὸν λόγον εἰς τὸν ἀρμοδιώτερον ἡμῶν ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων κ. Χ. Ἰδελπίδην ὅστις ἐν τῷ φυλλαδίῳ του «Γεωργικὴ ἔρευνα Νομοῦ Ἀχαϊοῦλιδος» ἐν σελίδι 21 γράφει.

«Ἡ κάλυψις δὲ τοῦ νομοῦ ὑπὸ τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἀρδευτικοῦ καὶ ἀποστραγγιστικοῦ δικτύου θὰ μετέβαλλεν ἄρδην τὴν γεωργικὴν ὑπόστασιν καὶ θὰ καθίστα αὐτὸν ἀνευ ὑπερβολῆς ἓνα τῶν πλουσιωτέρων τοῦ κόσμου τόπων».

Ἐὰν τὰ ὑδραυλικά ἔργα θὰ μετέβαλλον τοιοιουτρόπως τὴν γεωργικὴν ὑπόστασιν τοῦ σχετικῶς προνομιοῦχου νομοῦ Ἀχαϊοῦλιδος,

κατὰ μείζονα λόγον τοῦτο θὰ ἐπαληθεύσῃ διὰ τὰς πλήρεις ἐλῶν καὶ χέρσων ἐκτάσεων εὐφορωτάτας πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας, Λούρου, Μεσσηνίας, Μαντινείας, Μακεδονίας, Μεσσαρᾶς Κρήτης κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἐπεταὶ ἐκ τῶν προσθέτων τούτων παρατηρήσεων ὅτι ὅσον δήποτε αἰσιόδοξοι καὶ ἐὰν χαρακτηρισθῶμεν καὶ οἰανδήποτε λογικὴν ἐκπτώσιν καὶ ἐὰν ἐπιφέρῃ τις ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν ἡμῶν, ἐλλιγιώδη πάντοτε θὰ παραμείνωσι τὰ ἐξαγόμενα τῶν ὑπολογισμῶν τῶν ὠφελειῶν, ἅς καὶ τὸ κοινὸν καὶ τὸ Δημόσιον θ' ἀποκομίσωσι ἐκ τῆς κατασκευῆς ἔργων ἀποξηράνσεως, ἀρδεύσεως καὶ ἀποστραγγίσεως τόσον τῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων ὅσον καὶ τῶν χέρσων τοιούτων.

Ε') Ἡ Ἑλλάς αὐτάρκης εἰς δημητριακοὺς καρπούς.

Ἄλλ' ἐκ τῆς ἀποξηράνσεως καὶ τῆς καλλιέργειας τῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων καὶ τῆς καλλιτερεύσεως τῆς γεωργίας θὰ ἐπέλθῃ καὶ ἄλλη μεγίστη ὠφέλεια διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Ἡ ὠφέλεια αὕτη εἶνε ἡ αὐτάρκεια τῆς Ἑλλάδος εἰς δημητριακοὺς καρπούς καὶ ἐπομένως ἡ σχετικὴ ἀνεξαρτησία αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἣς συνέπεια ἔσται ἡ ὑψώσις τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς.

Ὡς δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ ἐκ τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν τοῦ Κράτους (ιδεὲ σχετικὰ δελτία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ ἀπογραφῆν πληθυσμοῦ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Γ. Σταυράκη) ἡ μέση κατανάλωσις παντὸς εἴδους δημητριακῶν καρπῶν καὶ ὄσπριων εἶνε ἐν Ἑλλάδι 288 χιλιόγραμμα ἀνὰ κάτοικον καὶ κατ' ἔτος, ἦτοι 718 γραμμάρια (242 δράμια) καθ' ἑκάστην.

Εἰς τόνος ἐπομένως δημητριακῶν καρπῶν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν ἐτησίαν διατροφήν $3\frac{1}{2}$ ἀτόμων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν ζώων. Ἐπεταὶ ὅτι πρὸς διατροφήν τῶν 5, 100,000 κατοίκων τῆς Ἑλλάδος συνόρων 1914 ἀπαιτοῦνται ἐτησίως 1.460,000 τόνοι δημητριακῶν καρπῶν παντὸς εἴδους καὶ ὄσπριων.

Συμφώνως μὲ τὴν γεωργικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1911 ἡ παραγωγὴ δημητριακῶν καρπῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἦτο 612.000 τόνοι. Διὰ τὴν Νέαν Ἑλλάδα ἐλείπουσιν ἡμῖν τοῦλάχιστον, ἀκριβῆ δεδόμενα.

Δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ ὑπολογίσωμεν διὰ τρόπον, ὃν δὲν θεωροῦμεν ἐπ' ἀνάγκης νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ἐν ἐκτάσει, ὅτι ἡ παραγωγὴ αὕτη ἀνήρχετο εἰς 517,000 τόννους περίπου.

Συγχρόνως ἐπειδὴ ἡ παραγωγὴ τῆς μὲν Παλαιᾶς Ἑλλάδος εἰς δημητριακοὺς καρπούς καὶ ὄσπρια δὲν μετεβλήθη κατὰ πολὺ ἀπὸ τοῦ 1911 τῆς δὲ Νέας Ἑλλάδος μᾶλλον ἠλαττώθη, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὴν σήμερον ἡ παραγωγὴ αὕτη ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος τῶν ὄσπριων 1914, ἀνέρχεται περίπου εἰς 1,130,000 τόννους ἐτησίως.

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἀφαιρούμενον ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὑπολογισθέντων τόννων (1.460,000) τῶν ἀπαιτούμενων πρὸς διατροφήν δίδει ἐτήσιον ἔλλειμμα ἐκ 330,000 τόννων.

Κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κατὰ τὸ 1919 εἰσῆχθησαν ἐν Ἑλλάδι 228,365 τόνοι δημητριακῶν καρπῶν παντὸς εἴδους καὶ ὄσπριων ἀξίας 255, 635, 583 δραχμῶν χρυσῶν καὶ 50, 023 τόνοι ἀλεύρων ἀξίας 78, 599, 383 δραχμῶν χρυσῶν.

Ἡ Ἑλλὰς οὕτως ἐξήγαγεν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δι' ἀγορὰν δημητριακῶν καρπῶν 334,234,966 δραχμὰς χρυσᾶς.

Ἄλλ' ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς κατὰ τὸ 1919 ἦτο εἰς τὸ ἄρτιον ἐνῶ τὴν σήμερον εἶνε περίπου εἰς τὸ τρίτον.

Δυνάμεθα, ἐπομένως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μὲ τὴν σημερινὴν ἀξίαν τῆς δραχμῆς ἡ Ἑλλὰς δαπανᾷ κατ' ἔτος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἄνω τοῦ ἐνὸς δισεκατομμυρίου δραχμῶν. (Παρατηρητέον ὅτι κατὰ τὸ 1919 ἡ μέση ἀξία τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἦτο 1120 δραχ. κατὰ τόννον. σήμερον δὲ ὀφείλει νὰ εἶναι 3,500 περίπου, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μόνον τὴν διαφορὰν τοῦ συναλλάγματος.)

Διὰ τῆς ἀποδόσεως ἐν τούτοις εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν 3,940,000 στρεμμάτων ἐλωδῶν ἐκτάσεων καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι αὐτοὶ καλλιεργοῦνται κατὰ 75% μὲ δημητριακοὺς καρπούς καὶ ὄσπρια (εἰς τὴν Θεσσαλίαν $92\frac{2}{3}\%$ τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων εἶνε ἀγροί, ὃ δὲ μέσος ὕψος δι' ὅλην τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα 75,8%) καὶ ὅτι ἡ μέση ἐτησία παραγωγὴ ἀνὰ στρέμμα ἐντατικῶς αὐτοκαλλιεργούμενον εἶνε 250 χιλιόγραμμα δημητριακῶν καρπῶν παντὸς εἴδους, ἡ παραγωγὴ τῆς χώρας εἰς δημητριακοὺς καρπούς δύναται νὰ αὐξηθῇ κατὰ 740000 τόννους.

Ἐὰν συγχρόνως ὑποθέσωμεν ὅτι διὰ τῆς καλλιτερεύσεως τῆς καλλιέργειας ἡ σημερινὴ παραγωγὴ αὐξάνει κατὰ 10% ἦτοι κατὰ 110,000 τόννους καὶ ὅτι ἐκ τῆς καλλιέργειας τῶν τὴν σήμερον χέρσων ἐκτάσεων παράγονται μόνον ἕτεροι 250,000 (λυπούμεθα ὅτι ἐλλείψει στοιχείων δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς) τότε ἡ ὅλη παραγωγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς δημητριακοὺς θ' αὐξηθῇ κατὰ 1,100,000 τόννους, ἐξ ὧν ἀφαιρούμενου τοῦ ἔλλειματος τῶν 330,000 τόννων, ὑπολείπονται 770,000 τόνοι πρὸς ἐξαγωγήν, σημερινῆς μὲν ἀξίας ἄνω τέρως τῶν δύο καὶ ἡμισυ δισεκατομμυρίων δραχμῶν, πιθανῆς δὲ μελλούσης τοιαύτης καὶ συγχρόνως μὲ τὴν δραχμὴν εἰς τὸ ἄρτιον 250 000 000 δραχμῶν (ὡς τιμὴν λαμβάνομεν τὸ $\frac{1}{3}$ ἐκείνης τοῦ 1919).

Ὑπενθυμίζομεν καὶ πάλιν ὅτι εἰς τοὺς ἄνω ὑπολογισμοὺς οὐδεμίαν μνείαν κάμνομεν τῆς παραγωγῆς τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι δὲν θὰ συμφέρῃ ἴσως εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐνταίνῃ τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καρπῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τοιούτους, καὶ ὅσον εἶνε λίαν ἀπίθανον ὅτι θὰ δυνηθῇ ν' ἀνταγωνίζεταί τὴν Ῥωσίαν, τὴν Ῥουμανίαν, τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, τὴν Νότιον Ἀμερικὴν, τὸν Καναδᾶν ἢ τὴν Αὐστραλίαν. Ἄλλ' ἐξ ἄλλου, ἅπαξ τῆς αὐταρκείας ἐπιτευχθείσης, τὸ ὑπόλοιπον τῶν γαιῶν θὰ καλλιεργεῖται διὰ μᾶλλον προσοδοφόρων φυτειῶν

λ. χ. καπνοῦ, βάμβακος, λιναρίου, παραγωγῆς μετάξης κλπ. κλπ. διὰ τὰς ὁποίας ἰδίως αἱ Μακεδονικαὶ πεδιάδες εἶναι καταλλήλотаται.

ΣΤ') Τρόπος ἐκτελέσεως τῶν Ἔργων.

Βεβαίως τὰ ἔργα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ὡς ἄνω καταπληκτικῶν ἀποτελεσμάτων δὲν δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσιν εἰς ἓν ἔτος οὐδὲ εἰς δέκα.

Πρὸς τοῦτο ἐλλείπουν καὶ τὰ χρήματα καὶ αἱ χεῖρες καὶ πρὸ παντὸς τὸ θάρρος τῶν Ἑλληνικῶν κεφαλαίων δι' ἀγροτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο προτιμᾷ τὴν σήμερον νὰ κατατίθεται εἰς τὰς Τραπεζὰς ἔναντι μικροτάτου σχετικῶς τόκου, σχηματίζον τοιουτοτρόπως νέα τέλματα ἐπίσης ἐπιβλαβῆ, εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ὡς καὶ τὰ τέλματα περὶ ὧν ἀνωτέρω γίνεται ὁ λόγος.

Προκειμένου περὶ τοσοῦτον εὐρέος προγράμματος πραγματοποιήσεως ἐκμεταλλεύσεως ἐκτάσεων ἀνερχομένων εἰς ἑκατομμύρια στρεμμάτων δισκορπισμένων καθ' ἅπασαν τὴν χώραν καὶ εὐρισκομένων ὑπὸ διαφόρους συνθήκας εἶνε δυσκολότατον νὰ ὑποδείξῃ τις γενικὸν τρόπον πραγματοποίησεως τοῦ προγράμματος αὐτοῦ.

Ἐκαστον ἔλος, ἑκάστη χέρσος ἐκτασίς ἢ ἡδὴ καλλιεργουμένη τοιαύτη ὀφείλει νὰ ἐξετασθῇ ἰδιαιτέρως καὶ διάφοροι οἰκονομικαὶ λύσεις νὰ ἐφαρμοσθῶσιν δι' ἑκάστην ἐξ αὐτῶν.

Καθ' ἡμᾶς ἐν τούτοις ἅπασαι αἱ γαῖαι αὗται δύνανται νὰ περιληφθῶσιν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας:

1ον) Μικραὶ σχετικῶς ἐκτάσεις καὶ ἔλη ἀνήκοντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἰδιώτας.

Τὰ ἀρδευτικὰ καὶ ἐξυγιαντικὰ ἔργα διὰ τὰς ἐκτάσεις ταύτας ὀφείλουν νὰ ἐκτελεσθῶσιν τῇ πρωτοβουλίᾳ ἐντοπίων συνεταιρισμῶν καὶ διὰ τῆς συνάψεως δανείων, ὧν τὴν ἐξυπηρέτησιν θὰ ἐγγυᾶται ἑκάστοτε τὸ Κράτος δι' εἰδικῶν νόμων φορολογίας, ὡς τοῦτο γίνεται λόγου χάριν διὰ τὸ Γαμεῖον τοῦ Παμίσου.

Ἡ φορολογία αὕτη θὰ ἐφαρμόζεται οὐχὶ ἐπὶ τῶν προϊόντων ἀλλ' ἐπὶ τῆς στρεμματικῆς ἐκτάσεως καὶ θὰ ποικίλλῃ ἀναλόγως τῆς ὀφελείας τῆς προκυπτούσης ἐκ τῶν ἔργων.

2ον) Μεγάλαι ἐλώδεις καὶ ἐκτεταμέναι χέρσοι ἐκτάσεις.

Ὡς τοιαύτας ὑπονοοῦμεν ἰδίως τὰς ἐκτάσεις τῆς Μακεδονίας τοῦτέστι τὰς κοιλάδας τοῦ Ἀξίου, καὶ τοῦ Στρουμῶνος, τὰ τεναγῆ Φιλίππων, τὰ ἔλη τοῦ Σαρὶ Γκιὸλ κ.τ.λ. ὧν τὸ μέγιστον μέρος ἀνήκει εἰς τὸ Κράτος.

Διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν, ἀρδευσιν, ἀποστράγγισιν καὶ καλλιέργειαν τῶν ἐκτάσεων τούτων φρονοῦμεν ὅτι ἀπαιτεῖται σύστασις ἀγροτικῶν προνομιούχων ἐταιρειῶν καὶ τοῦτο διότι αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἀπαιτοῦσι οἰκονομικὰ μέσα ὑπερβαίνοντα τὰς δυνάμεις τῶν ἰδιωτῶν καὶ μικροτέρων συνεταιρισμῶν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἔχομεν τὴν πεποίθησιν

ὅτι τοιούτου εἴδους ἐπιχειρήσεις ἀναλαμβάνόμεναι ὑπὸ τοῦ Κράτους βαίνουνσι πρὸς ἀποτυχίαν διὰ λόγους εὐνοήτους.

Τὸ Κράτος ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ παρῆχῃ εἰς τὰς Γεωργικὰς αὐτὰς Ἐταιρείας πᾶσαν λογικὴν εὐκολίαν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων καὶ πᾶσαν νόμιμον καὶ δικαίαν ὑποστήρηξιν, ἀφ' ἑτέρου ὁμως θὰ συμμετέχη καὶ εἰς τὰς καθαρὰς προσόδους κατὰ κλίμακα αὐξάνουσας σὺν τῇ αὐξήσει τῶν τελευταίων τούτων.

Ἡ περίοδος τῶν προνομίων ὀφείλει νὰ εἶναι μακρὰ 40—60 ἔτη, καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ περιπλέον ἵνα αἱ ἐταιρεῖαι ὅσον καὶ οἱ ἀγοράζοντες γαῖας ἰδιῶται δύνανται νὰ ἐφαρμόζωσι αὐτοκαλλιέργειαν καὶ νὰ διαθέτουσιν τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον πρὸς ἀπόσβεσιν τῶν ἐξόδων τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν.

Αἱ Γεωργικαὶ Ἐταιρεῖαι θὰ κατασκευάζωσι τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα καὶ θὰ συντηρῶσιν ταῦτα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ προνομίου, εἴτε ἐκμεταλλεύόμεναι τὰς γαῖας δι' ἴδιον αὐτῶν λογαριασμόν, εἴτε ἐκποιῶσαι ταύτας διὰ χρεωλυτικῶν δόσεων.

Ἐπίσης αἱ Ἐταιρεῖαι θὰ προμηθεύσωσι ἔναντι χρεωλυτικοῦ δανείου πάντα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς καλλιέργειαν μηχανήματα, ζῶα οἰκήματα κ.λ.π. θὰ κατασκευάζωσι τοὺς ἀπαραιτήτους δρόμους καὶ ἀγροτικῶς σιδηροδρόμους καὶ ἐν γένει θὰ ἀναλαμβάνωσι τὴν πρωτοβουλίαν καὶ θὰ φροντίζωσι διὰ πᾶν τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, τοῦ Κράτους ἐπιφυλάσσοντος δι' ἑαυτὸ τὴν ὑστάτην ἐγκρίσιν καὶ ἐπίβλεψιν.

Φρονοῦμεν ὅτι ἡ σύστασις Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς ἐνισχυμένης διὰ ξένων κεφαλαίων, θὰ συνέτεινεν τὰ μέγιστα πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ζητήματος ἐξερεύσεως κεφαλαίων καὶ συντάξεως ὑδραυλικῶν νόμων εἶνε ἐπ' ἀνάγκης νὰ λυθῇ συγχρόνως καὶ τὸ ζήτημα ἐξευρέσεως χειρῶν τόσον πρὸς κατασκευὴν τῶν ἔργων, ὅσον καὶ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐξυγιανθησομένων ἐκτάσεων.

Καὶ διὰ μὲν τὰς μικροτέρας ταύτας ἐπιχειρήσεις φρονοῦμεν ὅτι οἱ ἐντόπιοι πληθυσμοὶ εἶνε ἐπαρκέστατοι, ἰδίως ὅταν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀπόδοσις εἰς τὴν καλλιέργειαν εὐφοροτάτων ἐκτάσεων θὰ περιστείλῃ τὴν μετανάστευσιν, περὶ ἧς θέλομεν κατωτέρω ἀναφέρει.

Διὰ τὰς ἀπεράντους ὁμως Μακεδονικὰς ἐκτάσεις, εἴτε ἐλώδεις εἴτε χέρσους προτείνομεν τὴν χρησιμοποίησιν τῶν προσφύγων. Οὗτοι συγκεντρούμενοι ἀνὰ 10,000 (2,000 ἐργάται δι' ἑκάστην ὁμάδα) δύνανται νὰ ἐγκατασταθῶσιν προσωρινῶς ἐντὸς παραπηγμάτων καὶ σκηνῶν τοποθετημένων ἐπὶ σχετικῶς ὑγείων καὶ ὑψηλῶν μερῶν. ὁπόθεν καθ' ἑκάστην καὶ διὰ καταλλήλων μέσων συγκοινωνίας θὰ μεταφέρονται ἐπὶ τοῦ τόπου κατασκευῆς τῶν ἔργων.

Τὰ ἡμερομίσθια αὐτῶν δύνανται νὰ πληρώνωνται κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς εἶδη, τὸ τέταρτον τοῖς μετροητοῖς, τοῦ ἑτέρου τετάρτου χρησιμοποιομένου πρὸς ἐξαγορὰν τῶν ἀπαιτούμενων ζώων καὶ ἐργαλείων διὰ τὴν

καλλιέργειαν τῶν κτημάτων, ἅτινα θὰ διανεμῶνται ἐπὶ χρεωλυτικῆ δανείῳ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἐργάτας, οἵτινες εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἐξυγίανσιν τῶν γαιῶν.

Τοιοτοτρόπως οἱ πρόσφυγες ἀντὶ νὰ εἶνε βάρος, ἀναγκαῖον Ἐθνικόν, ἀλλὰ πάντως βάρος εἰς τὸ Δημόσιον, θὰ συντελέσωσι εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἑαυτῶν ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐξυγίανσιν καὶ ἐμπλουτισμὸν τῆς μητρὸς αὐτῶν Πατρίδος, πρὸς ἣν τὴν σήμερον τείνουσι χεῖρας τρεμύσας ἐκ ταλαιπωρίας καὶ νόσου.

Οἱ ἰδιοὺς ὄμμασι ἰδόντες ἐν Μακεδονίᾳ τοὺς Καυκασίους πρόσφυγας θὰ ἐννοήσωσι καλλίτερον ὅποιαν σημασίαν ἔχει ἢ ὡς ἀνω πρότασις.

Μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχῆ ἀποκατάστασιν τῶν ἀποίκων, ὁ ἐπιλοιπος Ἑλληνικὸς Γεωργικὸς πληθυσμὸς θὰ προστρέξῃ ἀθρόως πρὸς τὴν διὰ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν νὰ μεταναστεύῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐνθα οὐδὲ περισσότερα κέρδη οὐδὲ εὐνοϊκωτέρας συνθήκας δύναται νὰ εὔρη:

Ἡ στοργὴ τοῦ Ἑλληνοῦ διὰ τὸ πατριὸν ἔδαφος καὶ ὁ πόθος αὐτοῦ νὰ ἀποκτήσῃ τεμάχιον γῆς εἶνε παρομοιωδῆς. Ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ Γεωργικῆς ἀπόψεως, ὥστε οὐδὲ 10% τῶν κατοίκων αὐτῆς εἶναι γεωργοὶ ἐνῶ εἰς ἄλλα Κράτη ἢ ἀναλογία αὕτη εἶνε κατὰ πολὺ ἀνωτέρα (Γαλλία, 21. 1% Γερμανία 37.5% Βουλγαρία 40.9% Ἰταλία 56.7% Αὐστρία 64.4% Οὐγγαρία 71.4% κλπ.

Διὰ μίαν χώραν ἥς ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας δὲν εἶνε τοιαύτη ὥστε νὰ αἰτιολογῆ τὸ μικρὸν ποσοστὸν τοῦ γεωργικοῦ αὐτῆς πληθυσμοῦ, τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ ἀλάνθιαστον τεκμήριον τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς καχεξίας. Πρὸς τούτοις ἀκόμη τὸ τοιοῦτον ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ἐπίδοσιν τῶν κατοίκων αὐτῆς εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα κατ' ἀναλογίαν ὑπερβαίνουσαν τὸν μέσον ὅρον τῶν σχετικῶν ἀναλογιῶν τῶν ὑπαρχουσῶν εἰς τὰς πεπολιτισμένας χώρας, ἐξ οὗ προκύπτει ἢ μὴ ἐπικερδῆς ἐξάσκησις τῶν ἐπαγγελμάτων τούτων.

Οὕτω παρ' ἡμῖν ἐπὶ 828 κατοίκων ἀναλογεῖ εἰς δικηγόρος, ἐνῶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἀναλογεῖ εἰς ἐπὶ 4.612, εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπὶ 6.444 εἰς τὴν Σερβίαν ἐπὶ 11,758 κ.λ.π. (ἴδε ἀπογραφὴν πληθυσμοῦ παρὰ κ. Γ. Σταυράκη).

Οὐδόλως περίεργον ἐπομένως, εἰάν ἐν Ἑλλάδι τὰ λόγια ὑπερτεροῦν τῶν ἔργων.

Ζ') Μετανάται

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι οἱ μετανάται δύνανται κάλλιστα νὰ χρησιμοποιηθῶσιν διὰ τὴν ἐξυγίανσιν καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς πατρίδος τῶν ἀντὶ τοῦ νὰ ἐξαναγκάζωνται νὰ προστρέχωσι εἰς ἕνας χώρας πρὸς ἐξεύρεσιν ἐργασίας καὶ σχετικοῦ πλούτου ὑπὸ συνθήκῃς ἀνθυγιεινωτάτους ὁρους καὶ ἐξευτελιστικωτάτας συνθήκας.

Δὲν γνωρίζομεν ποῖαι ἀκριβῶς εἶναι αἱ συνθήκαι αὗται εἰς τὴν

βόρειον Ἀμερικὴν, εἶδομεν ὅμως ἰδίως ὄμμασι τοὺς μετανάτας τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς νὰ ἐργάζωνται ὠχροὶ καὶ κατάκοποι 18 ὥρας τὴν ἡμέραν τρώγοντες ντημάτῃ καὶ ψωμί, κοιμώμενοι ὡς τὰ πρόβατα εἰς τὰς μάνδρας καὶ ἀπολαμβάνοντες ὑπολήψεως ὀλίγον ἀνωτέρας τῶν μαύρων ἰθαγενῶν.

Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν φθάνοντες σχεδὸν ρακένδυτοι καὶ μὲ ἕνα ἐκόκκινον μυνηδίλι» εἰς τὸν ὄμιον περιέχον ὅλην αὐτῶν τὴν περιουσίαν, ἀπέρχονται μετὰ πάροδον δέκα περίπου ἐτῶν κάτοχοι μὲνικρῆς περιουσίας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μεστοὶ σπερμάτων παντοειδῶν ἀνιάτων ἀσθενειῶν καὶ ἰδίως φυματιώσεως.

Ὅτε ἐσχάτως εἶδομεν τὴν «Μεγάλην Ἑλλάδα» τῆς Ἐθνικῆς Ἀτιμολοικῆς Ἐταιρείας νὰ ἀναχωρῇ διὰ τὴν Ἀμερικὴν πλήρη εὐρώστων γέων, ἐνεθυμήθημεν τὴν ἐξῆς φράσιν γέροντος Σπαρτιάτου, ὃν συννητήσαμεν ποτὲ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς περιόδους μας.

«Ἄχ παιδί μου, στὰ νιάτα μου δὲν ἤξευραν στοὺς βράχους μας τὴ θὰ πῆ βήχας. Τώρα ὅμως καθε καλύβῃ ἀντηχάει ἀπὸ δαύτονε. Καὶ τοῦτα ὅλα ἐνεκα τὸ κυνήγι τοῦ χρυσαφιοῦ.»

Ἡμεῖς δὲ οἱ μορφωμένοι οἰκονομολόγοι, ἐπιστήμονες καὶ πολιτικοί, ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὰ θύματα ταῦτα ὡς εἰς σωτήρας, οἵτινες θὰ ἀποστέλωσιν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ἀκώτατα ἄκρα τοῦ κόσμου τὰς χρυσᾶς ἐνέσεις μὲ τὰς ὁποίας θὰ συγκρατήσωμεν καὶ θὰ τονώσωμεν τὴν φθίνουσαν δραχμὴν μας.

Ἄς παραβάλωμεν ὅμως τὰ πραγματικῶς ἐτησίως ὑπ' αὐτῶν ἀποστελλόμενα ποσὰ μὲ τὰ ὅσα οἱ μετανάται οὗτοι θὰ ἠδύναντο νὰ κερδίσουν διαμένοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξυγιάοντες καὶ καλλιεργούντες τὰς ἀπερᾶντους ἀχρήστους ἢ ἐπιβλαβεῖς ἐκτάσεις αὐτῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτησίως καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεταναστευόντων δὲν εἶνε κανονικὸς ἐνεκα τῶν ἐπανηλειμμένων ἐπιστρατεύσεων καὶ συνεπῶν ἀκαγορεύσεων. Ὁ μέσος ὅρος τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἦτο κατὰ τὰ προπολεμικὰ ἔτη (1909-11) 22,000 ἄτομα περίπου, τὰ δὲ ἐμβασθέντα ποσὰ ἀνῆλθον εἰς 76 ἑκατομμύρια δραχμῶν κατὰ τὸ 1909 καὶ 67 ἑκατομμύρια κατὰ τὸ 1911.

Διὰ τὸν νέον τριπλασιασθέντα ἀριθμὸν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπὸ κανονικᾶς πολιτικᾶς συνθήκας ἐτησίως μεταναστευόντων ὡς οὐχὶ κατώτερον τῶν 60,000.

Ἐάν νῦν υποθέσωμεν ὅτι τὰ δύο τρίτα μόνον αὐτῶν διαμένοντα ἐνταῦθα καὶ ἐπιδιδόμενα εἰς τὴν καλλιέργειαν ἠθελον καταρτίσῃ οἰκογένειαν, καὶ ὅτι ἐκάστη οἰκογένεια ἀπαιτεῖ μὲν πρὸς συντήρησιν τῆς 50 στρέμματα, δύναται ὅμως διὰ αὐτοκαλλιέργειας νὰ ἐξυπηρετήσῃ 75 στρέμματα, δυνάμεθα νὰ υπολογίσωμεν ὅτι αἱ 40,000 αὗται οἰκογένειαι θὰ ἠδύναντο νὰ καλλιεργήσωσιν ἐτησίως 3 ἑκατομμύρια στρέμματα.

Ἐπελογίσωμεν ἀνωτέρω ὅτι τὰ καθαρὰ ἐτήσια κέρδη ἐξ ἐντατικῆς καλλιεργείας (οἱ δὲ μεταναστάται δύνανται νὰ ἐργάζωνται ἐντατικῶς) κυμαίνονται μεταξὺ 140 καὶ 180 δραχμῶν κατὰ στρέμμα συμπεριλαμβανόμενον τῶν ἐπιδομάτων.

βανομένων και 60 δραχμών δι' ήμερομίσθια, αλλά προβλεπόμενων τών τιμών τών προϊόντων εις τὸ τρίτον περίπου τών σημερινῶν και δραχμῆν εις τὸ ἄριον.

Τὸ ὄλικόν ἐπομένως κέρδος τών 40 000 τούτων μεταναστῶν θὰ ἐκχιμαίνετο μεταξύ 420 και 540 ἑκατομμυρίων εἰησίως μὲ δραχμῆν εις τὸ ἄριον.

Μὲ τὰς σημερινὰς τιμὰς δημοτικῶν και τὴν σημερινὴν ἀξίαν τῆς δραχμῆς οἱ αὐτοὶ καλλιεργηταὶ θὰ ἠδύναντο νὰ παρέξωσι προϊόντα ἀξίας 3,000,000 X 0,25 X 3500 = 2.525,000 000 δραχμῶν, τοῦτέστιν ποσὸν τριπλάσιον τοῦ τὴν σήμερον ἀποστελλομένου, ὅπερ ἀνέρχεται εις 800 ἑκατομμύρια περίπου εἰησίως.

Συγχρόνως δὲ οἱ καλλιεργηταὶ οὗτοι θὰ ἔχουν ὑγιεινὸν και εὐτυχῆ βίον ἀποίκων ἐντὸς τῆς πατρῶας αὐτῶν χώρας ἀντὶ τοῦ ἀνθυγιεινοῦ βίου και τῶν ταλαιπωριῶν, ἅς διάγουν εις τὴν ξένην.

Δὲν γνωρίζομεν ποῖαι εἶνε αἱ ὠφέλεια τοῦ Δημοσίου ἐκ τῶν παρὰ τῶν μεταναστατῶν ἀποστελλομένων κεφαλαίων.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὅμως ὑπολογισθέντων ποσῶν τὸ Δημόσιον θὰ εἰσέπραττεν εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως περὶ τὸ 20% τοῦτέστιν 80 ἕως 100 ἑκατομμύρια ὑπὸ κανονικῆς συνθήκας και δραχμῆν εις τὸ ἄριον και ἡμισὴν περίπου δισεκατομμύριον ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποδείξωμεν ἄλλα μέσα πρὸς καταστολὴν τῆς μεταναστεύσεως ἐκτὸς τῆς κατάλληλου προπαγάνδας. Οἱ ὡς ἄνω ἐν τούτοις ἀριθμοὶ εἶνε ἀφ' ἑαυτῶν ἐπαρκούτως εὐγλωττοὶ ὥστε νὰ ἐνθαρρύνωσιν τόσον τοὺς ἀρμοδίους ὅσον και τὸν τύπον νὰ πράξωσι τὸ καθήκον των.

Η') Ὑδραυλικαὶ δυνάμεις.

Ἐτέρα πηγὴ πλούτου διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶνε αἱ ὑδραυλικαὶ αὐτῆς δυνάμεις, ὁ λευκὸς αὐτὸς ἀνθραξ, ὅστις ὑφίσταται οὐχὶ μόνον ἀφθονώτατα ἐν τῇ χώρῃ ἐπαρκῶν διὰ πάσας τὰς παρούσας και μελλούσας ἀνάγκας αὐτῆς, ἀλλὰ συγχρόνως δύναται νὰ παραχωρηθῆ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ὑπὸ εὐνοϊκωτάτας οἰκονομικῆς συνθήκας.

Ἐκδηλώσεις τοιούτων γνωμῶν θὰ ἦσαν παρακεκλυδινευμέναὶ πρὸ δεκάδος μόλις ἐτῶν. Ἄλλ' ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ πρὸδοὶ τῆς κατασκευῆς ὑδραυλικῶν ἔργων και τῆς τέχνης ἐν γένει τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ, καθὼς ἐπίσης και τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ και ἡ ὑπερτίμησις τῆς τιμῆς παραγωγῆς ἐνεργείας διὰ θερμοηλεκτρικῶν μέσων εἶνε τοσαύτη, ὥστε νὰ ἐπιτρέπουν οὐχὶ μόνον τὴν ἐκδήλωσιν ἀλλὰ και τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὡς οὐτοπιῶν θεωρουμένων ἄλλοτε.

Τὸ ζήτημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λευκοῦ ἀνθρακος και τῆς χρησιμοποίησεως αὐτοῦ εἶνε σχετικῶς νέον και ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς.

Θεωροῦμεν ὅθεν ἐπάναγκες νὰ προτάξωμεν τῶν οἰκονομολογικῶν παρατηρήσεων γενικῶς τινὰς τεχνικὰς πληροφορίας.

Ἐν Ἑλλάδι, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἐνὸς τῶν παραγόντων τῆς ἐξισώσεως τῆς ὑδραυλικῆς δυνάμεως, τοῦτέστι ἡ πίεσις τοῦ ὕδατος, καθίσταται προφανῆς ἐξ ἀπλῆς ἐξετάσεως τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς χώρας, ἀφ' ἑτέρου ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἑτέρου τῶν παραγόντων, τοῦτέστι ἡ ἀπορροή τοῦ ὕδατος, τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν παραγωγὴν δυνάμεως διαρκείας ἐπιτρεπούσης οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τυγχάνει ἀμφίβολος.

Ἐπὶ τῶν 420 000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων ἐκτάσεως τῆς Ἑλλάδος τῶν ὁρίων τοῦ 1914 πίπτουν εἰησίως ὑέτια ὕδατα ὕψους ποικίλουτος, ἀναλόγως τῆς τοποθεσίας και τοῦ ὑψομέτρου τοῦ τόπου, μεταξύ 400 και 1500 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου.

Δυστυχῶς αἱ βροχαὶ εἶνε μικρᾶς σχετικῶς διαρκείας, ἡ δὲ ἀπορροή τοῦ ὕδατος ταχυτάτη, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ εἶνε δυνατὴ κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ χρησιμοποίησις αὐτοῦ ἀνευ κατασκευῆς σημαντικῶν ὑδατοφραγμάτων.

Ἐλάχισται εἶνε ἐν Ἑλλάδι αἱ πίεσεις, αἵτινες τροφοδοτοῦνται εἴτε ἀπὸ ροᾶς ἐπαρκούσης παροχῆς και διαρκείας, εἴτε ἀπὸ πηγὰς ἀξιολόγους, τέλος ἀπὸ φυσικὰς ἐναποθηκεύσεις, τοῦτέστιν ἀπὸ λίμνας.

Ἄλλ' ἡ κατασκευὴ ὑδατοφραγμάτων ὕψους τείνοντος νὰ φθάσῃ τὰ 100 μέτρα δὲν ποιεῖ πλέον τὴν σήμερον. Οἱ μηχανικοὶ τῆς Ἀμερικῆς, Γαλλίας, Σκανδιναβίας, Ἑλβετίας, Ἰταλίας, Ἰσπανίας, κ.λ.π. ἀμιλῶνται εἰς εὐτολμίαν πρὸς κατασκευὴν τοιούτων ἔργων. Ὅλα σχεδὸν τὰ νεώτερα σχέδια και ἔργα μεγάλων ὑδροηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων προβλέπουν τὴν δημιουργίαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτεταμμένων λεκανῶν ἐναποθηκεύσεως ὕδατος και διαρρυθμίσεως τῆς ἀπορροῆς αὐτοῦ.

Δὲν εἶνε δὲ τολμηρὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι αἱ ἐγκαστάσεις ἐκεῖναι αἵτινες στεροῦνται τοιούτων δεξαμενῶν, προσπαθοῦν κατὰ τὸ πλεῖστον εἴτε νὰ ἐφοδιασθῶσιν μὲ τοιαύτας δι' ἰδίων ἐξόδων, εἴτε νὰ ἐξαγοράσωσιν ὕδωρ ἐναποθηκευθὲν ὑπὸ ἄλλων εὐτυχεστέρων ἢ προβλεπτικωτέρων ἐταιρειῶν.

Ἴσως δώσωμεν ἰμυδρῶν τινα ἰδέαν τῆς σπουδαιότητος τῆς κατασκευῆς τοιούτων ὑψηλῶν ὑδατοφραγμάτων και ἐκτεταμμένων τεχνητῶν λιμνῶν ἐὰν ἀναφέρωμεν ὅτι ἐν Ἑλβετίᾳ, τῇ χώρῃ τοῦτέστιν ἐνθα οἱ φυσικοὶ καταράκται μὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σταθερὰν παροχὴν και αἱ φυσικαὶ λίμναι ἀφθονοῦν, πρόκειται νὰ κατασκευασθῆ ὑδατοφραγμα ὕψους 80 μέτρων πρὸς παραγωγὴν μέρους τῆς δυνάμεως τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν ἠλεκτροκίνησιν τῶν Κρατικῶν σιδηροδρόμων τῆς χώρας ἐκεῖνης.

Ὅπως δὲ παρσδικῶς σημειοῦμεν ὅτι ἡ κατασκευὴ τοιούτων φραγμάτων οὐχὶ μόνον συντελεῖ εἰς τὴν διευθέτησιν πολλάκις καταστρεπικῶν ῥοῶν και χειμάρρων, ἀλλὰ συνδνάζεται συνήθως και μὲ ὑδραυλικὰ ἔργα πρὸς ἄρδευσιν τῆς πρὸς τὰ κατάντη κειμένης κοιλάδος.

Τὸ τοιοῦτον θὰ εἶτε μέγιστον εὐεργέτημα ἰδίως διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ κατασκευὴ τοιούτων φραγμάτων δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοπογραφικᾶς, γεωλογικᾶς καὶ οἰκονομικᾶς συνθήκας εὐνοϊκωτάτας καὶ εἰς μέρη ἐνθα αἱ ὑπὸ τῆς τεχνικῆς λίμνης καλυφθησόμεναι ἐκτάσεις εἴτε εἴνε ἔρημοι καὶ ἀκατοίκητοι, εἴτε δύνανται νὰ ἀπαλοτριωθῶσι διὰ μικροτάτων ἐξόδων.

Ἐξ ὑπολογισμῶν καὶ ἀναγνωρίσεων, ἃς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα, προκύπτει ὅτι δύνανται νὰ κατασκευασθῶσιν ἐν Ἑλλάδι οἰκονομικῶς χρησιμοποίησιμοι ὑδροηλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις δυνάμεως 1.350.000 ἵππων περίπου, δι' ἑτησίαν ἐργασίαν 3,000 χιλιάδων ὥρων.

Πρὸς παραβολὴν προσθέτομεν ὅτι κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας ἡ ὀλικὴ δύναμις τῶν παντὸς εἶδους μηχανημάτων τῶν ὑπαρχόντων σήμερον ἐν Ἑλλάδι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν νήσων εἶνε 70,686 ἵπποι, ἡ δύναμις δὲ αὕτη διὰ τὰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, καὶ περίχωρα ἀνέρχεται εἰς 40,858 ἵππους.

Ἡ ἑτησία κατανάλωσις ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐν Ἀθήναις εἶνε 4020 ἑκατομμυρίων ὥριαίων χιλιοβότων περίπου.

Ἄλλὰ παρουσιάζεται εὐθὺς ὁμῶς τὸ ἐρώτημα :

Τί θὰ κάμωμεν μὲ ὄλον αὐτὸν τὸν πλοῦτον ;

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν δυνάμεθα βεβαίως ἢ νὰ δώσωμεν, ἰδίως ἐνταῦθα, ἀπάντησιν γενικωτάτης φύσεως, προτρέποντες τοὺς ἀρμοδιότους περὶ τὰ τοιαῦτα ζητήματα καὶ ἰδίως τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας νὰ ἀναλάβῃσιν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ νὰ δώσωσιν τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν.

Ἡ ἔμφυτος Ἑλληνικὴ εὐφυΐα καὶ ἐπιχειρηματικότης θὰ πράξουν τὰ ὑπόλοιπα.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος τόσον ἐνεκα τῆς ἀμέσου ἀνάγκης παραγωγῆς ἐνεργείας ὅσον καὶ ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως γαιανθράκων καὶ ἐλαίων ἔδωκε τεραστίαν ὄθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἀνατρέψας ἄρδην διὰ τὸ τελευταίου τούτου τὰς συνθήκας παραβολῆς παραγωγῆς κινητηρίου δυνάμεως δι' ἠλεκτρισμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ θεομάνσεως ἀφ' ἑτέρου.

Καὶ ἐνῶ μὲν πλείστοι εἰδήμοδες παραδέχονται ὅτι ἡ ἀνατροπὴ αὕτη εἶνε τελικὴ, ἄλλοι ὡς ὁ κ. Μιλοντέλ λ. γ. τείνουσιν εἰς τὸ νὰ παραδεχθῶσιν ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὁμαλῶν συνθηκῶν ἢ σύγκρισιν ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ μέλανος ἀνθρακὸς θὰ εἶνε περίπου ἡ αὕτη ὡς καὶ ἡ πρὸ τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν τοῦτο συμβῇ ὁ λευκὸς ἀνθρακὸς τοῦλάχιστον διὰ τὴν Ἑλλάδα θὰ ἔχη πάντοτε ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ προτέρημα νὰ ἐλαττώσῃ σημαντικῶς τὸ εἰσαγωγικὸν ἔμπόριον καὶ ἐπομένως νὰ συντείνῃ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι εἰς πᾶσαν ὑδροηλεκτρικὴν ἐγκατάστασιν ἡ τιμὴ πωλήσεως τῆς δυνάμεως ἐξαρθᾶται ἰδίως ἐκ τῶν χρηματικῶν ποσῶν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἐξυπηρέ-

τησιν καὶ ἀπόσβεσιν τῶν κεφαλαίων τῶν χρησιμοποιηθέντων, καὶ τῶν ὁποίων τὰ 3/4 περίπου δαπανῶνται ἐπιτοπίως.

Αἱ τοιαῦται ὄθεν ἐπιχειρήσεις, ἐνῶ ἀποτελοῦσι νέον τρόπον ἐξυγιάνσεως τῶν τελμάτων τῶν ἀποτελουμένων ἐκ τῶν διαθέσιμων Ἑλληνικῶν κεφαλαίων, περὶ ὧν ἀναφέραμεν ἀνωτέρω, παρέχουν συγχρόνως ἐργασίαν τόσον εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς Ἕλληνας ὅσον καὶ εἰς τοὺς πρόσφυγας καὶ ἀναπτύσσουσι τὴν ὕλικὴν ἀλλ' ἔτι καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν εὐεξίαν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν διαθέσιμων ὑδροκλιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας τυγχάνει γνωστὸν ὅτι, ὅσάκις αὐταὶ δύνανται νὰ παραχθῶσιν ὑπὸ εὐνοϊκοῦς οἰκονομικοῦς ὄρους, αἱ ἀνάγκαι καταναλώσεως καὶ αἱ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις ἀναφύονται αὐτομάτως ὡς μαντάρια κατόπιν βροχῆς.

Ὅτως εὐθηνὴ κινητήριος δύναμις θὰ προκαλέσῃ καὶ θὰ ἐπιφέρει τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων στενοῦ πλάτους τοπικῆς χρήσεως καὶ τροχιοδρόμων ἢ τὴν ἐντατικωτέραν κίνησιν τῶν ἤδη ὑπαρχόντων τοιούτων, καὶ τὴν Ἀμερικὴν τοῦλάχιστον ἠλεκτροκίνησιν τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Κράτους.

Αἱ πόλεις, κομποπόλεις καὶ αὐτὰ τὰ μικρότερα χωρία θὰ ἀπολαμβάνουν τοῦ πλεονεκτήματος ἀριθμοῦ καὶ εὐθηνοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ κινητηρίου δυνάμεως διὰ τὰς μικρὰς βιομηχανίας.

Οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ οἱ κατοικοῦντες περὶ τὸ δίκτυον τοῦ ρεύματος θὰ ἐκωφεληθῶσι τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὅπως εἰσαγάγωσιν εὐθηνὴν αὐτοκαλλιέργειαν.

Πόλεις καὶ κομποπόλεις θὰ λύσουν εὐνοϊκῶς τὸ ζήτημα τῆς ὑδρεύσεως αὐτῶν δι' ἀντλήσεως. Πλεῖστα ὅσα μικρὰ τε καὶ μεγάλα ἔλη θὰ ἐξυγιανθῶσιν εὐθηνῶς διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου τῆς ἀντλήσεως, ἐνῶ συγχρόνως ἐκτεταμέναι ἐκτάσεις θὰ ἀρδεύωνται διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου κλπ. κλπ.

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις πόσον ἡ κατανάλωσις αὐξάνει ὅταν ὑπάρχει ἀρθονος καὶ εὐθηνὴ δύναμις, δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι Ἑλβετικαὶ πόλεις διὰ τὰς ὡς ἀνω δευτερευούσης φύσεως χρήσεις καὶ ἀνευ μεγάλης βιομηχανίας, ἀλλὰ πληθυσμοῦ ἴσου περίπου μὲ Ἑλληνικὰς πόλεις καταναλίσκουν 4-5 φορές περισσότερον ρεῦμα, ἀνὰ ἄτομον ἢ αἱ Ἀθῆναι.

Ὡςμεγαλειτέρας βιομηχανίας θὰ ἐπροτείναμεν ἠλεκτροχημικὰς τοιαύτας παντὸς εἶδους καθὼς καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ μικροῦ μὲν ἀλλὰ πάντως ὑπάρχοντος μεταλλικοῦ πλούτου τῆς χώρας.

Ἐγκαταστάσεις κατασκευῆς χάρτου παντὸς εἶδους, σόδας, ὑάλου, κιβατίου διὰ τὰ πετρέλαια, ὑφαντουργεῖα, τροφοδοτούμενα ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς συστηματικῆς καλλιέργειας βάμβακος, μεταξουργεῖα, βυρσοδεφεῖα, κατασκευὴ λιπασμάτων ἐκ τοῦ ἀζώτου τοῦ ἀέρος κλπ. κλπ., εἶνε βιομηχανίαι, αἵτινες δύνανται κάλλιστα νὰ ἀνθίσουν παρ' ἡμῖν διὰ τῆς παροχῆς εἰς αὐτὰς εὐθηνῆς κινητηρίου δυνάμεως.

Συγχρόνως αἱ βιομηχανίαι αὐταὶ θὰ ἠλάττουσιν μὲν σημαντικῶς τὸ

είσαγωγικόν ἐμπόριον. θὰ ἠύξανον δὲ ἀντιστρόφως τὸ ἐξαγωγικόν ἐμπόριον, ἰδίως πρὸς τὴν ἐγγύς Ἀνατολὴν καὶ βόρειον Ἀφρικὴν.

Στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν στατιστικῶν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας διὰ τὸ ἔτος 1919 ὑπολογίζομεν τὴν βελτίωσιν ταύτην τοῦ ἰσολογιημοῦ τῆς ἐμπορικῆς ἡμῶν κινήσεως εἰς 300 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν χρυσῶν (200 διὰ τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ 100 διὰ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον) ἢτοι εἰς 37 ο)ο περίπου τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου διὰ τὸ ἔτος 1919 (εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον I 608 ἑκατομμ. ἐξαγωγικὸν 727 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Διφορὰ 813 ἑκατομμ.)

Τὰ 300 ταῦτα ἑκατομμύρια δραχμῶν μὲ τὴν σημερινὴν ἐπικαταλλαγὴν ἀνέρχονται εἰς ἓν δισεκατομμύριον δραχμῶν.

Θ'. Μέτρα πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ὑδροηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων.

Διαφωνοῦμεν πρὸς τὰς κρατούσας παρὰ τισιν ἀντιλήψεις ὅτι ἡ κατασκευὴ καὶ ἐκμετάλλευσις τῶν ὑδραυλικῶν δυνάμεων ὀφείλει νὰ γίνηται ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ ἐν γένει τῶν δημοσίων ἀρχῶν.

Ἀπ' ἐναντίας ἀποκρούοντες πᾶσαν Κρατικὴν ἢ Δημοτικὴν τάσιν ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων. φρονοῦμεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει μόνον νὰ ἐνθαρρύνῃ διὰ παντὸς λογικοῦ τρόπου τὴν ἰδιωτικὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ νὰ συμμετέχῃ τῶν κερδῶν, ὅταν ταῦτα ὑπερβαίνουσι ὄρισμένον ποσόν.

Ἐὰν λάβωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου παράδειγμα ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἣτις ὄχι μόνον δὲν ἐπιβάλλει πλέον φόρους ἐπὶ τῶν νέων ὑδροηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀλλὰ συνεισφέρει καὶ σημαντικὰ ποσὰ διὰ πᾶσαν νέαν κατασκευὴν τοιούτων.

Ἐπίσης ἡ Τσεχοσλαβικὴ ἐπήρτισεν ἐσχάτως ἐπιχορήγησιν ἐξ 75 ἑκατομμυρίων κορωνῶν διὰ τὴν κατασκευὴν ἔργων ὑδραυλικῶν δυνάμεων.

Παρ' ἡμῶν ἀπαιτεῖται ἐν πρώτοις εἰδικὸς νόμος περὶ παραχωρήσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως ὑδραυλικῶν δυνάμεων.

Ἡ παραχώρησις ὀφείλει νὰ γίνηται εὐκόλως καὶ ταχέως καὶ κατὰ τρόπον προφυλάσσοντα μὲν ἀπὸ τὰς κερδοσκοπίας, ἐνθαρρύνοντα δὲ τὴν ἰδιωτικὴν πρότοβουλίαν.

Ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ νὰ πτοηθῇ τὸ κεφάλαιον, οὔτινος τὰ κέρδη, διὰ τὰς πρῶτας τοῦλάχιστον ἐπιχειρήσεις, δύνανται νὰ εἶνε σημαντικά.

Ἄκρα ἐν τούτοις προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ὑπερκεφαλαιώσεως καὶ νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸ λογικῶς ἐλάχιστον τὰ κέρδη τῶν ἐξερευνητῶν τῶν ὑδραυλικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐν γένει ἀερατξήδων».

Πρὸς τοῦτο ὀφείλει νὰ ἀναλάβῃ τὸ Δημόσιον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ὑδραυλικοῦ πλούτου τῆς χώρας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας θὰ συνταχθῇ χάρτης ὑδραυλικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος καὶ γενικοὶ προϋπολογισμοὶ κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως.

Οὕτως ὄχι μόνον τὸ Κράτος θὰ οχηματίσῃ εὐκρινῆ ἰδέαν τοῦ ὑδραυλικοῦ πλούτου τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ θὰ δύναται νὰ κρίνῃ ὁσάκις παρουσιάζονται αἰτήσεις παραχωρήσεως, ἐνῶ συγχρόνως οἱ ἐνδιαφερόμενοι βιομήχανοι δύνανται νὰ πορίζονται ἀμέσως καὶ ἄνευ ἐξόδων πάσας τὰς ἀπαιτουμένας πληροφορίας.

Συγχρόνως ὀφείλει νὰ γίνῃ ἐντονος προπαγάνδα τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ἐὰν ἀκολουθήσωμεν πρὸς τοῦτο τὸ παράδειγμα τῶν γειτόνων μας (ἰδὲ ἰδιαίτερον φυλλάδιον Μαρτίου 1921 I, a vie Technique et Industrielle ἐπονομαζόμενον La Bulgarie».

I) Λιμένες.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῆς ξένης Μεγάλης Δυνάμεως, περὶ οὗ ἀνεφέραμεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ μας, ὑπέδειξεν ὡς δεύτερον λόγον τοῦ μέλλοντος ἐμπλουτισμοῦ τῆς χώρας τὴν γεωγραφικὴν αὐτῆς θέσιν.

Ἀντελαμβάνομεθα ὅτι ὑψηλίσσετο τὴν μεγάλην δυνατὴν ἀνάπτυξιν τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ πράγματι ἡ ἐξαιρετικὴ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος, ἣτις κεῖται ἐπὶ τῶν μεγάλων θαλασσίων ὁδῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν μεταξὺ τῆς ἐγγύς καὶ τῆς Ἄπω Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης, οἱ φυσικοὶ αὐτῆς λιμένες, καὶ ἡ σύνδεσις αὐτῆς μὲ τὰ Εὐρωπαϊκὰ σιδηροδρομικὰ δίκτυα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἡ ἐμφυτὸς κλίσις τοῦ Ἑλληνοῦ εἰς ἐμπορικὰς καὶ ναυτιλιακὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἄλλοι παρόμοιοι λόγοι συντρέχουσιν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τοὺς λιμένας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τὸν Πειραιᾶ κέντρον ἐντατικωτάτης ἐμπορικῆς κινήσεως.

Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται ἐν πρώτοις τελεία τεχνικὴ διασκευὴ καὶ ἄρτιος ἐφοδιασμὸς διὰ μηχανημάτων τῶν φυσικῶν λιμένων τῆς χώρας.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκταθῶμεν ἐνταῦθα ἐπὶ τῷ ζητήματι τούτου.

Ἀρκούμεθα νὰ περιγράψωμεν συντόμως τὴν ἐπιβάρυνσιν τοῦ ἐμπορίου εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς καὶ νὰ ἀποδείξωμεν τρόπον ἐξευρέσεως τῶν ἀπαιτουμένων κεφαλαίων πρὸς διευθέτησιν αὐτοῦ.

Τὰ ὅσα θὰ λεχθῶσι διὰ τὸ ἐπὶ τῆς πρωτενοῦσης τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἀληθεύουσι κατ' ἀναλογίαν καὶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους λιμένας αὐτῆς.

Κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς εἰσῆχθησαν εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς κατὰ τὸ 1919, 852,000 τόννοι ἐμπορευμάτων παντὸς εἴδους.

Διὰ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον οὐδεμία διαθέσιμος στατιστικὴ ὑπάρχει. Δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ παραδεχθῶμεν τοῦτο ὡς ἀνεπιβλήθον εἰς 350 000 τόννους.

Οὕτω τὸ ὅλικόν ποσὸν τῶν εἰσαχθέντων καὶ ἐξαχθέντων ἐμπορευ-

μάτων εκ του λιμένος Πειραιώς ανήλθε κατά το 1919 εις 1.200,000 τόννους,

Διά την επιβατικήν κίνησιν ούδεμία στατιστική υπάρχει (Αι έλλείψεις αὐται πλήρων στατιστικῶν αποτελοῦσι ἤδη αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἀπόδειξιν ἀσυγχωρήτου ἀμελείας, τῶν περὶ τὰ λιμενικὰ ἐνδιαφερομένων).

Κατὰ τὰς στατιστικὰς ἐν τούτοις τῆς ἀνωτάτης διευθύνσεως Μεταφορῶν ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς καὶ ἐπὶ μόνον τῶν ἐπιτεταγμένων παρὰ τῆς Διευθύνσεως ἀτμοπλοίων 1.800.000 ἐπιβατῶν μὴ συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ. Διὰ δὲ τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη δυνάμεθα ἐπομένως νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν κίνησιν τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐπιβατῶν εἰς τοῦλάχιστον 8,600,000 άτομα.

Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος Πειραιῶς ἐνεργεῖται διὰ λέμβων μὲν ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ σύνολον τῶν ἐπιβατῶν, διὰ φορηγίδων δὲ διὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἐμπορίου. Συνθῆκαι βαρύτεραι.

Ἐφαρμόζοντες εἰς τὸ ἐμπόριον τὴν ταξινομήσιν τῶν στατιστικῶν τῆς Λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς, τὰς τιμὰς τοῦ «Κανονισμοῦ τῶν φορτωεκφορτωτικῶν ἐξόδων, τὰ ἐξοδα ἐκτελωνίσεως, μεταφορᾶς εἰς ἀποθήκας, καθυστερήσεως ἐπὶ φορηγίδων καὶ προσθέτοντες μικρὸν ποσὸν ἀνὰ τόννον διαφθορὰν καὶ κλοπᾶς, ὑπολογίζομεν ὅτι τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον ἐπιβαρύνεται ἔτησίως μὲ 50 τοῦλάχιστον ἑκατομμύρια δραχμῶν ἢ μὲ 60 περίπου δραχμῶν ἀνὰ τόννον παντὸς εἴδους ἐμπορευμάτος, χωρὶς νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ζημίας, αἵτινες ἐπέρχονται ἕνεκα τῶν πάσης φύσεως καθυστερήσεων.

Διὰ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον ἐλλείπουν ἡμῖν στοιχεῖα ὑπολογισμοῦ. Ἐὰν ἐν τούτοις παραδεχθῶμεν τὰ ἐξοδα φορτώσεως καὶ μεταφορᾶς εἰς τὸν λιμένα ὡς ἀνερχόμενα εἰς τὸ ἡμισυ τῶν ἐξόδων τῶν ἐπιβαρυνόντων τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον, ἔχομεν ἔτησίως ἐπιβάρυνσιν 10 1/2 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἐὰν τέλος παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐπιβάται ἐπιβαρύνονται μὲ τρεῖς δραχμᾶς μόνον ἀνὰ ἄτομον ἢ ἔτησίως ἐπιβάρυνσιν αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 10,8 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἡ ὅλική ἐπιβάρυνσις ἐπομένως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν κυκλοφορούντων ἐπιβατῶν ἀνέρχεται ἔτησίως εἰς 71,3 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἢ 195,000 ἕως 200,000 δραχμᾶς ἡμερησίως.

Ἴνα κατανοήσῃ τις τὴν ζημίαν ἣτις ἐπέρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ἐκ τῶν συνθηκῶν τούτων, ἀναφέρομεν ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ λ.χ. ὑπελόγιζον προπολεμικῶς ὅτι λιμὴν οὐτινος αἱ συνθῆκαι ἐπιβαρύνουσι τὸ ἐμπόριον πλέον τῆς 1,00 λιρέτας ὅφειλε νὰ διαρρυθμισθῇ πρὸς ἐλάττωσιν τῶν ἐξόδων.

Ἐὰν τὸ ποσὸν τοῦτο πενταπλασιάσωμεν ἕνεκα τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ κυκλοφορία τῶν ἐπιβατῶν ἐν Πειραιεὶ ὀφείλει νὰ ἐπιβαρύνηται μὲ μόνον 6 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἀντὶ τῶν 71,3 ὡς ἄνω ὑπολογισθέντων.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ ὡς ἄνω ποσοῦ δαπανᾶται εἰς ἐργατικὰ καὶ πληρωμὴν μεταφορικῶν μέσων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πλούτου οἱ εἰς τοιαύτας ἐργασίας ἀσχολούμενοι νὰ ἐξεύρωσιν ἕτερον ἐπίσης προσοδοφόρον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀνετώτερον καὶ ὑγιεινότερον πόρον ζωῆς.

Δὲν ἐπιτιμώμεν περισσότερο εἰς τὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐπιβαλλομένην ἀνάγκην διαρρυθμίσεως τοῦ λιμένος Πειραιῶς. Οἱ ὡς ἄνω ἀριθμοὶ εἶνε ἐπαρκούντως εὐγλωττοί.

ΙΑ'. Ἐξεύσεις κεφαλαίων πρὸς διαρρυθμίσειν τοῦ λιμένος Πειραιῶς

Τὰ ἔργα διαρρυθμίσεως τοῦ λιμένος Πειραιῶς, ὧν ἡ διάσκεψις κατασκευῆς ἔσται δεκαετής, θὰ στοιχίσωσι μὲ τὰς σημερινὰς τιμὰς ὑλικῶν καὶ ἡμερομισθίων καὶ μὲ Λίρας Ἀγγλίας πρὸς 35 δραχμᾶς, περὶ τὰ 130 ἑκατομμύρια δραχμῶν διὰ τὴν ὑποδομὴν καὶ 80 περίπου ἑκατομμύρια διὰ τὴν ἀνωδομήν, ἧτοι τὸ ὅλον περὶ τὰ 210 ἑκατομμύρια δραχμῶν μὲ μέσην ἔτησίαν δαπάνην 21 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Τὰ ἔργα ταῦτα προβλέπουσι μῆκος κρηπιδωμάτων 6700 μέτρων καὶ βάρη ποικίλλοντα ἀπὸ 7 ἕως 12 μέτρα. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῷ λιμένι Πειραιῶς ἐπικρατεῖ πρωτίστως ἐπιβατικὴ καὶ ναυτικὴ κίνησις ὑπολογίζομεν τὴν ἔτησίαν ἀπόδοσιν τοῦ τρέχοντος μέτρου κρηπιδώματος εἰς 800 ἕως 900 μόνον τόννους. Ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς ἐπομένως καταλλήλως διαρρυθμιζόμενος καὶ ἐφοδιαζόμενος μὲ τὰ προσήκοντα μηχανήματα καὶ διαμετακομιστικὰ μέτα δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ δι' ἐμπορικὴν κίνησιν 5-6 ἑκατομμυρίων τόννων ἔτησίως ἧτοι πενταπλασίον τῆς σημερινῆς.

Αἱ πρόσοδοι τοῦ λιμενικοῦ ταμείου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑγισταμένης φορολογίας εἶνε 3 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν ἔτησίως μὲ καθαρὸν περίσσευμα 2 ἑκατομμυρίων.

Κατὰ τὰς πληροφορίας, ἃς ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας, δι' ἐξομοιώσεως τῆς λιμενικῆς φορολογίας, αἱ καθαρὰ αὐταὶ πρόσοδοι δύνανται ν' ἀνέλθωσιν εἰς 4 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἔτησίως.

Τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κινήσεως τοῦ λιμένος δὲν δυνάμεθα νὰ προὔπολογίσωμεν οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν, τόσον ἕνεκεν ἐλλείψεως σχετικῶν στατιστικῶν, ἀλλ' ἰδίως ἕνεκα τῶν νέων συνθηκῶν τῆς μεγεθυνθείσης χώρας. Λογικῶς ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μετὰ μίαν δεκαετίαν ἡ ἐμπορικὴ κίνησις καὶ ἡ ἐπιβατικὴ κυκλοφορία τοῦ εἰρημοῦντος ἐπινείου τῆς πρωτεύουσος τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος θὰ εἶνε κατὰ 50 ο)ο ἀνωτέρα τῶν σημερινῶν τοιούτων.

Τοῦτέστι θὰ ἔχομεν ἐπιβατικὴν μὲν κυκλοφορίαν 6,4 ἑκατομμύρια ἀτόμων, ἐμπορικὴν δὲ κίνησιν 1,8 ἑκατομμύρια τόννων, ἀπαιτούντων κρηπιδώματα μήκους 2,000 μέτρων καὶ δυναμένων νὰ κατασκευασθῶσιν σὺν τῇ ἀπαιτούμενῃ ἐκβαθύνσει τοῦ λιμένος ἐντὸς πενταετίας καὶ ἔναντι δαπάνης μὴ ὑπερβαίνουσας τὰ 130 ἑκατομμύρια.

Ἡ μέση ἐπομένως κίνησις ἐμπορευμάτων κατὰ τὴν πρώτην δεκαε-

τίαν θὰ ἀνέρχεται εἰς 1,5 ἑκατομμύρια τόννων καὶ ἡ ἐπιβατικὴ κυκλοφορία εἰς 4,5 ἑκατομμύρια ἀτόμων. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον αἱ καθαραὶ πρόσοδοι τῆς λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς θὰ ἀνέλθωσιν εἰς 6 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι τὰ προπολεμικὰ ἔξοδα καλῶς κατηρητισμένων λιμένων ἀνήρχοντο εἰς μίαν δραχμὴν ἀνὰ τόννον ἐμπορεύματος καὶ παρεδέχθημεν ὡς μεταπολεμικὰ τοιαῦτα 5 δραχμάς.

Ἐὰν ἐπομένως μετὰ πενταετίαν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἔργων διαρρυθμίσεως τοῦ λιμένος ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ἐμπόριον ἀπαλλαχθῆ τῶν 60 δραχμῶν αἴτινες ἐπιβαρύνουσιν αὐτὸ τὴν σήμερον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ λιμενικὸς φόρος αὐξηθῆ κατὰ 20 δραχμάς, θὰ ἔχωμεν ὡς καθαρὰν περίπλεον πρόσοδον 15 δραχμάς κατὰ τόννον, ἥτοι δι' 1,5 ἑκατομμύρια τόννους ἢ περί πλεον πρόσοδος αὕτη θὰ ἀνέρχεται ἑτησίως εἰς 22,5 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἐὰν ἐξ ἄλλου ἕκαστος ἐπιβάτης ἐπιβαρυνθῆ κατὰ μέσον ὄρον μὲ μίαν καὶ ἡμίσειαν δραχμὴν, ἀπαλλαγῆ ὅμως τῶν σημερινῶν ἐνοχλήσεων καὶ ἐξόδων λέμβου, τὸ καθαρὸν ἑτήσιον εἰσόδημα ἐκ τῆς ἐπιβατικῆς κινήσεως θὰ ἀνέλθῃ εἰς 6,75 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ταῦτα προστιθέμενα εἰς τὰ ἄνω 22,5 ἑκατομμύρια δραχμῶν καὶ τὰ 5 ἑκατομμύρια τὰ περισσεύοντα ἑτησίως ἐκ τῶν σημερινῶν λιμενικῶν φόρων, ἀναβιβάζουσιν τὸ ποσὸν τῶν καθαρῶν ἑτησίων προσόδων τοῦ λιμένος εἰς 34,25 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐπαρκεῖ πρὸς ἐξυπηρέτησιν, μὲ τόκον 8ο/ο, τῶν 130 ἑκατομμυρίων τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν πρώτην διαρρυθμίαν τοῦ λιμένος καὶ πρὸς ἀπόσβεσιν αὐτῶν ἐντὸς πενταετίας.

Ἐντὸς μιᾶς ἐπὶ πλεον τριετίας ὅποτε αἱ καθαραὶ πρόσοδοι θὰ ὑπερβαίνωσι τὰ 40 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἑτησίως, θὰ εἰσπραχθῶσιν ἕτερα 120 ἑκατομ. δραχμῶν, τοῦτέστι ποσὸν ἐπαρκέστατον διὰ τὴν τελικὴν διαρρυθμίαν τοῦ λιμένος καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν προσηκόντων μέσων συγκοινωνίας μετ' αὐτοῦ.

Ἐπιθέτομεν ὅτι οὐδεὶς ἐπιβάτης καὶ οὐδεὶς ἐμπορος θὰ ἀρνηθῆ τὴν προτεινομένην αὐξήσιν τῶν λιμενικῶν φόρων, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ τὴν σήμερον ἐπιβαρύνοντα αὐτὸν ἔξοδα καθὼς ἐπίσης καὶ τὰς παντοειδεῖς ἄλλας ζημίας, καθυστερήσεις καὶ ἐνοχλήσεις εἰς ἃς ὑποβάλλεται, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι θὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τέλειον λιμένα ἐφωδιασμένον μὲ πάσας τὰς ἀπαιτουμένας εὐκολίας ἐναποθηκεύσεως, φορτώσεως, καὶ ἐκφορτώσεως, κυβλοφορίας κ.λπ.

Βεβαίως οὐδεμίαν ἀνάγκη παρουσιάζεται διὰ τὴν ἐντὸς δεκαετίας ἀπόσβεσιν τοῦ δανείου πρὸς κατασκευὴν τῶν λιμενικῶν ἔργων.

Διὰ τῶν ὡς ἄνω ὑπολογισμῶν ἠθελήσαμεν ἀπλῶς νὰ ὑποδείξωμεν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἐπιβαρύνσις τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἐν γένει ἐκ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ λιμένος καὶ πῶς μικρὸν σχετικῶς κλάσμα τῆς ἐπιβαρύνσεως ταύτης καταλλήλως δαπανώμενον δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἄριστον αὐτῆς καὶ τὴν εὐημερίαν τῶς χώρας, συνεπῶς δὲ καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς.

Διὰ τοὺς ἐπιλοίπους λιμένας τῆς Ἑλλάδος ἰσχύουσαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον αἱ αὐταὶ συνθήκαι ὡς καὶ διὰ τὸν Πειραιᾶ, Ἰδίως ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τοὺς λιμένας Θεσσαλονίκης καὶ Σμύρνης, οἵτινες ἐξυπηρετοῦσι εὐρείας ἐνδοχώρας, ἀνηκούσας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ξένα Κράνη καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων κινδυνεύει νὰ ἀποτραπῆ ἀνεπιστρεπτεῖ τὸ ἐμπόριον διὰ λόγους εὐνοήτους τοῖς πᾶσι

IB') Συμπέρασμα.

Φρονοῦμεν ὅτι ἀρκούντως ἐξηγήσαμεν τὴν εὐνοίαν τῆς αἰνιγματώδους φράσεως τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῆς ξένης μεγάλης συμμάχου Δυνάμεως «ὁ πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος ἔγκειται εἰς τὰ ἔλη της, τὰς ἐκτεταμέναις ἀκαλλιεργήτους ἐκτάσεις αὐτῆς καὶ τὴν γεωγραφικὴν της θέσιν».

Ἐδείξαμεν δι' ἀριθμῶν καὶ ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπεν ἡμῖν ὁ χῶρος καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀποστολῆς τῆς φιλοξενούσης τὴν ἡμετέραν μελέτην ἐπιθεωρήσεως τὸ «Μέλλον» ποῦ ἔγκειται. Πλοῦτος αὐτὸς καὶ ποία ἡ δυνατὴ πραγματοποιήσις αὐτοῦ καὶ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα ἵνα ἐπιτευχθῆ ἡ σύγχρονος εὐνοϊκὴ μεταβολὴ τῶν ὄρων τοῦ κλάσματος τῆς ἐξισώσεως τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς.

Τὰ ἐξαγόμενα τῶν ὑπολογισμῶν ἡμῶν ἀνῆλθον ἐκάστοτε εἰς δισεκατομμύρια καὶ ὡς ἐκ τούτου τινὲς ἴσως χαρακτηρίσωσιν αὐτὰ ὡς φαντασμαγορίας. Πᾶς τις ἐν τούτοις, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ οἰανδήποτε ἀρεστὴν ἐκπτώσιν συμφῶνως πρὸς τὸ ἔλλειπον αὐτῶ θάρρος, τὴν καλὴν θέλησιν ἢ τὴν μυωπίαν του.

Τὰ οὕτω μειωθέντα ποσὰ τῶν ὑπολογισμῶν ἡμῶν θὰ παραμείνωσιν πάντοτε ἱλιγγιώδη καὶ ἐπαρκέστατα ὅπως ἐμπνεύσωσιν εἰς ἡμᾶς πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, τὴν οἰκουμένην αὐτῆς εὐρωστίαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος αὐτῆς.

Τοῦτο δὲ κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον, καθόσον ἐκτὸς τῶν παρ' ἡμῶν ἐκτεθέντων τρόπων ἐμπλουτισμοῦ καὶ ἀνυψώσεως τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς ὑπάρχουσι καὶ πλεῖστοι ἄλλοι τοιοῦτοι, διὰ τοὺς ὁποίους τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐρεῦνης ὀφείλουσι νὰ λάβωσιν οἱ σχετικῶς ἀρμοδιώτεροι ἡμῶν.

Ἡ πραγματοποίησις αὕτη τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν πλούτου ἀποτελεῖ ἐκτενέστατον πρόγραμμα, οὔτινος τὴν ἐναρξιν πρὸς ἐκτέλεσιν δὲν διακαιούμεθα ν' ἀναβάλωμεν ἐπὶ πλεον. Ἐὰν ἐπιθυμῶμεν νὰ συγκρατήσωμεν τὰ ἀποκτηθέντα καὶ ἔχωμεν τὴν ἀξίωσιν νὰ συγκαταλεγώμεθα μεταξὺ τῶν εὐημεροῦντων Κρατῶν καὶ τῶν προοδευτικῶν καὶ μὴ θνησιγενῶν ἐθνῶν σφάλομεν νὰ ἐνεργήσωμεν τὸ ταχύτερον. Πρὸ τούτου ἔχομεν πᾶσᾶν τὴν ἀπαιτουμένην εὐφυΐαν.

Θὰ ἔχωμεν καὶ τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος καὶ ἐπιμονήν; Τοῦτο εἶνε τὸ προέχον.

Ἡμεῖς κρίνοντες ἐκ παραβολῆς ἀπὸ τὴν ἀδάμαστον θέλησιν καὶ τὸ θάρρος, μετ' ὧν τὸ ἔθνος ἀνέρχεται ἀπὸ αἰῶνος ἤδη τὴν ἀνωφέρειαν

τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ, ἔχομεν τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι τὸ αὐτὸ ἔθνος συμπληροῦν τὴν ὑπολειπομένην μικρὰν πλέον ἀνάβασιν θὰ στρέψῃ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν καὶ προσπάθειαν εἰς ἔργα εἰρήνης καὶ ἐκπολιτισμοῦ καὶ θὰ ἀτενίσῃ εἰς ἐκτεταμένους ὀρίζοντας δράσεως καὶ εὐημερίας ἀνακράζων μετ' αὐτοπεποιθήσεως «Τὸ μέλλον μοι ἀνήκει».

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΑΙ ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΙΣ—ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΙΣ—ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

I

Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ Κρήτης, τελευταίως δὲ καὶ τῆς Θράκης, ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις, δειλὴ καὶ ἀνευπεποιθήσεως, ἐπεξετάθη ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ὑπὸ ἰδιότυπον μορφήν, τὴν τῶν Γ. Διοικήσεων.

Μέχρι τῆς ὀριστικῆς αὐτῶν προσαρτήσεως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καὶ ἐφ' ἕσον αἱ χῶραι αὗται διετέλουν ἐν μεταβατικῇ οὕτως εἰπεῖν καταστάσει, ὁ θεσμὸς τῶν Γ. Διοικήσεων, ἐξυπακούων τοπικὴν ἀποκέντρωσιν καὶ εὐχέρειαν εἰς ἄμεσον λήψιν ἀποφάσεων ἐπὶ τόπου, οἷον ἐπέβαλλε κατάστασις ἀνώμαλος, ὑπῆρξε πραγματικῶς τότε ἀπωφελής, λόγῳ τοῦ ἑτερογενοῦς μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νέων χωρῶν, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ τὸ ἐπικρατοῦν διὰ τὴν λοιπὴν παλαιὰν Ἑλλάδα σύστημα διοικήσεως οὐ μόνον δὲν ἦτο ἀποδεδειγμένως πρόσφορον διὰ τὴν διοίκησιν τοιούτων πληθυσμῶν, μάλιστα κατὰ περίοδον πολεμικῆς ἐτι ζυμώσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὸ ἐθεωρεῖτο καὶ δι' αὐτὴν τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα οὐχὶ βεβαίως ὡς τὸ ἰδανικόν.

Καὶ ὁ θεσμὸς οὗτος τῶν Γενικῶν Διοικήσεων, διαθρέψας ἕκτοτε ἀτομικὰς φιλοδοξίας καὶ χρησιμεύσας ὡς διέξοδος εἰς τὰς ἐκάστοτε κοιμητικὰς ἀνάγκας, συνεκέντρωσεν ἕλας σχεδὸν τὰς ἐλπίδας ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ τὸ προσήκον νεώτερον διοικητικὸν σύστημα, ὅπερ ἐν τούτοις καίτοι οὐδαμῶς σχεδὸν ἀληθῶς εὐδοκίμησαν, ἐθεωρήθη ὡς πανάκεια διὰ τὰς ἀσθενείας τοῦ παλαιοῦ διοικητικοῦ συστήματος, προδτάθη δὲ ἀκόμη παρά τινων ἢ ἐπέκτασις τοῦ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, παλαιᾶς τε καὶ νέας.

Οἱ θιασῶται τοῦ θεσμοῦ τῶν Γενικῶν Διοικήσεων, ὠρμήθησαν ἐκ δύο διαφόρων ἀντιλήψεων συγκλινουσῶν πρὸς τὸν θεσμὸν τούτον. Ἡ μὲν μία ἔχει ἀφετηρίαν τὴν ἐπιθυμίαν εἰσαγωγῆς ἀποκεντρώσεως ἐν τῇ διοικήσει, διὰ τῆς συμμετοχῆς νομαρχιακῶν ἢ ἄλλων τοπικῶν συμβουλίων ἅτινα ἐφ' ἀφάντησάν τινες ἐξελισσόμενα ἀκόμη εἰς δευτέραν βουλὴν, ὅπως τὸ μὲν ἢ κυβέρνησις πράγματι κυβερνᾷ, χωρὶς νὰ διοικῇ, τὸ δὲ ἀκούηται ἰσχυροτέρα ἢ φωνὴ τῶν τοπικῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ ἄλλων τάξεων, τέλος δὲ ὅπως περιορισθῇ ἢ γραφειοκρατία, ἢ ρουτίνα, ἢν συνεπάγεται τὸ κρατοῦν σήμερον συγκεντρωτικὸν σύστημα.

Ἡ ἑτέρα ἀντιλήψις, ἐτι τοπικωτέρα αὕτη, ὀρμάται ἀπὸ τυφλὴν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν λεγομένην αὐτοδιοίκησιν, τὴν ὅποσαν συνδέουν στενάτατα πρὸς τὸν θεσμὸν τῶν Κοινοτήτων, αἵτινες κατ' αὐτοὺς ἐλκούςαι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἐξελιχθεῖσαι ἐπὶ Βυ-

ζαντίου, ηύδοκίμησαν ἐπὶ τουρκοκρατίας, μεγάλας παρασχοῦσαι ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἑλληνισμόν τότε, φέρεται δὲ φανερά ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἐκ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν, ζωντανῶν ἔτι εἰς τὴν μνήμην τῶν νεωστὶ ἀπελευθέρων ἰδία μακεδόνων, πρὸς τὸ ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐπεκταθὲν τελευταίως ἑλληνικὸν διοικητικὸν σύστημα. Ἡ δευτέρα αὕτη ἀντιλήψις ἀποδέχεται ὅτι τὸ προσιδιάζον ἐν Ἑλλάδι σύστημα διοικήσεως πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἰθαγενῆ καὶ πάντοτε εὐδοκίμησαντα ἐν Ἑλλάδι θεσμόν τῶν Κοινοτήτων, ὡς ἦσαν αὐταὶ περίπου ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἐξελισσόμενον καὶ ἀναπτυσσόμενον, οὕτως ὥστε τῇ εἰσαγωγῇ εὐρυτέρων τοπικῶν συμβουλιῶν νὰ παράσχη οὗτος ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ τὰς Γενικὰς Διοικήσεις τοῦ μέλλοντος, αἵτινες οὕτω θὰ ἐθεράπευον καὶ τὰ μειονεκτήματα τοῦ σημερινοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιλήψεων ὑπάρχει κυρίως ἡ διαφορά ὅτι ἡ μὲν πρώτη στηρίζεται εἰς ἐξέλιξιν τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη καὶ ἀλλαχόθεν μετεμφυτευθέντος ἑλληνικοῦ διοικητικοῦ συστήματος, μὲ ἐνεργότεραν τὴν κρατικὴν ἐπιβολήν, ἡ δὲ δευτέρα ἔχει τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως, ἀτελῶς βεβαίως διεξαχθείσης εἰσέτι, τοῦ προσιδιάζοντος εἰς τὴν χώραν θερμοῦ αὕτη εἶνε ἐπιστημονικωτέρα καὶ θετικωτέρα, ἀπομακρύνουσα σχεδὸν καθ' ὅλοκληρον τὴν κρατικὴν ἐπέμβασιν ἐν τῇ κατὰ μέρος διοικήσει.

Λέγω ἤδη καὶ ἰσχυρίζομαι πεποιθότως ὅτι αἱ Γενικαὶ Διοικήσεις ὑπὸ μὲν τὴν δευτέραν μορφήν εἶνε σύστημα ἀτελές, ὑπὸ ἀμφοτέρων δὲ ἀναχρονιστικὸν καὶ πιθανώτατα μέλλουσαι νὰ δημιουργήσουν ἔθνικὸν κακόν.

II

Αἱ Πολιτεῖαι τῆς σήμερον διατελοῦν ἀπὸ ἀπόψεως Διοικήσεως εἰς περίοδον ἀναπλάσεως. Ὁ παρελθὼν μέγας εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐδημιούργησεν ἀνάγκας αἵτινες ἐνῶ ἀνέκαθεν ἐνυπῆρχον εἰς τὴν φύσιν τῶν Πολιτειῶν δὲν εἶχον ἐμφανῆ τὰ αἷτια, ἀλλ' αἵτινες κατέστησαν ἐκδηλοὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πολεμικῆς καταστάσεως, ἐμφανισθεῖσαι ἀπὸ τῆς λαθναυδύσης καταστάσεως, ἀφνηδίως εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ ἐπιδαλοῦσαι τὴν λήψιν ἐπείγοντων μέτρων χάριν τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Ὁρθότατα παρατηρεῖ ὁ κ. Σαρπίπολος ὅτι «κατὰ τὸν πόλεμον καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους ηὐξήθη ἐν πολλοῖς, ἀλλ' ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, τὸ imperium, ἠλαττώθη, ἔχασε μέρος τῆς ἐπιβολῆς του», κατὰ δὲ τὸν Μορίν εὐρισκόμεθα πρὸ ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς συγχρόνου περὶ κράτους ἀντιλήψεως, τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας τεινούσης εἰς ἀποσύνθεσιν πρὸς ὄφελος τῶν οικονομικῶν ὀργανώσεων. Βλέπομεν ἐκ τοῦ πολέμου δημιουργηθέντα ὑπουργεῖα σχεδὸν πανταχοῦ ἕτινα καὶ σήμερον ἔτι διατηροῦνται ὡς θεσμοὶ ἐπωφελεῖς, τὸ δὲ νεώτερον πνεῦμα τῆς Διοικήσεως, ἐν τῇ συντελουμένῃ ἀναπλάσει τοῦ κεντρικοῦ συστήματος τῆς Κυβερνήσεως, ἀσυναίσθητως τείνει νὰ ἐφαρμόσῃ ἐν τῇ διοικήσει τὴν γενικὴν ἀρχὴν τὴν ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀρ-

χαιότερον ἔτι γνωστὴν, τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων κατ' εἶδος, ἀναλόγως τῶν εἰδικῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας ἐν τε πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ.

Πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀσυναίσθητως ἐπίσης τείνει καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία. Ἐὶς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν στερεῖται βαθμιαίως διαφόρων ὑπηρεσιῶν αἵτινες συγκεντροῦνται ἢ κατενέμονται ἀλλαχόθεν, τῶν μεταλλείων, τῆς ἀστυνομίας, τῶν τηλεγραφείων καὶ ταχυδρομείων, τῶν σιδηροδρόμων, τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τῆς ὑπηρεσίας τῶν κτημάτων καὶ τῶν δασῶν, τὸ τῶν Ναυτικῶν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς λιμενικῆς ὑπηρεσίας κλπ. αἱ δὲ ὑπηρεσίαι αὐτῶν προσκολλῶνται εἰς ἀρμοδιότερα κατ' εἶδος ὑπουργεῖα, ὑπάρχοντα ἢ συνιστώμενα ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς κατ' εἶδος καταμερισμοῦ τῆς κεντρικῆς Διοικήσεως, ὡς π. χ. τῆς Γεωργίας, τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τῆς Περιθάλψεως, τοῦ Ἐπισιτισμοῦ. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἐφοδιασμοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου οὐ μόνον ἐκ πυρομαχικῶν ἀλλ' ἀκόμη καὶ τροφίμων ἐδημιούργησε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Πολεμοφοδίων, καταργηθὲν ἤδη, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἐπισιτισμοῦ, ὅπερ καὶ ἐκεῖ ἔνθα ἤδη κατηργήθη, συνεχινεῦθη ἐν τούτοις ὡς ὑπηρεσία σπουδαία πρὸς ἄλλα ὑπουργεῖα σκοποῦντα τὸν ἐφοδιασμόν τῆς χώρας καὶ ἐπιθάρρυνσιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν αὐτῆς δυνάμεων.

Ἀληθῶς ὁ πόλεμος ἀφ' ἑνὸς καὶ αἱ ἐξελισσόμεναι καὶ γενικευόμεναι ὅλον ἐν σύγχρονον κοινωνιστικῶν ἀρχαί ἀφ' ἑτέρου ἕκαμαν ὥστε τὸ Κράτος νὰ ἀποβάλλῃ σχεδὸν ἐξ ὅλοκληρου τὴν παλαιὰν φεουδαλικὴν μορφήν του, νὰ παύσῃ παριστάμενον ὡς ὄργανισμὸς παρὰ φύσιν ἐπιβαλλόμενος εἰς τὸν λαὸν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν φεουδαλικῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἑσωτερικῶν σκοπῶν, τοῦτο δὲ σημαίνει ἡ ἀνωτέρω φράσις «ἔχασε μέρος τῆς ἐξουσίας του». Τούναντίον τείνει τὸ Κράτος νὰ καταστήσῃ ὄργανον τοῦ λαοῦ, τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ προνοίας καὶ θεραπείας τῶν κοινωνικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας, δι' ἧς ἐξασφαλίζεται ἡ ἐπάρκεια αὐτῆς ἐν πολέμῳ καὶ ἡ εὐημερία αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ, εἰς τὴν προσπάθειαν δὲ ταύτην ὡμολογουμένως εἶχεν ἀκόμη πρὸ τοῦ πολέμου προηγηθῆ ἡ Γερμανία. Τοῦτο σημαίνει ἡ ἀνωτέρω φράσις ὅτι «ἠῤῥῆξεν ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους», τὸ ὅπολον ἔχασεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μέρος τῆς παλαιᾶς αὐτοῦ ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν τῆς μελέτης καὶ ρυθμίσεως τῆς κοινωνικῆς προνοίας ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἐὰ δημόσια οἰκονομικὰ στηρίζονται ὅλον ἐν περισσώτερον ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ τὸ Κράτος κατέστη ὁ ἐνδεδειγμένος μοναδικὸς προστάτης τῆς πλουτοπαραγωγῆς τῆς χώρας καὶ ὁ ἐπιστήμων ρυθμιστὴς τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ὑπὸ πᾶσαν αὐτῶν ἐκδήλωσιν καὶ μορφήν.

III

Ἐὶς τὸ σημερινὸν διοικητικὸν σύστημα εἶνε ὑπόλειμμα τῶν παλαιῶν ἀπολυταρχικῶν πολιτευμάτων. Ἡ ἑσωτερικὴ διοίκησις, ἀπορρέουσα ἀπὸ

τὴν ἐπιτακτικὴν καὶ πρωτεύουσαν ἀνάγκην τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων, εὐδόλως σχεδὸν ἐλάμβανε ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνάγκην τῆς μερίμνης διὰ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ τῆς προστασίας τῆς πλουτοπαραγωγῆς, εἰμὴ ἐφ' ὅσον αὕτη ἐχρειάζετο νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ φεουδαλικοῦ χαρακτῆρος τῶν παλαιῶν πολιτευμάτων. Ἡ πολιτικὴ διοίκησις ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ παλαιοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος, ἰδίως κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν αὐτοῦ ἀκμὴν, ὁπότε ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, οὔσα πολλαπλῆ, ἦτο κατατετημημένη μεταξὺ πλῆθους προσώπων, τοῦ Βασιλέως, τοῦ φεουδάρχου κλπ. ἐκάστου δρῶντος ὑπὸ ἴδιαν εὐθύνην, ἀπολυταρχικῶς, κυρίως λόγῳ τῆς δυσχερείας τῶν συγκοινωνιῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἡ διοίκησις γενικῶς οὔσα ἀπολυταρχικὴ, ἐξησκείτο ἐν ὀνόματι τοῦ ἀπολύτου ἀρχόντος, ὅστις διώριζε τοὺς νομάρχας, ἐπάρχους καὶ ἄλλους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους, ὁμοίως ἀπολυταρχικῶς ἀσκοῦντας τὴν τιμαριωτικὴν κρατικὴν ἐξουσίαν ἀπολυταρχικῶς, χωρὶς οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην νὰ λαμβάνηται πρόνοια ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ, τὸ δὲ τοιοῦτον ἀπολυταρχικὸν πνεῦμα τῆς διοικήσεως ἐκράτησε παρὰ τὰς διοικουσὰς τάξεις ἀκόμη καὶ δοῦκις αὐταὶ ἦσαν παράγωγοι μιᾶς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως. Ἡ δωρεὰν παροχὴ παρὰ τοῦ Κράτους τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἐθεωρήθη ὡς εὐεργετικὸς πρωτοφάνης νεωτερισμὸς, ἡ δὲ περίφημος Dîme Royale τοῦ στρατάρχου γαυβαν τῷ ἐστολχίσε τόσον ἀκριβῶς ὅσον ἂν θὰ τῷ ἐστολχιζεν ἀκόμη εἰς τὸ Directoire ἂν ὑπεβάλλετο ἀντὶ νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὸν Λουδοβικὸν 14ον.

Ὁ Νομὸς καὶ ἡ ἐπαρχία ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ἐνθα ἤσκαίτο ἡ ἀπολυταρχικὴ ἐξουσία ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀρχόντος, εἶνε τὰ ὑπολείμματα τῶν ἀπολυταρχικῶν πολιτικῶν ἰδεῶν τῆς τότε, εἶνε δὲ φανερόν ὅτι ὑπὸ τὰς παρούσας κοινωνιστικὰς τάξεις καὶ τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις περὶ Πολιτείας, ὁ νομὸς, καὶ ἡ τοπικὴ διαίρεσις καὶ ὡς σύστημα διοικητικὸν ἀποτελεῖ ἀναχρονισμὸν πρὸς τὸν Μεσαίωνα, ἄθλιον κληρονόμημα τῶν ἀπολυταρχικῶν χρόνων, δι' οὗ ἡ ἐξουσία συνεκεντρώθη εἰς χεῖρας ἑνὸς ἀτόμου. Εἶνε δὲ τοιοῦτος σήμερον ὁ νομὸς, πρῶτον διότι ὡς διαίρεσις χωρογραφικὴ διαπνέεται τὸ μὲν ἐκ κληρονομικῆς παραδόσεως, εἴτε ἐξ ἀνάγκης διοικητικῆς ὡς τότε ἀντελαμβάνοντο αὐτὴν, εἴτε φορολογικῆς ἁπλῶς, ἀντὶ νὰ διαπνέηται ἐκ τῆς σημερινῆς ἀνάγκης τῆς πλουτοπαραγωγικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, δεῦτερον δὲ διότι ὡς σύστημα διοικήσεως συνεκέντρου τὴν πολιτικὴν καὶ ἄλλας ἐξουσίας εἰς χεῖρας ἑνὸς ἀτόμου τὸ ὅποιον ἀναμφιβόλως εἶνε ἀνίκανον σήμερον νὰ ἐπιλαμβάνεται καὶ διαχειρίζεται ἀπολυταρχικῶς τὰ ποικίλλα ζητήματα ἀτινα ἐμφανίζονται σήμερον ὁ κοινωνικὸς βίος, ζητήματα ποικίλλα καὶ πολυμερῆ, ἀπαιτοῦντα τόσον εἰδικὰς γνώσεις ὅπως ἐπιλύονται ἐκάστοτε καὶ εἰς τὰ καθέκαστα ὥστε νὰ εἶνε ἀδύνατον ἀπολύτως νὰ συμπέσωσιν αὐταὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Δὲν εἶνε ἄλλως τε ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν πολεμεῖται ἡ κατανομή τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, (Jellincek Laband), ἣν ὑπεστήριξαν ἄλλοι (Esmein, Orban).

Πράγματι δὲ ἡ διοίκησις σήμερον ἐμφανίζεται τόσον πολυμερῆς, ὥστε εἶνε ἀδύνατον ὅπως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, τῷ νομῷ, τῇ Γ. Διοίκησει, ζητήματα τόσον διάφορα ἀλλήλων ὡς π. χ. ἐκμεταλλεύσεως τῶν πόρων τῆς χώρας δασῶν, συγκοινωνιῶν, μεταλλείων, ἀσφαλείας, δημοσίας ὑγιείας, ἐργατικὰ κλπ., ἐπιλύωνται παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἐπιστημοσύνης καὶ ἐμφορίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ Γενικὴ Διοίκησις δὲν εἶνε εἰμὴ ἐπέκτασις τοπικῆ καὶ ἐξουσιαστικῆς τῆς δικαιοδοσίας τῶν νομαρχιῶν, εἶνε ἀναμφίβολον ὅτι ἐνέχει εἰς μεγαλειτέραν κλίμακα τὰ κακὰ τοῦ νομοῦ. Συμβαίνει ἄλλως τε πολλάκις ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνομεθα καλλίτερον φαινόμενόν τι ὅταν βλέπωμεν αὐτὸ ὑπὸ μεγέθουσιν ἢ ὑπὸ σμίκρυσιν. Ὁ θεσμὸς τῆς Γενικῆς Διοικήσεως θεώμενος ὑπὸ μεγέθουσιν, ἦτοι ὑποτιθεμένου ὅτι μία Γ. Διοίκησις ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλοκλήρου τοῦ Κράτους, θὰ παρίστα τὸ ἀντιδημοκρατικώτερον καὶ τυραννικώτερον πολιτικὸν κατασκευάσμα ἐξ ὅσων ἐνεφάνησαν οἱ λαοί.

Παρεκτὸς ὅμως τούτου καὶ ἕτερον μέγα ἐλάττωμα παρουσιάζει ἡ τοιαύτη τοπικὴ διαίρεσις εἰς Γ. Διοικήσεις καὶ Νομοὺς. ὅτι διαιρουμένης τῆς χώρας εἰς γεωμετρικά, οὕτως εἶπειν, διαμερίσματα κατ' ἀνάγκην κατατέμενται ἡ μέριμνα τῆς πολιτείας ἐπὶ ἀντικειμένων ἐνιαίων ἐκ φύσεως, εἰς πλείονα πρόσωπα. Διότι ὅση καὶ ἂν καταβληθῆ μέριμνα εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς χώρας εἰς διαμερίσματα περιλαμβάνοντα αὐτοῦσια πάντα τὰ φυσιολογικῶς ἀποτελοῦντα ἐν ὅλον θέματα, εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ σύμπτωσις ὅπως π. χ. ὁλόκληρος αὐτοτελής δασικὴ περιοχὴ νὰ περιλαμβάνηται εἰς τὸν αὐτὸν νομὸν εἰς ὃν καὶ ὁλόκληρος μετ' ἀλλοῦ τοιαύτη, ἢ ἄλλη, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην θὰ ἴδωμεν ἢ τὴν δασικὴν περιοχὴν κατατεμενομένην εἰς δύο ἢ πλείονας Νομοὺς ἢ τὴν μεταλλευτικὴν, ὁπότε ἡ διοίκησις τῆς κατατεμενομένης δὲν θὰ εἶνε ἡ ἀρίστη, διότι δὲν θὰ ἦ ἐνιαία.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ ὑπάρχον σύστημα εἰς Νομοὺς παρέχει ὁμοιομορφίαν διοικήσεως ἐφ' ὅλοκλήρου τοῦ Κράτους. Ἡ ὁμοιομορφία ὅμως ἐν γένει παντοῦ ὑποῦ ἐμφανίζεται, ὡς π. χ. ὡς standardisation κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου πολέμου, δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἀρίστην μέθοδον, ἀλλὰ τὴν μάλλον κερδέειρον. Διότι ἀληθῶς εἶνε ὅπως διάφοροι εἰς συνθήκαι ἀπὸ τμήματός τινος τῆς χώρας εἰς ἕτερον, ὥστε ἴσως ἰδιαίτερος τρόπος διοικήσεως δι' ἕκαστον τμήμα θὰ ἦτο ὁ καλλίτερος. Τὸ μειονέκτημα δὲ τοῦτο τῶν σημερινῶν νόμων καὶ Γ. Διοικήσεων ἐσκέφθησαν νὰ διορθώσωσιν διὰ τῆς συστάσεως εἰδικῶν τοπικῶν συμβουλίων, ἐνθα νὰ ἀντικειροσωπεύωνται οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς ἰδιοῦσης εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς χώρας ἐπαγγελματικῆς ἐπιδόσεως. Τὸ φάρμακον ὅμως εἶνε ἀνίσχυρον.

Πράγματι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ συμβούλια ταῦτα προτείνονται μικτὰ, δηλαδή ἐξ ἀτόμων ἀντικειροσωπεύοντων διαφόρους κλάδους τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐπιδόσεως τῆς περιοχῆς, καὶ ἐπομένως προωρισμένα νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς ἐνεργείας ἀλλήλων, ἐξ ἄλλου δὲ πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι εἶνε ἐξαιρετικῶς δύσκολον νὰ ἐξυρεθῶσι πρόσωπα ἔχοντα τόσον ἀνε-

πτυγμένην τὴν ἐγκυκλοπαιδικήν μὲν μορφωσιν ὥστε νὰ προΐστανται ἐπιφελῶς τῶν συμβουλίων τούτων καὶ τὴν εἰδικὴν ἀντίληψιν ὥστε νὰ διακρίνωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ κρῆνον μεταξὺ τῶν διαφόρων γνώμων τοῦ συμβουλίου, οὕτως ὥστε ἀγεται τις νὰ παραδεχθῆ. ἔτι κατὰ γενικὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κανόνα, ἐὰν μὲν τὴν πρωτεύουσαν γνώμην ἔχη ὁ Γ. Διοικητὴς ἢ ὁ Νομάρχης, εἶνε δ' οὗτος ἀνὴρ δυνάμει, θὰ ματαιώσῃ ἢ θὰ μετατρέπῃ μέχρι ματαιώσεως τὴν ἐπέμβασιν τῶν συμβουλίων, ὥστε τὸ κακὸν νὰ ὑπάρχῃ αὐτούσιον, ἐὰν δὲ δὲν ἔχη τὴν δύναμιν ταύτην ἢ γνώμη τοῦ ἢ ἔχη οὗτος ἀδυναμίαν θελήσεως θὰ χρησιμεύσῃ μόνον ὡς ἀπλοῦς ἐκτελεστὴς τῶν ἀποφάσεων τῶν συμβουλίων, ὅποτε τὸ εἰσαγόμενον ἀληθῶς πλεονέκτημα τῆς ταχείας λήψεως ἀποφάσεων, γίνεται ἐπὶ θυσίᾳ τῆς ὀρθότητος τῶν ἀποφάσεων τούτων καθόσον αὐταὶ θὰ ἐστεροῦντο τοῦ κύρους ὅπερ θὰ προσέδιδεν εἰς αὐτὰς ἢ βαθεῖα καὶ συνεδουασμένη πρὸς τὰς ἀνάγκας ἐλοκλήρου τῆς χώρας ἐπιστημονικὴ μελέτη καὶ διερεῦνησις τῶν ζητημάτων τούτων παρὰ κεντρικῆς ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένης ὑπηρεσίας.

IV

“Ὅσοι εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ εὐρυνσιν τοῦ θεσμοῦ τῶν Γ. Διοικήσεων διαβλέπουσι τὸν ποθητὸν τρόπον ἐπιτεύξεως Διοικητικῆς Ἀποκεντρώσεως νομίζω ὅτι ἔχουν πεπλανημένην ἰδέαν περὶ τῆς σημασίας, τῆς ὠφελείας καὶ τοῦ χαρακτήρος ἐν γένει τῆς Ἀποκεντρώσεως.

Διότι πράγματι αἱ Γενικαὶ Διοικήσεις, ἔστω καὶ ἂν εὐρυνθοῦν ἢ ἐνδυναμωθοῦν, εἰσάγουσι ἰδιότυπον ἀποκέντρωσιν, τὴν τοπικὴν, ἀπὸ τοῦ Κέντρου, τῶν Ἀθηνῶν, οὐχὶ δὲ Διοικητικὴν, πραγματικὴν, ὑπὸ τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις ὡς παρουσιάζει ἡ Διοίκησις, ὡς ἐξετέθη ἀνωτέρω. Ἦν πλεονεκτήματα τῆς τοιαύτης τοπικῆς Διοικήσεως, ἐφ' ὅσον ἡ Διοίκησις θεωρεῖται μὲ τὸν παλαιὸν ἀπολυταρχικὸν φακόν, θὰ εἶνε ἡ ἐλάφρυνσις μὲν τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως σχεδὸν μέχρις ἐξαφανίσεως καὶ ταχύτης καὶ ἐνημερότης εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας, ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦ συνεπάγεται αὕτη ἀτελὴ ἐπίγνωσις τῆς πραγματικότητος καὶ ἀβεβαιότητος εἰς τὴν μεθοδικότητα καὶ ἐπιστημοσύνην τῶν λαμβανόμενων ἀποφάσεων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ κέντρου εἰς ὃ πάντοτε καὶ κατ' ἀνάγκην συρρέουσι πάντα τὰ ἐξέχοντα καὶ ἄλλα σημαντικὰ ἐπιστημονικὰ στοιχεῖα. Τέλος εἶνε προφανῆς ἢ ἀμφισβολία ἢν εἰσάγει ἕσον ἀφορᾶ τὴν ὠφέλειαν εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους.

Εἶνε δὲ ἡ τοπικὴ ἀποκέντρωσις οὐ μόνον ἀσκοπος ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος, δυναμένη σὺν τῷ χρόνῳ νὰ δημιουργήσῃ κινδύνους ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα τοῦ Κράτους. Τοῦ πλοῦτου τῆς χώρας μὴ ὄντος ὁμοιογενῶς διαμοιρασμένου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, ἐπαρχλαϊκῆς ἢ νομοίτινες θὰ ἦσαν μᾶλλον πλούσιαι ἄλλων, καὶ ἡ τάσις τῆς διατηρήσεως πλειόνων ἀγαθῶν ἄτινα θὰ ἐξησφάλιζεν ἡ χώρα, ἀφ' ἐνός

μὲν θὰ ὑπέκαιε χωριστικὰς τάσεις ἀπὸ τὰς ἄλλας πτωχοτέρας ἐπαρχλαϊκῆς, ἐξ ἄλλου δὲ θὰ διήγειρε τὴν ζυλοτυπίαν καὶ τάσιν πρὸς κατάκτησιν ἐκ μέρους τῶν πτωχοτέρων, ὡς συνέβαινε εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν τῶν πλεονεκτημάτων τῆς ὁμοιομορφίας ἐν τῇ Διοικήσει. Καὶ δὲν θὰ ἠδύνατό τις νὰ βεβαιώσῃ ἂν ἡ χλιαρότης τοῦ διοικητικοῦ συνδέσμου πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἢ τις παρατηρεῖται ἐν Κρήτῃ, δὲν ἐκαλλιεργήθη χάρις εἰς τὴν μικρὰν ἐκεῖ ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τῆς Γ. Διοικήσεως, οὔτε ἂν εἰς τὸν αὐτὸν λόγον δὲν ὀφείλεται ἡ παρατηρουμένη ἐν Μακεδονίᾳ ὀκνότης πρὸς προσαρμογὴν εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Ἐξ ἄλλου ἔχομεν ὑπόδειγμα τὴν Θεσσαλίαν, ἢ τις ἀφομοιωθεῖσα διοικητικῶς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἂνυσυ τῆς μακρᾶς παρεμβάσεως τῶν Γ. Διοικήσεων, ἐφευρέσεων νεωτέρων ἐλληνικῶν, παρέχει σήμερον ἀκραιφνῆ ἐλληνικὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, τόσην ἐπίδειξασαν ἀντοχὴν πολλάκις καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν τρικυμίαν τοῦ 1897.

Ὁ κίνδυνος οὗτος ἀπομένει ἀκέραιος καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν εἰς τὰς Γενικὰς Διοικήσεις δὲν φθάνομεν ἐκ τῶν σημερινῶν νομῶν ἀλλ' ἐκ συστήματός τινος Αὐτοδιοικήσεως περὶ οὗ πολλοὶ τελευταίως ὁμιλοῦν, στηριζομένου εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινοτήτων. Ἀλλὰ καὶ ὁ βαθμὸς τῆς εὐδοκίμησεως καὶ αὐτῆ ἢ συγκρότησις τῶν Κοινοτήτων ἐπὶ τουρκοκρατίας εἶνε ἀντικείμενα μελέτης μήπω συντελεσθεῖσης. Οὔτε πρῆπον εἶνε νὰ συγκρίνῃ τις τοὺς σημερινούς δήμους πρὸς τὰς κοινότητας ἐπὶ τουρκοκρατίας, διότι οὔτε αἱ συνθηκαὶ τῆς λειτουργίας αὐτῶν εἶνε ὅμοιαι οὔτε οἱ σκοποὶ οὗς ἐπεδίωκον. Ὅμιλοῦμεν συνήθως περὶ τοῦ συνεταρισμοῦ τῆς Βαμπακοῦς ἢ τῶν Ἀμπελακίων ἢ τῶν ναυτικῶν νήσων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, χωρὶς οὐδεμίαν πλήρη μελέτην ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν Κοινοτήτων ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως νὰ δυνάμεθα νὰ παρουσιάσωμεν καὶ χωρὶς νὰ δύναται τις νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ θεσμὸς οὗτος εἰς ὃν ἐξ ἀνάγκης καὶ χάριν ἐξασφαλίσεως τῆς ζωῆς τῶν ὑπὸ δουλείαν τελούντων κατέφυγον οὗτοι ἦτο ὁ ἀριστος διοικητικὸς θεσμὸς ἀφοῦ αἱ κοινότητες ἐκεῖναι, δημιουργηθεῖσαι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν βιομηχανικῶν, γεωργικῶν, ἐμπορικῶν συμφερόντων τῶν δούλων εἶχον χαρακτῆρα πρωτίστως οἰκονομικὸν οὐδόλως δὲ διοικητικόν. Καίτοι δὲ βεβαίως δύνανται νὰ ἀποτελέσουσι ὠραῖον ὑπόδειγμα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ συνεργατισμοῦ (coopération), βεβαίως δὲν εἶνε κατάλληλοι νὰ ἀποτελέσουσι ὑπόδειγμα οὔτε ἐμβριῶδες διοικητικὸν σύστημα. Ἄλλως τε εἶνε βέβαιον ὅτι διοικητικὸν τι σύστημα οἷονδὴποτε εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀναπτυχθῆ ὑπὸ πᾶσαν ἐννοίαν, ὡς ὀφείλει, κατὰ τὴν διάρκειαν δουλείας, μὴ ἐπιτρεπούσης οὔτε καὶ τὴν ὑπὸ μορφὴν συνεργατισμοῦ ἀνάπτυξιν κέρων ὀρίων τινῶν τοῦ θεσμοῦ τούτου, ἐνῶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς Πολιτείας πρὸς ἣν ἀναφέρεται ἡ Διοίκησις ἐν γένει ἐνυπάρχει ὡς στοιχεῖον ἀπαραίτητον ἡ ἰδέα τῆς «νομικῆς προσωπικότητος», ἢς ὁ δοῦλος, καίτοι ἀποτελεῖ φυσικὴν ἀτομικότητα εἶνε ἐστερημένος (Jellinek, Michon κλπ.), θεωρούμενος ὡς res,

του Ἀριστοτέλους ἀνέκαθεν ἀναγνωρίσαντος εἰς τοὺς δούλους ἀδυναμίαν ὅπως ἀποτελέσουν πολιτείαν.

Ἡ εἰσαγωγή ἐπομένως τοῦ θεσμοῦ τούτου ὡς ὑποδείγματος θὰ εἶχεν ὡς ἀμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κερδοσκοπικοῦ καὶ ἐκμεταλλετικοῦ πνεύματος τῶν διαφόρων μερῶν, συνεκαχθισομένην πιθανότατα τὴν ἀνάγκην ἰδρύσεως ἰδιαιτέρων τοπικῶν δημοσίων ταμείων κλπ. καὶ πᾶσαν τάσιν ἀνεξαρτησίας τοπικῆς. Τὸ ἀπολυταρχικὸν τότε πνεῦμα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως θὰ ὑπεχώρει πρὸ τῆς κρατυνομένης ὀλονὲν Κοινότητος, ἥτις θὰ ἔτεινε νὰ ἐξελιχθῆ ὑπὸ τὴν πλείσιν τοῦ κρατοῦντος φιλοκοινοβουλευτισμοῦ εἰς τοπικὸν Κοινοβούλιον καὶ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐνιαίου Κράτους εἰς Κράτος Ὁμοσπονδιακόν. Εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἔτεινε καὶ τυχὸν ὑπόκαισις τῆς ἀτομικῆς φιλοδοξίας ἐπιλήσιμονός τινος τῶν καθηκόντων τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ. Πράγματι δὲ ἡ οὕτω ἐξελισσομένη Γενικὴ Διοίκησις, περιλαμβάνουσα «μόνιμον λαόν», «ἐν ὀρισμένῳ χώρῳ οἰκοῦντα», ὀργανωμένου δὲ εἰς νομικὸν πρόσωπον, θὰ ἠδύνατο αὐτοδικαίως νὰ ἀποτελέσῃ ἰδίαν αὐτοτελῆ πολιτείαν ἂν ἐκέκτητο καὶ «πολιτικὴν ἐξουσίαν πρωτογενῆ» καὶ ὀχιδοτήν (delegata potestas) τοῦθ' ὅπερ σὺν τῷ χρόνῳ δύναται νὰ ἀμφισβητηθῆ ἂν ὑποστηριχθῆ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τῶν νέων χωρῶν εἶνε ἀπλῆ συνέχεια τῆς ἀπὸ τουρκοκρατίας κτηθείσης πρωτογενοῦς ἐξουσίας ἣν ἐμβρυωδῶς ἐνεῖχον αἱ Κοινότητες. Ἄλλως τε ἔχομεν παραδείγματα τερτέρῃ κατὰ τὴν συγκρότησιν τῶν Ὁμοσπονδιακῶν Κρατῶν, ὡς π.χ. τῆς Βραζιλίας καταστάσεως Ὁμοσπονδιακοῦ Κράτους, καίτοι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τῶν κατὰ μέρος πολιτειῶν αὐτῶν ὑπῆρξε πρωτογενῆς, ἰδρυθειῶν ἀπὸ τοῦ 1891 ὑπὸ τοῦ τότε ἐνιαίου Κράτους τῆς Βραζιλίας. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν θεωρίαν κατ' ἣν ἡ Κυριαρχία εἶνε ἐπιδεκτικὴ περιορισμοῦ, τὸ παράδειγμα τῶν Ἑλλοτικῶν Πολιτειῶν μενουσῶν ἀπολύτως κυριάρχων, ἀλλὰ συνιστωσῶν ἐκάστη αὐτοτελῆ Πολιτεία, θὰ ἤρκει νὰ ἐμβάλῃ εἰς σκέψιν.

Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν του τὴν κυμαινομένην ἠθικὴν συνείδησιν μέρους ἰδίως τῶν πρὸς Βορρᾶν ἑλληνικῶν χωρῶν, κυμαινομένων λόγῳ τῶν διὰ μακρῶν μαύρων αἰώνων ἐνασκηθεισῶν κίεσεων ἐπὶ τῆς ἔθνηκῆς συνειδήσεως τῶν κατοίκων αὐτῶν, πείθεται τις ἔμπρατῶς ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν γενικῶν Διοικήσεων ὅφ' ἦν μορφὴν προτείνεται, ἐνθαρρύνει τὴν μετατροπὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους εἰς ὀμοσπονδιακόν, συνιστᾶ θανάσιμον ἐχθρὸν τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας.

V

Ὡς ἐξήγησα προηγουμένως ἀπὸ τὴν Πολιτείαν σήμερον δὲν ζητεῖ ὁ λαὸς μόνον Διοίκησιν ξένην πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Κοινωνίας, ἀλλ' ἐπὶ πλέον πρόνοιαν διὰ τε τὴν οἰκονομικὴν ὑπόστασιν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας, περιλαμβάνουσας δὲ καὶ πᾶσαν κοινωνικὴν ἀνάγκην, δημοσίαν ὕγιειαν, περιθάλψιν, κλπ.

Καὶ ἂν ἤθελεν ὑποθεθῆ ὅτι ἡ μία τῶν ἐξουσιῶν ἐν τῷ συγχρόνῳ Κράτει, ἡ νομοθετικὴ, ἐμφορεῖται ὑπὸ τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν ἀναγκῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς, ἡ ἑτέρα ἐν τούτοις ἐξουσία, ἡ ἐκτελεστικὴ, οὕσα ἐκ παραδόσεως διαμορφωμένη ὅπως ἐξυπηρετῆ τὰς παλαιὰς ἰδέας τῆς Διοικήσεως, εἶνε ἀνεπαρκῆς ὅπως πραγματοποιηθῆ κατ' ἑλλην τὴν ἔκτασιν καὶ κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπον τὰς συγχρόνους κοινωνικὰς ἀπαιτήσεις λόγῳ τοῦ ἀκαταλλήλου καὶ ἀπρηχαιωμένου τῆς ὀργανώσεως τῆς Κεντρικῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, τῶν Ὑπουργείων, ὧν τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν, κατόπιον τῶν ὑπὸ τὸ σύγχρονον νεωτεριστικὸν πνεῦμα ἐγχειρήσεων, ἠτόνησε καταπληκτικῶς, ἀτονήσαντος ταῦτοχρόνως καὶ τοῦ παλαιοῦ ἀπολυταρχικοῦ συστήματος Διοικήσεως, τὸ ὁποῖον συνεκέντρον τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο καὶ ἐξεπροσώπει ἐξ ὀλοκλήρου. Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο συγκεντρον σήμερον ὅσον δικαιολογημένον ὑπόλειμμα τῆς παλαιᾶς κρατικῆς ἐξουσίας ἀπομένει, θὰ ἠδύνατο μόνον ὡς Ὑπουργεῖον Δημοσίας Ἀσφαλείας νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπαρξίν του, ἀφοῦ μόνον εἰς τὰ ὄργανα τῆς δημοσίας τάξεως ἀναγνωρίζεται σήμερον ἀπομένουσα εἰς σκιά διοικητικῆς ἐξουσίας.

Ἐὰν θελήσῃ τις νὰ μελετήσῃ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τὸ Κράτος τῶν νέων ἰδεῶν, θὰ ἴδῃ εἰς διὰ τῶν εἰσαχθέντων ἐν τῷ ὀργανισμῷ τούτῳ κατὰ τὰ τελευταία ἔτη νεωτερισμῶν, παρακτὸς τοῦ ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ὀργανοῦται ὀλονὲν οὕτως ὥστε νὰ ἀνταποκρίνηται πρὸς τὴν ἀπαιτούμενην σήμερον κοινωνικὴν πρόνοιαν, εἰσάγεται ἐν αὐτῇ λεληθότως κατὰ τὸ ὁποῖον οὐ μόνον κατ' ἡμῶν ἀλλὰ καὶ ὀλλοχοῦ ἐπεδιώκετο, ἡ ἀληθὴς δηλαδὴ Ἀπομόνευσις.

Ἄλλοτε ἡ λεγομένη ἀποκέντρωσις συνεδέετο ἀρρήκτως πρὸς τὸ δῆρρον τότε τοπικὸν διοικητικὸν σύστημα. Ἐφ' ὅσον ὅμως διατηρεῖται τὸ σύστημα ἐκεῖνο, ἡ λεγομένη καὶ κακῶς ἐννοουμένη ἀποκέντρωσις δὲν ἠδύνατο νὰ ἦ παρὰ μόνον τοπικὴ, παρακολουθουμένη μὲ τὰ μεγάλα κακὰ ἥτινα ἀνωτέρω περιεγράψαμεν. Διότι δὲν ἔπαισε τόσον ὁ τρόπος τῆς διεξαγωγῆς τῆς Διοικήσεως, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τοπικὸς χαρακτῆρ τῆς Διοικήσεως. Ἄν ἐπιθυμῶμεν πράγματι ἀποκέντρωσιν εἶνε ἀνάγκη νὰ κατατεμαχίσωμεν κατ' εἶδος καὶ οὐχὶ εἶδος τὸ δῆρρον σήμερον Διοικητικὸν σύστημα, μέχρις ἐξαφανίσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν, ἔδρας τοῦ παλαιοῦ συστήματος ὅπερ συγκεντροῦ ὀπηρεσίας ἐιερογενεῖς καὶ ἑτεροειδεῖς. Ἐὰν ἐπιθυμῶμεν πράγματι ἀποκέντρωσιν, αὕτη δὲν δύναται νὰ ἦ παρὰ κατ' εἶδος, καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἀποκεντρώσωμεν τὰς ὀπηρεσίας, ἐξ ὧν τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο συνιστᾶται, καὶ νὰ καταλείνωμεν κατ' εἶδος αὐτὰς, εἰς ὀλλα Ὑπουργεῖα συμφώνως πρὸς τὰς νεωτέρας ἀρχὰς ὀργανωμένα, ἀποκεντροῦντες οὕτω πράγματι τὴν Διοίκησιν καὶ συγκεντροῦντες τὸ ἐνδιαφέρον, τὴν μέριμναν, τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ὑπὸ εἰδικὴν πεφωτισμένην Διοίκησιν, κατ' εἶδος, ὅπως ἀποδειχθῆ αὕτη πράγματι τὸ λυσιτελὲς ὄργανον τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν νεωτέρων κοινωνικῶν ἀναγκῶν.

Ἡ σύγχρονος ὑγιής σημασία τῆς λέξεως Ἀποκέντρωσις, καὶ πρέπει τοῦτο νὰ ἐννοηθῆ καλῶς, δὲν εἶνε τοπική, ἀλλὰ κατ' εἶδος, ἀποτελεῖ δὲ ὄλεθριαν πλάνην τὸ νὰ ὑποθέτῃ τις ὅτι ἀποκεντρῶν τὴν Διοίκησιν, ὡς εἶνε αὕτη σήμερον διαμορφωμένη ὑπὸ τὸ κράτος τῶν παλαιῶν ἰδεῶν, εἰς δήμους, νομούς, Γ. Διοικήσεις, ἀπὸ τοῦ κέντρου, ἐξυπηρετεῖ τὴν ὑγιᾶ ἀποκέντρωσιν, ὡς ζητεῖ σήμερον αὐτὴν ἡ λαϊκὴ ἀνάγκη, ἐνῶ τοῦναντίον τὴν περιπλέκει εἰς βάρος τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Κράτους, λόγῳ τῆς ἀπηρχαιωμένης βάσεως εἰς τὴν στηρίζεται ἡ σημερινὴ Διοίκησις. Ἦν ἐπιζητούμενην σήμερον ὠφέλιμον ἀληθῶς ἀποκέντρωσιν ἐξυπηρετεῖ μόνον ἀποκέντρωσις μέχρι διαλύσεως τοῦ ἰσχύοντος διοικητικοῦ συστήματος καὶ συγκέντρωσις κατ' εἶδος.

Ἡ τοιαύτη δὲ νεωτέρα τάσις πρὸς ἀποκέντρωσιν κατ' εἶδος ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μεταφορὰν τοῦ κέντρου τοῦ βάρους τῆς Διοικήσεως ἀπὸ τῶν ἀδῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων, τῶν λειψάνων τῆς ἀπολυταρχικῆς ἀμαθείας, εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ Ἰπουργικὰ Συμβούλια, ἐνθα συγκεντροῦται πεφωτισμένη ἀπὸ ἐνιαίαν ἀντίληψιν κατ' εἶδος, ἡ Διοίκησις τῆς χώρας. Πράγματι δὲ βλέπει τις ὅτι ἐξαιρετικῶς τελευταίως ἠδύνηται ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἡ δρᾶσις τῶν ὑπουργικῶν συμβουλίων, τὰ ὅποια πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐκπροσωποῦν προφανῶς κάλλιον τὸν κρατήσαντα σήμερον κοινοβουλευτισμὸν, ὡς ἀντιπρόσωπον τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ἣτις πᾶν διοικητικὸν ὄργανον, ὅπως δὴποτε ἐντεταλμένον (delegata), θεωρεῖ μᾶλλον ὡς ἀπολυταρχικὸν ἀπομεινᾶρι, ἐνῶ τοῦναντίον τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον αἰσθάνεται ὡς ἀμέσως ἐξ αὐτῆς ἀπορρέον. Εἰς τοῦτο παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἡ τεραστία αὐξήσις τῶν συγκοινωνιῶν, τηλεγραφικῶν, ραδιογραφικῶν κλπ. ἣτις ἔφερε ἐγγύτατα τὴν Πρωτεύουσαν πρὸς πᾶν σημεῖον τῆς Ἐπικρατείας καὶ παρέσχε τὰ μέσα ἀμέσως ἐκ μέρους αὐτοῦ τοῦ ὑπουργοῦ ἀντιλήψεως.

VI

Ἡ συμφώνως πρὸς τὸν αἰώνιου κύρους ἐπικούρειον κανόνα τῆς μεζονος ἀπολαύσεως μετ' ἐλάσσονος κόπου ἐκμετάλλευσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων τῆς χώρας ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέσον δι' οὗ ἐξασφαλίζεται ἡ εὐημερία τῶν πολιτῶν, ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τῆς Πολιτείας. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐδίσταναι ἐπανειλημένως νὰ γράψω τὴν γνώμην μου ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀναγέννησις τῆς Νέας Μεγάλης Ἑλλάδος ἀπαιτεῖ ὅπως τὸ Ἰπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, βασικὸ κατ' ἐμὲ Ἰπουργεῖον, προῖσταται ὁ ἰσχυρότερος, ὁ βαθύτερον μορφωμένος, ὁ θετικώτερος ἑλληνικὸς ἐγκέφαλος, διότι τοιαύτας αἰσθάνομαι τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου ζωῆς. Ἦν παραλλήλου βεβαίως ἐπιβάλλεται ἡ μέριμνα διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν, καὶ ἐπικουρικῶς ἡ μέριμνα διὰ τὴν Δημ. Ἀσφάλειαν, τὴν Δικαιοσύνην, τὰ τεχνικὰ ἔργα, τὴν στρατιωτικὴν ἀσφάλειαν καὶ τοὺς ἄλλους ἐν γένει κλάδους τῆς ὀργανώσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὅπως διεκολοῦν καὶ παρασκευάζουν τὸ πρῶτι-

στον ἔργον τῆς Πολιτείας ὅπως εἶνε, ὡς εἶπομεν ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας.

Δὲν πρέπει ὁμως νὰ λησμονῆται ὅτι τὰ φυσικὰ ἀγαθὰ δὲν εἶνε ἐξ ἴσου διαμοιρασμένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἣτις εἶνε ἀλλαχόθεν βραχώδης, ἢ εὐφορος, ξηρὰ ἢ ὑγρὰ, ὄρεινὴ ἢ πεδινὴ, μεταλλειοφόρος ἢ πτωχὴ, παραλία ἢ μεσόγειος κλπ. Ἐπομένως ἡ διαίρεσις χώρας τινὸς εἰς ἰσομεγέθη οὕτως εἶπειν γεωμετρικὰ σχήματα δὲν θὰ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς καλῆς αὐτῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀφοῦ ἴσης ἐκτάσεως τεμάχια δὲν θὰ περιελάμβανον ἴσης ἀξίας ἀγαθὰ, μεταλλεύματα, δάση, ὕδατα κλπ. Ἐντεῦθεν προβάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς διαίρεσεως τῆς χώρας εἰς περιφέρειας μὲ βάσιν τὴν εἰδικὴν πλουτοπαραγωγικὴν προσφορὴν αὐτῶν, οὕτω δὲ θὰ ἐλέγχαμεν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς διαίρεται εἰς 12 φερ' εἶπειν μεταλλευτικὰς περιφέρειας, εἰς 20 γεωργικὰς, εἰς 8 ἀλιευτικὰς καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἀναμφιδόλως θὰ συνέπιπτεν ὥστε ἡ αὐτὴ περιφέρεια νὰ περιλαμβάνη πλειόνων εἰδῶν παραγωγὴν, αἱ περιφέρειαι θὰ συνέπιπτον καὶ θὰ συνεπλέκοντο, καθόσον τὰ ὅρια τῆς μίας δὲν θὰ ἤρχιζον ἐκεῖθεν ὅπου τελειώνουν τὰ τῆς ἄλλης. Καθ' ὁμοίον τρόπον ἐν σχέσει πρὸς τὴν βοηθητικὴν ὀργάνωσιν θὰ ἠδύνατο ἡ χώρα νὰ διαίρεθῆ εἰς περιφέρειας δικαστικὰς, φορολογικὰς, ἐκπαιδευτικὰς, ἀναλόγως τῶν συγκοινωνιῶν, τοῦ χαρακτήρος τῶν κατοίκων, τῶν ἔργων αὐτῶν κλπ. τῶν περιφερειῶν τούτων συμπλεκόμενων ὁμοίως πρὸς ἀλλήλας.

Ἐντεῦθεν προβάλλει ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀρμόζον διοικητὸν σύστημα χώρας τινὸς συμφώνως πρὸς τὰς συγχρόνους ἀνάγκας, κατὰ κεντρικὰς περιφέρειας πλουτολογικὰς, δασικὰς, μεταλλευτικὰς, γεωργικὰς, ὡς ἐπίσης καὶ περιφέρειας ἀσφαλείας, παιδείας κλπ. Αἱ περιφέρειαι αὗται ἀναλόγως τῆς σημασίας των θὰ ἦσαν πρῶτης, δευτέρας κλπ. τάξεως διαιρουμένης ἐκάστης τούτων εἰς τμήματα ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς κεντρικῆς ταύτης εἰδικῆς περιφέρειας.

Εἶναι αἱ περιφέρειαι αὗται αἵτινες θὰ δώσουν τὸ σύγχρονον διοικητικὸν σύστημα, ἐνθα θὰ ὑπάρχη πλήρης ἀποκέντρωσις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κλάδου πρὸς τὸν ἄλλον, ἐλλείποντος τοῦ ἀθλίου καὶ ἀναχρονιστικοῦ θεσμοῦ τοῦ διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, ἀλλὰ καὶ συγκέντρωσις ὑπὸ τὴν κεφαλὴν τὸν προϊσταμένον τῆς Κεντρικῆς περιφέρειας πάντων τῶν τοῦ αὐτοῦ κλάδου ὀργάνων. Ἐκαστος προϊστάμενος ἐκάστης εἰδικῆς περιφέρειας θὰ ἔχη τὴν εἰδικὴν ἐπιτόπιον πείραν ὡς σύμβουλον εἰς τὴν ἐπιστήμην του, πείραν ἣν θὰ τῷ ἐξασφαλίζουν εἰδικὰ δι' ἐκάστην περιφέρειαν καὶ οὐχὶ μικτὰ τοπικὰ συμβούλια, εἶνε δὲ φανερόν ὅτι ἕκαστος προϊστάμενος εἰδικῆς τινος περιφέρειας θὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τούτου ὀργάνων καὶ ἐντὸς τῆς εἰδικῆς περιφέρειας του πλήρη δικαιοδοσίαν, ἴσην πρὸς τὴν τοῦ Ἰπουργοῦ, καὶ πρὸς ἐκείνην ἣν ἀτόπως ζητοῦν αἱ Γενικαὶ Διοικήσεις. Οἱ λεγόμενοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, νομάρχαι, Γενικαὶ Διοικηταί, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ διαίρεσις τῆς χώρας κατὰ νομούς, Γενικαὶ Διοικήσεις θὰ ἐκλείψουν, θὰ δημιουργηθῶν δὲ πολλοὶ εἰδικοί Γ. Διοικηταὶ μὲ μεγάλην δικαιοδοσίαν, ἀμέσως καὶ ἐπὶ τόπου,

ἀλλ' ἐν ἐπιγνώσει ἐπιλύοντες τὰ διάφορα ζητήματα καὶ οἵτινες νὰ χρησιμεύουν ὡς σύμβουλοι εἰς τὴν κεντρικὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀρμοδίων Ἱπουργείων διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Διοικήσεως τῶν καθέκαστα καὶ τὴν ἐνιασίαν Κυβέρνησιν οὐχὶ δὲ διοικῆσιν τῆς χώρας, ἄντες ἀπόλυτοι ἀλλὰ καὶ ἀνένδοτοι Γ. Διοικῆται ἔσον ἀφορᾶ τὴν εἰδικευθεῖσαν πλέον Γ. Διοίκησιν.

Ἰπὸ τοιαύτην μορφήν ἐμφανιζομένη ἡ διοικήσις θὰ ἀπεσῶσει καὶ πᾶσαν χωριστικὴν τάσιν, διότι αἱ διάφοροι εἰδικαὶ Γ. Διοικήσεις θὰ περιεπλέκοντο οὕτω μεταξὺ τῶν, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη τόπος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τοπικισμοῦ, ἐχθροῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνεκαθῆν, ἐν ᾧ χρόνῳ ὀλόκληρος ἡ χώρα θὰ διετέλει ὑπὸ ἐνιασίῳ καὶ ὁμοίόμορφον διοικητικὸν καὶ ἀποκεντρωτικὸν κατ' εἶδος σύστημα.

VII

Γνωρίζω ὅτι ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ ὑπάρχοντος διοικητικοῦ συστήματος ἐπεκτεινομένου εἰς Γ. Διοικήσεις θέλουσι προβληθῆ διάφορα ἐπιχειρήματα. Πρῶτον ἡ ἀνάγκη τοῦ συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν τῶν διαφόρων ἐν ἐκάστη Γ. Διοικήσει ἢ νομῶ ἀρχῶν. Τῆς ἀνάγκης ἕως ταύτης καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν ἀμφισβητῶ. Πράγματι πάντες ἔχομεν ἡσθὴ μὲ τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀνάγκης ταύτης, οὐδεὶς ἕως οὐκ αὐτὴ νὰ ἐξηγήσῃ κατὰ τῖνα τρόπον συντελεῖται ὁ συντονισμὸς οὗτος, πλούστατα διότι δὲν συντελεῖται οὐδὲν ὡς. Ὡς γνωστὸν σήμερον οὐδεὶαν ἐξουσίαν ἐνασκαὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν ὁ Νομάρχης, καθόσον λόγῳ τῆς ἀδξήσεως τῶν συγκοινωνιῶν ἐκάστη ἐπιτοπία ἀρχὴ εἶνε ἐφωδιασμένη μὲ σαφεῖς ὁδηγίας παρὰ τοῦ προϊσταμένου αὐτῆς εἰδικοῦ καὶ ἀριστοῦ Ἱπουργείου, οὕτως ὥστε αὐτὴ μὲν οὐδὲ κἄν τείνει τὸ οὖς πρὸς τὸν Νομάρχην, ἔστις πάλιν οὐδέποτε τολμᾷ νὰ ὀψώσῃ τὴν φωνήν, λόγῳ τοῦ κινδύνου ὅτι θὰ εὐρεθῆ ἀντιμέτωπος πρὸς τὸ εἰδικὸν Ἱπουργεῖον. Εἰς ἐκάστην ἐκτακτὸν περιστάσιν ἐλλογονται ἀμέσως ρηταὶ διαταγαὶ ἀπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ἱπουργείου, ὁ δὲ Νομάρχης παρίσταται ὡς ἀπλοῦς θεατῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ὑπαρξίς του ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης νὰ παρέλκη κατ' ὀλοκλήριαν, ὡς φαίνεται ἡλαττωμένη θρηλατιστικῶς ἢ ἀνάγκη ὑπάρξεως τοῦ Νομάρχου Ἀττικῆς, τόσον ἐγγὺς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν εὐρισκομένου.

Δεύτερον ἐπιχειρήμα ὑπερὸς προβληθῆ εἶνε ἡ ἀνάγκη ἐνασκήσεως ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου ἐπὶ τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων. Ἡ πείρα ἐκ τοῦ τοιούτου ἐλέγχου μέχρι τοῦδε, μᾶλλον τὸ ἐπιβλαβὲς τῆς ἀναμείξεως τοῦ νομάρχου νομίζω ὅτι ἔδειξε, διότι δὲν ἐπέτρεψεν νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν σαφῆ περὶ τῆς προσφορότητος τοῦ θεσμοῦ τῶν Δήμων καὶ τῶν Κοινοτήτων, ὡς θὰ συνέβαιεν εἰάν οὗτοι φυσιολογικῶς καὶ ἀκαλύτως ἀνεπτύσσοντο, χωρὶς ἢ εὐθύνῃ νὰ μοιράζηται μεταξὺ Νομάρχου καὶ Δημάρχου, μεταξὺ δηλαδὴ Κράτους καὶ Δήμου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι οὐδεὶς ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἔχων σαφῆ γνώμην ποῖον εἶνε τὸ προσιδιάζον ἐν Ἑλλάδι σύστημα τοπικῆς

αὐτοδιοικήσεως, καὶ ἐπομένως οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ βεβαιώσῃ κατὰ πόσον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ εἶνε ἐπιωφελεῖς ἢ ἀνάμιξις ἐνὸς διοικητικοῦ Κρατικοῦ ὀργάνου. Ἐγὼ ἤδη προσωπικῶς, μεταξὺ τῶν ποικίλων γνώμων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἐμόρφωσα τὴν γνώμην ὅτι ἡ τοπικὴ αὐτοδιοικήσις δὲν δύναται ὑπὸ οἵανδήποτε μορφήν νὰ ἐπεκταθῆ πέραν τῆς ἐνασκήσεως συμβατικῆς τινος ἐπιμελείας καὶ οὐχὶ διοικήσεως ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν τῶν συμπολιτικῶν σχέσεων, τῆς μορφῆς τῆς ἐπιμελείας ταύτης καθοριζομένης παρ' αὐτῶν τῶν τοπικῶν στοιχείων αὐτοπροαιρέτως. Ἡ ἀνάθεσις εἰς τὸν δῆμον ἢ τὴν κοινότητα τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀπαραίτητων ἔργων, γεφυρῶν, ὁδῶν καὶ ἄλλων, θὰ ἦτο νυμίζω ὁ χειρότερος τρόπος τὸν ὅποιον θὰ ἠδύνατο τις νὰ ἐπινοήσῃ διὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν, ἐνεκα τῶν ὑπερόγκων ποσῶν ὅτινα συνυθίσταται ἤθελον πρὸς τοῦτο ἀπαιτηθῆ, τὰ ὅποια, ἔσον καὶ ἂν εἶνε ἀπαραίτητον τὸ ἔργον, οὐδεμίαν κοινότης θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξεύρῃ. Ἡ τοπικὴ ἐπομένως διοικήσις δύναται νὰ ἐπεκταθῆ καὶ ἐνισχυθῆ μόνον ἔσον ἀφορᾶ τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας τὴν παιδείαν, τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἀγορανομίαν, καὶ τὰ παρόμοια, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ναυτικούς, βιομηχανικούς, γεωργικούς κλπ. συνδυασμοὺς τῶν προσώπων ἐπὶ μορφήν συνεργατικὴν, ὑπὸ μόνην δὲ τὴν μορφήν ταύτην, παρεκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων πλούσιαιτάτων κοινοτήτων, ἐδδοκίμησεν ἐπὶ τουρκοκρατίας ὁ θεσμὸς τῶν κοινοτήτων. Ἐκάστη κοινότης πρέπει νὰ ἀφεθῆ μόνη νὰ ἐκλέξῃ ἢ ἰδίᾳ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην τὸν ἀριστον τρόπον ἐπιμελείας τῶν ὡς ἄνω κοινοτικῶν αὐτῶν καθηκόντων, τὸν μᾶλλον προσιδιάζοντα εἰς τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν κατοίκων, τοῦ Κράτους οὐδαμῶς παρεμβαίνοντος ὅπως ἐπιβλάθῃ τὸν τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον τρόπον διοικήσεως ἢ ἐλέγξῃ τὸν ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην ἐνασκούμενον τρόπον πραγματοποιήσεως τῶν καθηκόντων τούτων. Μόνον ὅταν ἀφεθῆ ἡ τοπικὴ διοικήσις ἀπολύτως εἰς ἑαυτὴν θὰ συνηθῆ νὰ ἀναπτυχθῆ ἐπιωφελεῖς, ἀντιλαμβανομένη ἐκάστοτε τὰ σφάλματα ἐκ πείρας καὶ διορθοῦσα ταῦτα. Τὸ Κράτος θὰ ἠδύνατο διὰ τῶν εἰδικῶν προϊσταμένων τῶν εἰδικῶν περιφερειῶν νὰ παρίσταται ἐκάστοτε, καὶ τοῦτο ἂν ἐζητεῖτο, ὡς πολῦτιμος ἐπιστήμων σύμβουλος. Ἰπὸ τὴν μορφήν δὲ ταύτην ἐμφανιζομένης τῆς κοινότητος εἶνε προφανὲς ἔτι ὁ νομαρχιακὸς ἐλεγχος, ἂν δὲν εἶνε ἐπιβλαβής, εἶνε ἀσφαλῶς περιττός, δυνάμενος ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐνασκηθῆ ἐπὶ ἐκάστου εἰδικοῦ κεφαλαίου τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῆς ἀνισταίχου εἰδικῆς Γ. Διοικήσεως.

Ἐπίσης θέλει προβληθῆ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκπροσωπήσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Κράτους, ἥτις γίνεται διὰ τῶν Διοικητικῶν ὑπαλλήλων. Ἄλλ' εἶνε γνωστὸν ὅτι οὐδεμίαν ἀξίαν ἐν τῇ πράξει ἔχει ἡ ἐκπροσώπησις αὕτη, οὐδέποτε σχεδὸν παρουσιαζομένης ἀνάγκης πρὸς τοῦτο. Ἄλλως τε ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔπαυσε τὸ Κράτος νὰ θεωρῆται ὡς ἰδιοκτησία ἐνὸς ἀρχοντος καὶ ἡ Κυβέρνησις ὡς ἐντεταλμένη παρ' αὐτοῦ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἐξουσίας του, προφανῶς καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκπροσωπήσεως τῆς Κυβερνήσεως παρὰ τοιοῦτου ἐντεταλμένου διοικητικοῦ ὑπαλλήλου ἐξέλειπε τελείως, ἀφοῦ ὁ εἰσαχθεὶς κατ' εἶδος κατα-

μερισμός τῶν ἐξουσιῶν ἐπιβάλλει μᾶλλον τὴν κατ' εἶδος ἐκπροσώπησιν τῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἴσως ἤθελε τυχὸν παραστῆ τοιαύτη ἀνάγκη.

Ἐκτελεστικῆς ἢ μᾶλλον τῆς κρατικῆς ἐξουσίας συμφώνως πρὸς τὰς νέας ἰδέας καὶ τὰς ἐπικρατούσας σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς Κοινωνίας. Ἀποτέλεσμα, νομίζω, τῆς πρὸς τοῦτο μελέτης θὰ ᾖ ἢ κατάλληλος κατανομή τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς διάφορα Ἰπουργεῖα, ἧτις ἀκόμη οὔτε ἀλλαχοῦ ἔχει συντελεσθῆ κατὰ τρόπον ὀριστικόν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν συνεχῶν δοκιμῶν (Γαλλία, Ἀγγλία κλπ). Ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου τῶν Ἰπουργείων τούτων πρέπει νὰ ἐξαρτῶνται ἀπ' εὐθείας αἱ διάφοροι εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι, ἐφ' ὧν τοῦτο θὰ ἐξασκῆ ἄμεσον ἔλεγχον, ὀργανόνον αὐτὰς καὶ ἀναθέτον εἰς αὐτὰς τὴν εἰδικὴν διοίκησιν, κατ' ἀποκέντρωσιν εἰδικὴν καὶ ὄχι τοπικὴν. Ὁ ἀπαραίτητος νεωτερισμὸς ὅστις δέον νὰ εἰσαχθῆ εἶνε ἢ μεταξὺ τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν τῶν ἐκ διαφόρων Ἰπουργείων ἐξαρτωμένων, στενὴ συνεργασία καὶ ἀλληλοβοήθεια. Αἱ γενικαὶ γνώσεις αἰτινες ἀπητοῦντο ἄλλοτε δι' ἕκαστον διοικητικὸν ὄργανον, τὸν Νομάρχην, σήμερον ἀπαιτοῦνται διὰ τὸν Ἰπουργόν, μετετοπίσθησαν πρὸς αὐτόν, καταστάντος τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου ἀληθῶς μοναδικοῦ ὄργανου Κυβερνήσεως, ἀντὶ τοῦ ἀπηρχαιωμένου Νομάρχου. Καὶ ἐν δὲν δύναται τις νὰ ἐξεύρη ἀριθμὸν τινα μέγαν προσώπων εὐρείας γενικῆς μορφώσεως ὥστε νὰ συμπληρωθῇ τὰς 30 ἢ 50 θέσεις νομαρχῶν, θὰ δυνηθῆ πάντοτε νὰ ἐξεύρη 10 ἕως 15 τοιαῦτα πρόσωπα ὡς Ἰπουργούς. Τὴν στενὴν ταύτην συνεργασίαν μεταξὺ αὐτοτελῶν διοικήσεων ἐπέτυχεν ἡ Μ. Βρετανία ἐν τῇ Ὀργανώσει τοῦ Βρετανικοῦ Ναυαρχείου. Καὶ ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε τοιαύτη ὥστε ὁ Cambell Bannerman, ὁ διαπρεπὴς ἄλλοτε ἄγγλος πολιτικός, ἔγραφε διὰ τὸν Ὀργανισμὸν τοῦ Ναυαρχείου ὅτι δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ὑπόδειγμα διὰ πάσης ἄλλης φύσεως διοικήσιν. Τὸ ναυτικὸν δὲ εἶνε ἐν εἶδος μικροσκοπικῆς Πολιτείας.

Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς εὐθυσμένος εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ἔχει ἀποκτήσει ἤδη ροπὴν ὅπως εὕρισκῃ τὰς διαφορὰς μεταξὺ διαφόρων φαινομένων. Διὰ τὴν τοιαύτην συγκρότησιν τῆς Πολιτείας καλεῖται οὗτος ἀντιθέτως νὰ ἀνεύρη συναφείας, τὰς κατὰ βᾶσιν ἀρμονικὰς πρὸς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῆς Κοινωνίας, ἐφ' ὧν νὰ στηρίξῃ τὴν ἐμπρέπουσαν ὄντως κοινωφελῆ κατανομήν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Δ. ΡΕΔΙΑΔΗΣ
Πληρεξούσιος Κυκλάδων

ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ Ἡ ΔΥΟ ΒΟΥΛΑΙ

Τὸ δημοψήφισμα θεαμὸς ὅστις δὲν εἶνε ἐφεύρημα τῶν νεωτέρων χρόνων, εἶνε γνωστὸν ὅτι ἴσχυε ἐν ταῖς ἀρχαῖαις Ἑλληνικαῖς καὶ Ῥωμαϊκαῖς δημοκρατίαις, ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ἐν Ἑλβετίᾳ.

Εἰς παλαιὰ τινα cantons αὐτῆς οἱ ἐνήλικες πολῖται κινούμενοι ἀπὸ μίαν τάσιν πρὸς ἄμεσον κυβέρνησιν, συνήρχοντο κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐκ παραδόσεως γνωστῶν αὐτοῖς συνελεύσεων τῶν ἀρχαίων Γερμανικῶν πολιτειῶν, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Τάκιτος, ἐψήφισον τοὺς νόμους, καὶ ἐξέλεγον τοὺς ἄρχοντάς των, καθ' ὃν τρόπον οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληγες καὶ Ῥωμαῖοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ δήμου κατὰ τὰς δημοκρατικὰς περιόδους.

Κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα ἡ συνέλευσις τῆς Ζυρίχης συνεβουλεύετο τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα καὶ τοὺς ἀγροτικοὺς καὶ ἐπαρχιακοὺς δήμους, διὰ τὸ νομοθετικὸν τῆς ἔργον.

Κυρίως ὅμως τὸ δημοψήφισμα ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ἐπὶ Συνταγματικῶν νόμων κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Ἑλβετικοῦ Συντάγματος τοῦ 1802, ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ 1830 ἐφηρμόσθη καὶ ἐπὶ κοινῶν νόμων εἰς τὸ canton de St Gall. Ἐπηκολούθησε εἰτα ἄγων μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ καθαρῶς ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος καὶ τῶν δημοκρατῶν, ἀπαιτούντων τούτων ὅπως ἅπαντες οἱ νόμοι ὑποβάλλωνται εἰς τὴν λαϊκὴν ψήφον, καταλήξας εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ λαϊκοῦ veto.

Ἐκτοτε δὲ ἤρξατο νὰ γίνετα δεκτὴ καὶ ἡ λαϊκὴ πρωτοβουλία. Οὕτως ὥστε σήμερον ὁ λαὸς ἐν Ἑλβετίᾳ παρεμβαίνει εἰς τὸ νομοθετικὸν ἔργον διὰ τοῦ veto, τοῦ δημοψηφισματος (Referendum), καὶ τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας.

Ἐν Γαλλίᾳ ἐπίσης ἐφηρμόσθη τὸ δημοψήφισμα ἐπὶ συνταγματικῶν νόμων. Οὕτω ἡ συνέλευσις τῆς 21 Σεβρίου 1792, ἐπικυρόσασα τὴν θεωρίαν ὅτι τὸ Σύνταγμα εἶνε κοινωρικὸν συμβόλαιον, ἐψήφισε τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις κηρύττει ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ Σύνταγμα εἰ μὴ ἐν τοῦτο γίνῃ ἀποδεκτὸν, ἀπὸ τὸν λαόν». Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐφηρμόσθη εἰς τὰ Σύντάγματα τῆς 24 Ἰουνίου 1793. τῆς 5 fructidor 3ου ἔτους, καὶ τὸ τῆς 22 frimôre 8ου ἔτους.

Τὴν 20 floral 10ου ἔτους ὑπεβλήθη εἰς τὴν λαϊκὴν ψήφον τὸ ἐρώτημα «ὁ Ναπολέων θὰ εἶναι ἰσόβιος ὑπάτος;» Ἐπίσης ὑπέβλήθη εἰς δημοψήφισμα τὸ Σύνταγμα τοῦ 1814 ὅπερ, ὡς ἀνεθεωρήθη μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, μετὰ τοῦ Βελγικοῦ Συντάγματος ἐχρησίμευσαν ὡς σχέδιον τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος τοῦ 1844, τοῦ καθιερωθέντος Συνταγματικῆν Μοναρχίαν. Ἡ Ἑθνικὴ Γαλλικὴ συνέλευσις ἐμπεποτισμένη ἀπὸ τὰς δοξασίας τοῦ Ρουσσώ, ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ δημο-

ψήφισμα και επί των κοινών νόμων, αλλά συνήνευσε μεγάλην αντίδρασιν. Ήλθε άξιοσημείωτος ή σχετική έν τή συνελεύσει πρότασις του Κοινοβουλίου, ήτις απέκλειε τόσον τήν κύρωσιν των νόμων παρά του λαού, όσον και τήν επιτακτικήν έντολήν (mandat impératif) του λαού προς τους βουλευτάς, εισήγε όμως τό λαϊκόν veto και τήν λαϊκήν πρωτοβουλίαν.

Έτελος παρέμεινε έν Γαλλία ή εφαρμογή του δημοψηφίσματος μόνον εις τους Συνταγματικούς νόμους.

Πρό έτών έγένετο άπέπειρα προς υποβολήν νομοσχεδίων τινων υπό τήν λαϊκήν ψήφον, άλλ' άπέτυχε, άπορριφθεισών των σχετικών προτάσεων παρά του Κοινοβουλίου, τό όποιον έστηρίχθη εις τήν άρχήν ότι ή νομοθετική έξουσία άνατεθειμένη παρά του Συντάγματος εις τάς δύο Βουλάς δέν δύναται νά μεταδιδασθή.

Έν Αμερική οι Άγγλοι άποικιοι άποτελέσαντες δημοκρατίας, εξέλεγον, ως έλεύθεροι άποικιοι (Free men), τους άρχοντας και έψήφισον τους νόμους των διά δημοψηφίσματος.

Μετά τήν ένωσιν των 13 συμπολιτειών μόνον ή Μασαχουσέτη και ή νέα Αρμάρι υπέβαλον εις δημοψήφισμα τά Συντάγματά των, και κατόπιν αί συμπολιτεία του Μισισσιπή και Μισουρή. Διά δημοψηφίσματος έπίσης έκτοτε άπασαι αί συμπολιτεία μεταρρυθμίζουν τά Συντάγματά των. Σημειωτέον ότι τά Συντάγματα ταύτα περιέχουσι έκτός των Συνταγματικών διατάξεων, και κανόνας του κοινού δικαίου Αστικού Ποινικού και διοικητικού.

Σύν τή χρόνιω εισήχθη τό δημοψήφισμα εις ειδικούς τινες νόμους του κοινού δικαίου. Ούτω κατά τό Σύνταγμα του Ρόουντ Άϊλαντ του έτους 1842, πών δάνειον όπερ υπερέβαινε όρισμένον ποσόν έπρεπε νά επικυρωθή υπό του λαού.

Έπίσης οι νόμοι οι παρέχοντες πίστιν του Κράτους εις Εταιρίας ή έκδοτικές τραπεζας και αί πιστώσεις διά τήν ίδρυσιν δημοσίων καταστημάτων, υποβάλλονται εις τήν λαϊκήν ψήφον.

Τά Συντάγματα νέων τινων πολιτειών (Κολοράδου, Μοντάνας, Ουτάχης) επιβάλλουσι τό δημοψήφισμα επί φορολογικών νόμων, εάν δι' αυτών επιβάλλεται άνω ένός όρου επί τοις εκατόν κατά δολάριον ιδιοκτησίας. Το δε Σύνταγμα του Σάουθ Ντακότα (1898) εισήγαγε τήν λαϊκήν πρωτοβουλίαν και άφήρесе άπό τον Κυβερνήτην του τό veto διά τάς προτάσεις νόμων τάς γενομένας πρωτοβουλία του λαού, και κυρουμένας διά δημοψηφίσματος.

Έκτός του επικυρωτικού δημοψηφίσματος εφαρμόζεται έν Αμερική και τό συμβουλευτικόν τοιοούτον, καθ' ό τό νομοθετικόν σώμα πριν ή ψηφισή νομοσχέδιόν τι, τό υποβάλλει εις τήν λαϊκήν ψήφον. Αλλά και τό συμβουλευτικόν δημοψήφισμα καταντά επικυρωτικόν, διότι τό Νομοθετικόν σώμα έχων, μετά τήν άσκησιν του συμβουλευτικού δημοψηφίσματος, δεδηλωμένην τήν γνώμην του λαού, αναγκάζεται νά υπακούσῃ εις αυτήν.

Δι' αυτό κρίνεται προτιμώτερον ή Βουλή νά συμβουλευήται εις ει-

δικάς περιπτώσεις όργανωμένα σωματεία επαγγελματικά, ως γίνεται έν Γαλλία, και πρόκειται νά εισαχθῇ παρ' ήμιν διά του θεσμού του παρακοινοβουλίου.

Ούτω ή Γαλλική Βουλή κατά τήν ψήφισιν του νομοσχεδίου περι συντάξεων των έργατων (1901) συνεβουλεύθη τά διάφορα επαγγελματικά σωματεία, συνδικάτα, και έμπορικά επιμελητήρια. Το αυτό έπραξε και κατά τήν ψήφισιν του νόμου περι φόρου επί του εισοδήματος.

Τό δημοψήφισμα τείνει νά εισαχθῇ και εις άλλας δημοκρατίας. Ούτω έπροτάθη ή εφαρμογή του εις τάς Αυστραλιανές άποικίας της Άγγλιας εις τήν Νότιον Ουαλίαν και τήν μεσημβρινήν Αυστραλίαν. Πρό άλλων δε έτών ή Κυβέρνησις της Νοτιου Ουαλίας προέτεινε τό δημοψήφισμα ως μέσον λύσεως των μεταξύ των δύο όμοσπονδιακών βουλών άναφυομένων διενέξεων.

Απομένει όθεν μόνον έν Ελβετία εφαρμοζόμενον τό λαϊκόν veto, τό δημοψήφισμα, και ή λαϊκή πρωτοβουλία επί των κοινών νόμων, και έν μέρει έν ταίς Ίνδιάναις Πολιτείαίς της Αμερικης. Ίδωμεν ήδη τους θεσμούς τούτους έν τή πρακτική των εφαρμογή έν Ελβετία.

Γενικώς παρατηρούμεν ότι ή διά δημοψηφίσματος ψήφισις των νόμων παρεμποδίζει τήν υποβολήν μεταρρυθμίσεων έν τοις νομοσχεδίοις, και καταδικάζει εις νομοθετικήν στασιμότητα. Διότι εινε γεγονός ότι ο λαός ή δέν δύναται νά γνωρίσῃ τον λόγον και τήν σκοπιμότητα ένός νομοσχεδίου, ή παρασυρόμενος άπό προλήψεις και άπέχθειαν προς όρισμένους νόμους, δέν θέλει νά γνωρίσῃ τήν ωφελιμότητα ή τήν άναγκαιότητα αυτών, και ότῃ έταν αυτή άνάγεται εις τό μέλλον.

Ούτω ό Ελβετικός λαός άπέρριψε όμοσπονδιακόν νόμον του 1890 περι συντάξεως των δημοσίων υπαλλήλων, γερόντων και άνικάνων, μολοντί ούτος έψηφίσθη όμοθυμωσ παρ' άμφοτέρων των Βουλών, και σύσσιμος ό Ελβετικός τύπος έκηρύσσετο υπέρ αυτου. Έπίσης άπέρριψε κατά τό 1895 νόμον όστις έδιδε τό δικαίωμα εις τό όμοσπονδιακόν συμβούλιον υπό τον έλεγχον των Βουλών, νά καταργήσῃ τάς περιττάς διπλωματικές θέσεις, και νά δημιουργήσῃ νέας τοιαύτας. Και δέν άνέμενε τις άλλοίαν τήν ψήφον του λαού, έφ' όσον έκαλείτο ούτος νά αποφανθῇ επί της άνάγκης μιās διπλωματικής θέσεως. Πολλάκις διατάξεις τινος νόμου, τάς όποιας ούδέποτε θά ένέκρινε, άπεδέχθη μόνον διότι τῃ υπεβλήθησαν άναμεμιγμένα μετ' άλλων διατάξεων τάς όποιας εύρισκε όρθάς και άρεστάς αυτῇ. Αλλοτε άπέρριψε νόμους υποβληθέντας αυτῇ μετ' άλλων νόμων αντιδημοστικών, ή διότι τῃ άκήρεσκον λεπτομέρειαί τινες αυτου δευτερευούσης σημασίας.

Ός προς τό ζήτημα του άδυνατού της υποβολής μεταρρυθμίσεων κατά τήν διά δημοψηφίσματος επιψήφισιν των νομοσχεδίων, σημειούμεν ένταύθα, ότι τοούτο επιτυγχάνετο έν ταίς αρχαίαίς Ελληνικαίς έκκλησίαις, έποι τά νομοσχέδια δέν έψηφίζοντο διά μιās όμα τῃ υποβολῇ των, άλλ' έγίνετο πρώτον ή προχειροτανία, ήτοι άπόφασις του Δήμου επί του προδουλεύματος της Βουλής, καθ' ήν άπεφαίνετο ό Δήμος άν θέλῃ νά γίνῃ συζήτησις επί του προδουλεύματος, ήτις έγίνετο

τοῦ κήρυκος ἐρωτῶντος «Τίς ἀγορεύειν βούλεται» ἐπερχομένων οὕτω τῶν ἀναγκαιῶν τροποποιήσεων τῶν προβουλευμάτων. Ἐἴτα ἐγίνετο ἡ χειροτονία ἤτοι ἡ ἐπιψήφισις τοῦ προβουλεύματος, ὅπερ εἶχε βασιανισθῆ κατὰ τὴν συζήτησιν καὶ ὑποστῆ τὰς δεκτὰς γενομένας τροποποιήσεις.

Ἐπίσης ἐπιτυχάνετο ἡ ὑποβολὴ τροποποιήσεων ἐν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἐκκλησίαις, ἐνθα ἐγένετο πρῶτον ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ μήπω προταθέντος νόμου εἰς τὸν λαόν, καθ' ἣν ἐγίνετο ἐπ' αὐτοῦ συζήσεις, καὶ ἐπῆρχοντο αἱ ἀναγκαῖαι τροποποιήσεις, εἴτα ἐγίνετο ἡ πρότασις ἐνώπιον τῆς ἐπισήμου ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ τοῦ νομοσχεδίου, καὶ ἐπηκολούθει ἡ ψήφισις του.

Ἔτερον συμπέρασμα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δημοψηφίσματος ἐν Ἑλβετία εἶνε ὅτι ὁ λαὸς δυσκόλως προσέρχεται εἰς τὸ δημοψήφισμα, καὶ συνεπῶς δὲν ἐκδηλοῦται ἐν αὐτῷ ἡ πραγματικὴ θέλησις τοῦ λαοῦ, τοῦτέστι ἡ τῆς πλειονότητος αὐτοῦ. Τοῦτ' αὐτὸ ἐλάμβανε χώραν καὶ ἐν ταῖς ἀρχαῖαις ἐκκλησίαις τοῦ Δήμου ἐν Ἑλλάδι ἐξ οὗ ἐθεσπίσθη ἡ καταβολὴ ἐκκλησιαστικοῦ μισθοῦ εἰς τοὺς ἐκκλησιαζόντας.

Τέλος ὅτι διὰ τοῦ δημοψηφίσματος ἀφ' ἑνὸς μειοῦται τὸ κῦρος τῆς Βουλῆς, διότι εὐκόλως ὁ λαὸς ἐξ ἀμαθείας ἢ ἰσοτροπίας δύναται νὰ ἀπορρίψῃ νόμον τινα, εὐρισκόμενον μάλιστα ἐν τῷ ἐκλογικῷ προγράμματι τῶν βουλευτῶν οὓς διὰ πλειονοψηφίας ἐξελέξε· ἀφ' ἑτέρου ἀπεκδυομένη ἡ Βουλὴ τῆς εὐθύνης διὰ τὸ νομοθετικὸν τῆς ἔργον, καὶ πρὸ τοῦ κινδύνου νὰ ἴδῃ ἀπορριπτόμενον, ἄνευ σοδαροῦ λόγου, παρὰ τοῦ λαοῦ νομοσχέδιον ὅπερ ὑποβάλλει αὐτῷ κατόπιν μακρῆς ἐπεξεργασίας, συντομεύει τὰς ἐπὶ τῶν νομοσχεδίων συζητήσεις, καὶ ὑποβάλλει ταῦτα ἀβασανιστως εἰς τὴν λαϊκὴν ψήφον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν λαϊκὴν πρωτοβουλίαν, τὸ δικαίωμα δηλ. δυνάμει τοῦ ὁποίου ὀρισμένος ἀριθμὸς πολιτῶν δύναται νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς Βουλῆς τὴν ὑποβολὴν εἰς τὴν ψήφον τοῦ λαοῦ, μεταρρυθμίσεως νόμου τινος, ἢ νομοσχεδίου πλήρους παρ' αὐτῶν συνταχθέντος, ἢ νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν Βουλὴν νὰ συντάξῃ καὶ ὑποβάλλῃ εἰς δημοψήφισμα νομοσχέδιον ἐπὶ ὕλικῷ προταθέντος παρ' αὐτῶν—θεσμὸς εἰσαγόμενος παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀρθ. 24, — παρατηροῦμεν ὅτι δι' αὐτοῦ δεσμεύεται ἡ Βουλὴ νὰ ἀποδεχθῆ τὴν ὑποβαλλομένην αὐτῇ πρότασιν, καὶ ἂν αὕτη δὲν εἶνε ὀρθή, σκόπιμος, ἢ ἀναγκαῖα.

Οὕτω λ. χ. κατὰ τὸ 1893 ἐψηφίσθη ἀρθ. τοῦ Ἑλβετικοῦ Συντάγματος ὑπ' ἀριθ. 25 δὲς, προταθὲν παρὰ 55.000 πολιτῶν, δι' οὗ ἀπηγορεύοντο τὰ Ἰουδαϊκὰ κρεοπωλεῖα.

* *

Ἐξετάσομεν ἤδη τὰς προτεινομένας μεταρρυθμίσεις τοῦ Συντάγματος μας.

Διὰ τῆς προσθήκης τῶν ἀρθ. 24 καὶ 25, εἰσάγεται παρ' ἡμῖν, κατὰ μίμησιν τοῦ δημοκρατικοῦ συστήματος τῶν Ἑλβετικῶν καντονίων, τὸ δημοψήφισμα (Referendum), τὸ λαϊκὸν νετο, καὶ ἡ λαϊκὴ πρωτοβου-

λίαν, θεσμοὶ ἀποκλειόμενοι παρὰ τοῦ Συντάγματός μας, ὅπερ ὀρίζει ὅτι νομοθετικοὶ παράγοντες εἶνε ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βουλὴ, καὶ καθιεροὶ διὰ τῶν ἀρθ. 22, 62 καὶ 67 τὸ καθαρῶς ἀντιπροσωπευτικὸν πολίτευμα.

Διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων ὁ εἰσηγητὴς παρακολουθῶν τὰς ὀρθὰς ἐπιστημονικῶς ἀρχὰς τοῦ Δημοσίου Δικαίου, θέλει νὰ ἀπαλείψῃ ἀπὸ τὸν Καταστατικὸν μας χάρτην τὴν ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης καταδικασθεῖσαν θεωρίαν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, καὶ θὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο ἐὰν τροποποιηθῶσι ἅπαντα τὰ σχετικὰ ἀρθρα τοῦ Συντάγματός μας, ἄλλως θὰ ὑπάρχωσι ἐν αὐτῇ ἀντιφάσεις.

Ὅπως ἐν Ἑλβετία ἐὰν ὀρισμένος ἀριθμὸς πολιτῶν δηλώσῃ ὅτι ἀντιτάσσεται εἰς νόμον υἱοθετηθέντα παρὰ τῆς Συνελεύσεως, ὁ νόμος οὗτος ὑποβάλλεται εἰς τὴν λαϊκὴν ψήφον· οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεως παρέχεται τὸ δικαίωμα εἰς τὸν λαόν, τὸν νομοθετικὸν πλέον παράγοντα, νὰ ἀντιταχθῆ εἰς ψήφισθὲν παρὰ τῆς Βουλῆς νομοσχέδιον, καὶ νὰ ζητήσῃ δημοψήφισμα ἐπ' αὐτοῦ, ὅπερ ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει θεσπίζεται ὑποχρεωτικόν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς μεταρρυθμίσεως ὁ Βασιλεὺς δύναται ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως νομοσχεδίου ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἀσκῶν τὸ νετο, νὰ προκαλέσῃ δημοψήφισμα.

Διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης φαίνεται περιοριζομένη ἡ Βασιλικὴ ἀρνησικυρία, ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ δημοψηφίσματος θὰ ἀσκῆται τύποις μὲν παρὰ τοῦ Βασιλέως, κατ' οὐσίαν ὅμως παρὰ τοῦ λαοῦ. Καὶ τοῦτο διότι διὰ τοῦ δημοψηφίσματος, παρεμβαίνων μεταξὺ τῶν νομοθετικῶν παραγόντων, τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς, ὁ λαὸς, καὶ ἀποφαινόμενος ἐπὶ τῆς διαστάσεώς των, ἢ θὰ συμφωνῆ μετὰ τὴν Βουλὴν, ὅποτε ὁ Βασιλεὺς θὰ δεσμεύεται νὰ κυρώσῃ τὸν νόμον, ἢ νὰ ἀντιταχθῆ πρὸς τὴν δεδηλωμένην βούλησιν τοῦ λαοῦ, ἢ δὲν θὰ συμφωνῆ πρὸς αὐτήν, ὅποτε πάλιν ἡ Βασιλικὴ ἀρνησικυρία κατ' οὐσίαν θὰ ἀσκῆται παρὰ τοῦ λαοῦ.

Ἀλλὰ τοῦτο θὰ συμβαίη μόνον ἐὰν ὁ Βασιλεὺς θελήσῃ νὰ προκαλέσῃ δημοψήφισμα, διότι πάντως ἡ ἀρνησικυρία ἀπομένει δικαίωμα τοῦ Βασιλέως, ὡς νομοθετικοῦ παράγοντος, δυναμένου νὰ ἀσκῆσῃ ταύτην καὶ ἄνευ δημοψηφίσματος.

Νομίζομεν ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην περίπτωσιν θὰ παραστῆ εἰς τὸν Βασιλέα ἵνα προκαλέσῃ δημοψήφισμα, εἰ μὴ ἐκεῖνη καθ' ἣν οὗτος καίτοι συμφωνεῖ πρὸς τὴν Βουλὴν, ἐν τούτοις, σφιγγομετρῶν τὸν λαόν, εὐρίσκει ὅτι οὗτος ἀντιτάσσεται πρὸς τὸ ἐπιψηφισθὲν νομοσχέδιον· ἢ δταν δὲν συμφωνεῖ μὲν πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ διστάζει νὰ ἀσκῆσῃ τὴν ἀρνησικυρίαν, διότι εὐρίσκει κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὅτι ὁ λαὸς συμφωνεῖ πρὸς τὴν Βουλὴν.

Δι' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὸ δημοψήφισμα διὰ τὸν Βασιλέα εἶνε ἡ ἀσφαλιστικὴ δικλείς δι' ἣς οὗτος ἀποφεύγει τὴν ἐκκρηξίν ἐπαναστάσεως τοῦ λαοῦ.

Ἐξεταστέον ὅμως ἂν διὰ τῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεως ἐπι-

τυγχάνεται ἢ ἐπιδιωκομένη ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματός μας.

Εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι ἡ Βουλὴ πλησιάζει καὶ γνωρίζει, ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἀπὸ τὸν Βασιλέα, τὴν λαϊκὴν θέλησιν.

Καὶ ναὶ μὲν ὁ Βασιλεὺς εἶνε δυνατόν, δι' ἀναφορῶν πρὸς Αὐτὸν τῶν ἐνδιαφερομένων, νὰ ἀντιληφθῇ, τὸ πολὺ παραλλήλως μὲ τὴν Βουλὴν, ὑπάρχουσιν τυχόν ἀντιθέσιν τοῦ λαοῦ καθ' ἑνὸς νομοσχεδίου. Ἄλλ' ἡ τοιοῦτου εἶδους ἀντιλήψις εἶνε ἐπισηφαλῆς, καὶ δύναται νὰ ῥίπτῃ ἐκάστοτε τὸν λαὸν ματαίως εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ δημοψηφισματος. Διότι ἡ ἀντιθέσις ἢ θὰ προέρχεται ἐκ τῆς κλειονοψήφιας τοῦ λαοῦ ὁπότε ἔχοντας ταύτου τὸ δικαίωμα τῆς προκλήσεως ἀπ' εὐθείας δημοψηφισματος, παρέλκει ἢ παρὰ τοῦ Βασιλέως πρόκλησις τοιοῦτου, ἢ ἐκ τῆς μειονότητος, ὁπότε ἀσφαλῶς τὸ δημοψήφισμα θὰ ἀποθῇ κατὰ τῆς ἀντιθέσεως, ὅτε πάλιν ματαία καὶ ἄσκοπος ἢ ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως, παρασυρομένου τυχόν ἐκ τῆς μειονότητος τοῦ λαοῦ, πρόκλησις δημοψηφισματος.

Θὰ ἦτο σκόπιμον, φρονοῦμεν, ἐὰν ἐθεσπίζετο ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν Βασιλέα ἢ πρόκλησις δημοψηφισματος, ὡς ἄν τις οὗτος θέλει νὰ ἀσκῆσιν τὴν ἀρνησικυρίαν, ἢ διστάζει νὰ ἀσκῆσιν αὐτήν· ἐφ' ὅσον εἶνε δεδομένον ὅτι, τότε μόνον ὁ Βασιλεὺς ἀσκεῖ τὸ νετο, ὅταν νομίζει ὅτι ὁ λαὸς ἐπικροτεῖ αὐτό.

Οὕτω πως ἀσφαλῶς θὰ ἐξασφαλισθῇ ὁ Βασιλεὺς ἀπὸ πάσης συγκρούσεως τοῦ πρὸς τὴν λαϊκὴν θέλησιν, καὶ θὰ δοθῇ αὐτῷ ἢ λυδία λίθος, δι' ἧς θὰ δύναται νὰ ἐλέγχῃ τὴν πρὸς τὴν Βουλὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ, καὶ δὴ ἄνευ διαλύσεως αὐτῆς καὶ νέων ἐκλογῶν. Τότε ἢ μεταρρυθμίσεις αὐτῆς θὰ προσδῶσιν ἀληθῶς λαοκρατικώτερον χαρακτήρα εἰς τὸ πολιτεύματός μας, ὡς ὑπεσχέθη ὁ Βασιλεὺς ἐν τῇ πρὸς τὸν λαὸν διαγγέλματι Του, καὶ ἡ Κυβέρνησις διὰ τοῦ ἐν τῇ Βουλῇ Βασιλικοῦ λόγου.

* *

Ταῦτα ὑπὸ πῆν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἐπικροτεῖτο ὁ θεσμὸς τοῦ δημοψηφισματος. Ἄλλ' ἐὰν τοῦτο καταδικάζεται δι' ὅσα, ὡς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἔχει ἐλαττώματα· ἐξεταστέον διὰ τίνας μέσου θὰ ἐπετυγχάνετο νομοθεσία κατὰ τὸ μέλλον ἢ ἤττον σύμφωνος πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ, τοῦθ' ὅπερ κυρίως σκοπεῖται διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων.

Διὰ τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος συστήματος τῆς μιᾶς Βουλῆς, οἱ νόμοι κατανοῶν κυριολεκτικῶς ἀποφάσεις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Διότι κατὰ τὰ Κοινοβουλευτικὰ θέσμια, υἱοθετηθέντος παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐνὸς νομοσχεδίου καὶ μὴ ψηφισθέντος παρὰ τῆς Βουλῆς, ἀνακύπτει τὸ ζήτημα τῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Εἶνε δὲ ἐπόμενονον, παρ' ἡμῖν, ὅπου δὲν ὄρισματα εἰσέτι τὰ κόμματα ἀρχῶν, νὰ σημειοῦται σχεδὸν τυφλὴ ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, πλειοψηφούσαν ἐν τῇ Βουλῇ, καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ

συγκεντροῦται ἐξ ὀλοκλήρου ἐν τῇ ἐκ τοῦ σώματος τῆς Κυβερνήσεως, Ὑπουργικῆ συμβουλίᾳ ἢ Νομοθετικῆ ἐξουσίᾳ τοῦ Κράτους.

Ἄφ' ἑτέρου ἢ μοναδικῆ Βουλῆς ἀποκτᾶ παντοδυναμίαν, ὑποκρῦπτουσαν πολλοὺς κινδύνους διὰ τὴν ἀπαιτουμένην ἰσορροπίαν τῶν λειτουργιῶν τοῦ Κράτους, πρὸς ἀρμονικὴν λειτουργίαν τῆς μηχανῆς αὐτοῦ.

Νομίζομεν ὅτι διὰ τοῦ συστήματος τῶν δύο Νομοθετικῶν Σωμάτων θὰ περιεστέλειτο ἡ δύναμις τῆς μιᾶς Βουλῆς, ἥτις διὰ τῆς παντοδυναμίας τῆς συγκεντροῦσα ἐν ἑαυτῇ τὴν τε νομοθετικὴν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, καταντᾶ, καὶ ἀκρυσίως εἰς τυραννικὴν. «Ἡ γὰρ ἐξουσία τοῦ πράττειν, ὅ,τι ἂν ἐθέλη τις, οὐ δύναται φυλάττειν τὸ ἐν ἐκάστῳ τῶν ἀνθρώπων φαῦλον, ἐξ οὗ τὸ ἐπανακρέμασθαι καὶ μὴ πᾶν ἐξεῖναι ποιεῖν, ὅ,τι ἂν δόξῃ, συμφέρον ἐστίν», ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης.

Τὰς συνεπείας τῆς ἐπικρατήσεως τῆς μιᾶς τῶν δύο κρατικῶν ἐξουσιῶν ἐγνώρισεν ἤδη τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος.

Σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπακολουθήσαν ἀναρχίαν καὶ τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν κατὰ τὸ πολιτεῖμα τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ δὴ μετὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ παρὰ τῆς ἐν Ἀστρεῖ τοιαύτης, καὶ ὁ τὸ Ἐκτελεστικὸν ἀσθενέστατα δικαιώματα εἶχε ἀπέναντι τοῦ Βουλευτικοῦ, συγκεντρώσαντος ἐν ἑαυτῇ ἀμφοτέρως τὰς ἐξουσίας. Καὶ τὴν ἐπὶ Καποδίστρια ἀναρχίαν, ὅταν οὗτος διὰ τοῦ πραξικοπήματος του, καὶ ὁ ἀνέστειλε τὴν ἰσχὺν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1827, ἐζήτησε νὰ καταστήσῃ ὑποχείριον τῇ Νομοτελεστικῇ τὴν Νομοθετικὴν ἐξουσίαν, καὶ νὰ ἀποκτήσῃ δικτατορικὴν ἐξουσίαν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Νομοτελεστικοῦ.

Ἐξ ἄλλου τὸ ἕτερον Νομοθετικὸν Σῶμα, ἡ Γερουσία, ἰστάμενον μετὰ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Βασιλείας, πιστὸς φρουρὸς τῆς τηρήσεως τοῦ Συντάγματος, περιτέλλει πᾶσαν τᾶσιν τῆς μιᾶς ὅπως ἀπορροφήσῃ τὰς ἐξουσίας τῆς ἄλλης, καὶ ἐπιβάλλει τὴν ἰσορροπίαν μετὰ αὐτῶν· οἴωνται ἔρμα ἐν αἰωρουμένη πολιτεία, ἀποκλινοῦσθαι ὅτε μὲν πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὅτε προκαλεῖται τυραννίς, ὅτε δὲ πρὸς τὸν λαὸν ὅτι προκαλεῖται ὀλοκρατία· ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν τῇ βίῳ Λυκούργου.

Ἡ Ἀγγλία ὀφείλει τὴν ἀκαλλαγὴν τῆς ἀπὸ τῆς ἐπὶ 4 αἰῶνας τυραννίδος τῶν Τουντὸρ καὶ Στόναρτ, εἰς τὸ σῴτημα τῶν δύο Βουλῶν, καὶ ἡ ἱστορία τῆς μετ' ἀπεχθείας ἀναφέρει τὴν Βαρεθώνειον συνέλευσιν, καὶ τὴν ἀπολυταρχίαν τοῦ Κρόμβελ, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Μοναρχίας (1648) καὶ τοῦ συστήματος τῶν δύο Βουλῶν.

Αἱ Ἐνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ὀφείλουσι τὴν μετὰ τῶν ἀρμονίαν, χρονολογουμένων ἀπὸ τοῦ 1775, εἰς τὴν κατὰ συμβουλήν τοῦ Βάσιγκτων, υἱοθέτησιν τοῦ συστήματος τῶν δύο Βουλῶν, μεία τὰς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπιτελικὰς τῶν διαμάχας.

Καὶ ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 δὲν ἤργησαν ν' ἀντιληφθῶσι τὰς συνεπείας τῆς μιᾶς Βουλῆς, καὶ αὐτῇ ἢ Συμβατικῇ Συνέλευσις ἢ ψηφίσασα τὸ μὴ ἐφαρμοσθῆναι τὸ Σύνταγμα τοῦ 1793, δι' οὗ καθιεροῦτο μία Βουλὴ, κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1795 ἐθέσπισε τὴν διπλῆ Βουλὴν.

Διὰ τοῦ παρὰ τῶν δύο Βουλῶν (Βουλῆς καὶ Γερουσίας) ἔχουσῶν διάφορον τὴν προέλευσιν, ἀσκουμένου ἐλέγχου τῆς μιᾶς ἐπὶ τῆς ἑτέρας, περιστέλλεται πᾶσα ἀπόπειρα τῆς μιᾶς Βουλῆς πρὸς δημοκοπίαν, διὰ τῆς τυφλῆς ὑπακοῆς εἰς τὰς ὁρέξεις τῶν ἐκλογέων τῆς, καὶ ἐπιτυχᾶνεται σπουδαία βάσανος ἐν τῷ νομοθετικῷ ἔργῳ. Διότι ἡ μία Βουλὴ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν τήρησιν τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ἐν τῷ νομοθετικῷ τῆς ἔργῳ, παραμένει κυρίαρχος, δυναμένη εὐχερῶς νὰ ἀθετῇ τὰς διατάξεις τοῦ παρ' αὐτῆς θεσπισθέντος Κανονισμοῦ, τροποποιήσασα αὐτόν· τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει ὅταν ὑπάρχει καὶ ἄλλη Βουλὴ ἐπιτηροῦσα τὴν τήρησιν τοῦ καὶ δυναμένη νὰ ἀπορρίψῃ νομοσχέδιον διὰ τὴν κατὰ παρὰ παράδοσιν τούτου, ψήφισιν τοῦ παρὰ τῆς ἑτέρας Βουλῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν διὰ τῶν παρ' αὐτῆς συζητήσεων βάσανον τῶν νομοσχεδίων, παρατηροῦμεν ὅτι ὅσον μακρὰ καὶ ἂν εἴνε αὕτη, πάντως δὲν θὰ ἐπιτύγῃ νὰ μεταβάλῃ τὰς γενικὰς γραμμὰς τῶν ἀρχικῶν σκέψεων τῆς, διότι ὡς λέγει ὁ Βένθாம் «οἱ ἄνθρωποι οἱ δρῶντες ἀπὸ κοινοῦ ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀποκτιῶσι κοινότητα τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ βλέπειν, ἕνα πνεῦμα ρουτίνας καὶ συνεταϊσμοῦ, τὸ ὅποῖον δύναται νὰ διορθωθῇ μόνον π' ἄλλων ἀνθρώπων». Συνεπῶς εἴνε σκοπιμώτερα ἢ παρ' ἄλλου Σώματος δευτέρα βάσανος τῶν νομοσχεδίων, ἀπὸ τὴν ἐπανηλειμμένην τοιαύτην τὸν γενομένην παρὰ τοῦ αὐτοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος.

Διὰ τὰ προτερήματά του ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἔχασεν, τὸ σύστημα τῶν δύο Βουλῶν υἱοθετήθη σχεδὸν ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου. Ὅσως ὥστε σήμερον δύο Βουλαι ὑπάρχουσιν ἐν Ἰαπωνίᾳ, Ἰνωμέναις Πολιτεῖαις τῆς Ἀμερικῆς, Τουρκίᾳ, καὶ ἐφ' ἅπαντα τὰ τῆς Εὐρώπης, πλὴν τῆς Ἑλλάδος, Σερβίας, Βουλγαρίας, καὶ Λουξεμβούργου.

Διὰ τοῦτο κηρυσσόμεθα ὑπὲρ τοῦ συστήματος τῶν δύο Βουλῶν, ἱερθεύοντες τὴν πολιτικὴν δοξασίαν τοῦ Σόλωνος «Ὀλομένου ἐπὶ δυοῖς βουλαῖς, ὅσπερ ἀγκύρας ὁρμύσασαν, ἦντιον ἐν σάλῳ τὴν πόλιν ἕσασθαι αἰ μᾶλλον ἀτρεμοῦντα τὸν δῆμον παρέξειν».

Ν. Γ. ΑΡΜΑΚΟΛΑΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΙΝΑ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΙΑΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

Α'.

Ὁ κ. Φούντης, πρέφην διευθυντῆς τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀθηνῶν, μελετῶν πρὸ τριετίας περίπου ἐν τῷ περιοδικῷ «Πλοῦτος» τὰς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἐκθέσεις τῆς Διεθνούς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ παρατηρήσας ἐν αὐταῖς, ὅτι πολλὰ τοκομερίδια (coupons) τῶν Ἑλληνικῶν δανείων ἐξηργυροῦντο κατὰ τὰ πολεμικὰ ἔτη ἐν Ἑλλάδι, κατέληξεν εἰς τὸ βεβιασμένον συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἤρχετο πρώτη ἐαυτῆς ὁμολογιούχος, ἀφελῶς νομίσας, ὅτι πᾶσαι αἱ ὁμολογίαι, ἐξ ὧν ἀπεκόπησαν τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐξοφληθέντα τοκομερίδια, ἀνήκον εἰς Ἑλλήνας ὁμολογιούχους.

Ἀπαντῶντες τότε εἰς τὴν ἐν λόγῳ μελέτην (δρα ὑπ' ἀριθ. 165 φύλλον τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ), ὅτι μόνον τὸ γεγονός τῆς ἐξαργυρώσεως τούτων τοκομεριδίων ἐν Ἑλλάδι, δὲν ἦτο ἐπαρκές νὰ μᾶς πείσῃ περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ συμπεράσματος, ἐξεφράζομεν τὴν εὐλογον ὑπόνοιαν, ὅτι οἱ ἄλλοδαποὶ πιστωταὶ εὐρίσκοντες συμφέρον, λόγῳ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν διαφορᾶς τοῦ συναλλάγματος, νὰ ἐξοφλῶσι τὰ τοκομερίδια αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι, θὰ ἀπέκοπτον ταῦτα καὶ θὰ τ' ἀπέστελλον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, χωρὶς ἐκ τούτου ν' ἀποβάλλωσι καὶ τὴν ἐπὶ τῶν τίτλων των κατοχὴν καὶ κυριότητα.

Ὅπως εἶχομεν δίκαιον διατυποῦντες τὴν ὑπόνοιαν ταύτην διατρανοὶ ἢ διὰ τὸ ἔτος 1919 ἐκθέσεις τῆς Δ. Ο. Ἐπιτροπῆς, (ἢ διὰ τὸ ἔτος 1920 δὲν ἐδημοσιεύθη ἀκόμη), ἢ ὁποῖα ἐν σελίδι 17, καὶ ὑπὸ τὴν παράγραφον, «κέρδος ἐκ τοῦ συναλλάγματος», ἀναγράφει :

« . . . Ἀλλ' ἐπειδὴ λόγῳ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐπὶ τῶν Παρισίων συναλλάγματος, μεγάλου ἀριθμοῦ τοκομερίδια μετεφέρθησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ πληρωθῶσιν ἐν Ἑλλάδι, ἢ Δ. Ο. Ἐπιτροπὴ ὑπεχρεώθη νὰ ἐπαναφέρῃ ἐκ Παρισίων τὸ ποσόν, τὸ ὅποῖον προωρλήθη διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἦτοι φρ. 10.200.000 . . . » Ἐνῶ δὲ διὰ τὴν ἀγορὴν τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν φράγκων, ἐδέησε νὰ διατεθῶσι 9.201.522 δρ., (μὲ μέσην τιμὴν συναλλάγματος 90,211), κατὰ τὴν ἐκ νέου μετατροπὴν αὐτοῦ εἰς δραχμὰς δὲν ἀπέδωκαν εἰμὴ 6.087.000 δρ.

Τὴν δὲ σημαίνει τοῦτο ; Ἦ ἄλλο ἢ ὅτι διὰ νὰ μετατρέψωμεν πρῶτον τὰς πρὸς ἐξοφλήσιν τῶν διὰ τὴν Γαλλίαν ληξιπροθέσμων ὀφειλῶν μας, δραχμὰς εἰς φράγκα, καὶ ἔπειτα τῶν φράγκων εἰς δραχμὰς, ἀφοῦ οἱ δανεισταὶ μας ἐζήτησαν ὑπερτιμημένους τότε δραχμὰς καὶ ὄχι φράγκα, ἡμεῖς δὲ ἐπροθυμοποιήθημεν νὰ τοὺς ὑπακούσωμεν, εἶχομεν μίαν ἀπώ-

λαιαν, λόγω τῶν ἀκανονιστῶν συναλλαγματικῶν διακυμάνσεων ἐκ δρ. 3.114.522 [9.201.522—6.087.000].

Ἄλλὰ δὲν εἶνε μόνον αὐτὴ ἡ ζήτησις, ἣν ὑπέστημεν διὰ τῆς τότε ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, καὶ εἰδικῶς ἐκ Γαλλίας, ἀποστολῆς εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐξαργυρώσεως τῶν ληξιπρωθέσμων τοκομεριδίων ξένων ὁμολογιούχων. Ἐξ ταύτης δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ μεταξὺ τῶν δύο συναλλαγμάτων, ἐλληνικοῦ καὶ γαλλικοῦ διαφορά, σημαντικὴ συνήθως κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα, καὶ ἴσως οὐχὶ ἐλάσσων τῆς ἀνωτέρας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἴσως νομισθῆτις ὅτι σήμερον μὲ τὴν ὑποτίμησιν καὶ τῆς ἡμετέρας νομισματικῆς μονάδος, ἀποφεύγομεν τοῦλάχιστον τὴν ζήτησιν αὐτήν. Ἄτυχῶς δὲν συμβαίνει τοῦτο. Διότι καὶ σήμερον ἐπαλαμβάνομεν τὸ αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετον διεύθυνσιν. Οἱ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ ὁμολογιούχοι ἐλλήν. δανείων, ἀποστέλλουσι τὰ τοκομερίδια τῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ ἐξαργυροῦντες αὐτὰ εἰς χρυσόν, κερδίζουσιν, εἰς βάρος πάντοτε τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, τὴν μεταξὺ χρυσῆς καὶ χαρτίνης δραχμῆς σημαντικὴν διαφοράν.

Καὶ ἤδη ἐγείρεται τὸ ἐρώτημα :

Αἱ ζήτησις αὗται εἶνε ἀρὰ γε δεδικοιολογημέναι, ἢ ἠδύναντο νὰ προλαμβάνωνται; Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἀπὸ τῶν στιγλῶν τούτων, ὅτι σωφρόνως ἐνεργοῦντες θὰ ἠδυνάμεθα ἐκάστοτε νὰ τὰς ἀποφεύγωμεν. Καθ' ὅσον ὅπως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ πληρώνομεν τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ δανειστάς μας, εἰς νόμισμα ἰσχύον ἐν Ἀγγλίᾳ, ἦτοι εἰς λίρας στερλίνας, οἷτινες εἶνε νῦν ὑπερτιμημένοι ἐναντι τῆς δραχμῆς, οὕτω θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐξοφλώμεν καὶ τοὺς ἐν Γαλλίᾳ πιστωτάς μας, μὲ τὸ ἐν ὑποτιμήσει τότε ἐναντι τῆς δραχμῆς, φράγκον, ὅπως, ἄλλως τε, κάμνουσι καὶ τὰ λοιπὰ Κράτη. Ἦως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ πράττωμεν τοῦτο, ἐξεθέσαμεν ἤδη εἰς τὸ ἀνωτέρω μνησθέν φύλλον τοῦ «Πλούτου», καθὼς καὶ εἰς τὴν «Πολιτικὴν Ἐπιθεώρησιν», καὶ ἐπομένως θεωροῦμεν περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν καὶ αὖθις ἐνταῦθα.

Β'.

Ἡ Ἑλλὰς περιελθοῦσα εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐμπληρώσῃ τὰς ἀπὸ τοῦ 1881 ἰδίως καὶ ἐφεξῆς ὑποχρεώσεις τῆς, ὑπέκυψεν ὑπὸ τὸ ἀπόρητον βάρος τούτων τῷ 1893, ὅτε προσεκάλεσε τοὺς δανειστάς τῆς εἰς διαπραγματεύσεις διακανονιστικὰς αὐτῶν. Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἤρξαντο τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1894 ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐπηκολούθησαν τὸν Δεῖριον τοῦ 1895 ἐν Παρισίοις, οἱ πιστωταὶ προέβαλλον ἐπίμονον τὴν ἀξίωσιν ἐπιβολῆς οἰκονομικοῦ ἐλέγχου εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους, εἰς ἣν τοῦτο ἀντέταξεν εὐλογον ἀντίστασιν. Μὴ ἐπελθούσης ἕνεκεν τοῦ λόγου τούτου συμπενοίας, ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνώμαλος, οὕτως εἰπεῖν. αὐτὴ κατάστασις, καθ' ἣν, δυνάμει τοῦ Νόμου ΒΡΨΤ' τοῦ 1893, εἶχεν ἀνασταλῆ προσωρινῶς ἡ καταβολὴ παντὸς χρεωλυτοῦ, ὃ δὲ τόκος καταβάλλετο μειωμένος, πολὺ πλέον ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ, ἦτοι κατὰ 30% μόνον τοῦ ὀφειλομένου, μέχρι τοῦ 1898, ὅτε

αἱ Δυνάμεις ἐπωφεληθεῖσαι τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου τοῦ 1897 παρενέβαλον χάριν τῶν δανειστῶν μας, ὑπηκόων αὐτῶν, εἰς τὴν ἐλληνοτουρκικὴν συνθήκην εἰρήνης, διάταξιν ἐγκαθιδρύουσαν τὸν ἐρρωμένως ἕως τότε ἀποκρουόμενον οἰκονομικὸν ἐλεγχον.

Κατὰ τὸν ἐπιβληθέντα συνεπεῖρα τῆς διατάξεως ταύτης συμβιβασμόν, οἱ πιστωταὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν βεβαίως καὶ τοὺς τοκογλυφικοὺς ἔρους, ὅφ' οὗς συνωμολόγησαν τὰ δάνειά των, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὴν ἀπόλυτον ἀδυναμίαν τῆς Ἑλλάδος ν' ἀνταποκρίνηται πρὸς τοὺς ἔρους τούτους, ἐδέχθησαν τὴν περιστολὴν τοῦ ὀφειλομένου τόκου διὰ μὲν τὰ δάνεια 1884, 1890 καὶ 1893, ἀπὸ 5% εἰς 1,60%, διὰ δὲ τὰ δάνεια τοῦ 1887 (Μονοπωλίων) καὶ 1889, ἀπὸ 4% εἰς 1,72% διὰ τὸ πρῶτον καὶ εἰς εἰς 1,28% διὰ τὸ δεύτερον.

Συγχρόνως ὅμως ἐτέθησαν ὑπέγγυσι ὠρισμένοι πρόσοδοι τοῦ Κράτους, καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως τὰ ἐκ τῶν προσόδων τούτων πλεονάσματα (τὰ εἰσπραττόμενα δηλ. ὑπὲρ τὰς 39.800.000 δρ., ὅπερ ποσὸν ἐκρίθη ἐπαρκὲς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὑπὸ ἐλεγχον δανείων), διατίθενται κατὰ 30% μὲν εἰς βελτίωσιν τοῦ ἀνωτέρω τόκου, καὶ κατὰ 30% εἰς αὐξήσιν τοῦ χρεωλυτοῦ, τῶν λοιπῶν 40% περιερχομένων εἰς τὸ Δημόσιον, πλὴν τῶν πλεονασμάτων τοῦ τελωνείου Πειραιῶς (τὰ ὑπὲρ τὰς 10,700 χιλ. δρ.), τὰ ὁποῖα περιέρχονται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ Κράτος (1).

Ἄλλὰ δὲν εἶνε μόνον τὰ πλεονάσματα ταῦτα, τὰ ἐπαρκῶς ἄλλως τε σημαντικὰ, τὰ ὁποῖα διατίθενται πρὸς αὐξήσιν τοῦ εἰς τὰ λογικὰ ὄρια περισταλέντος, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, τόκου, δεδομένων πάντοτε τῶν τοκογλυφικῶν ἔρων, ὅφ' οὗς ἐδανειζόμεθα. Ἐκ τῶν ὑπεγγύων προσόδων προωρίσθη τὸ ποσὸν 14.550 δρ., τὸ ὅποσον δέον ν' ἀποδίδῃ τοῦλάχιστον 9.024.139 φρ., εἰδικῶς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀπὸ τοῦ 1881—1893 συνομολογηθέντων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δανείων. Ἐὰν τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν 14 ἑκατομ. δρ. ἀποδώσῃ πλέον τῶν 9 ἑκ. φράγκ., ὅπερ συμβαίνει πάντοτε τακτικῶς, τότε τὸ ἐπὶ πλέον τοῦτο ποσὸν διατίθεται κατὰ 30% οὐ ἐπίσης πρὸς βελτίωσιν τοῦ τόκου, κατὰ 30% οὐ πρὸς αὐξήσιν τοῦ χρεωλυτοῦ, καὶ κατὰ 40% οὐ ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου. Μὴ νομισθῆ δὲ ὅτι καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο εἶνε ἀτήμαντον. Ἀπὸ τοῦ 1910, ὁπότε ἐπελθούσης ἰσοτιμίας χρυσῆς καὶ χαρτίνης δραχμῆς, ἦτοι ἐξισωθείσης τῆς δραχμῆς πρὸς τὸ φράγκον, ἡ ἐντεθῆεν οἰκονομία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν διαφοράν τῶν 14 ἑκατομ. καὶ 9 ἑκατ., καὶ μάλιστα πλέον ταύτης, λόγω τῆς κατὰ τὰ πολεμικὰ ἔτη ὑποτιμήσεως τοῦ φράγκου ἐναντι τῆς δραχμῆς (2).

Καὶ ἐτι πλέον. Ὁ τόκος τῶν βαθμηδὸν ἐξοφλουμένων τίτλων διατίθεται ἀποκλειστικῶς πρὸς ἐπαύξισιν τοῦ τόκου τῶν λοιπῶν ἐν κυκλοφορίᾳ ἀπομενόντων τίτλων. Καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν εἶνε μικρὸν ἀνέρχεται μέχρι τοῦ 1919 εἰς φρ. 1.588.932.

(1) Τὰ πλεονάσματα ταῦτα ἀνῆλθον τῷ 1919 εἰς 21.568.063 δρ.

(2) Ἡ ἐκ τοῦ συναλλάγματος οἰκονομία ἀνῆλθε τῷ 1919 εἰς 6.571.170 δρ.

Διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων βελτιώσεων τῶν τόσων ἀδίκως, ὅσον καὶ ἀδικαιολογήτως ἐπιβληθεισῶν ἡμῖν, ἐφθάσαμεν αἰσίως κατὰ τὸ 1919 εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀρχικῶς συνομολογηθέντος τόκου τῶν 5 ο)α καὶ 4 ο)ο διὰ πάντα τὰ δάνεια. Καίτοι δ' ἡ ἐκ τῆς συναλλαγματικῆς διαφορᾶς οἰκονομία, ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπιτευχθεῖσα παρουσιάζει χαρακτήρα ὅλως ἐξαιρετικὸν καὶ πρόσκαιρον, μὴ δυναμένη ἐπομένως νὰ ἐξυπολαμβάνηται τόσον σημαντικὴ καὶ εἰς τὰ ἐπόμενα ἔτη, αἱ δὲ τελωνεῖα καὶ εἰσπράξεις τοῦ αὐτοῦ ἔτους δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι θὰ ἐπιτυχάνωνται καὶ εἰς τὸ μέλλον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως, λόγῳ τῆς πληρώσεως ἤδη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, τῶν κενῶν, ὡς ἐκ τῶν προηγηθεισῶν ἀνωμαλιῶν, ἐμπορικῶν ἀποθιγῶν, ἐν τούτοις ἐλπίζομεν ὅτι τὸ ἐπιτευχθὲν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ποσοστὸν τοῦ τόκου θὰ διατηρηθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Καίτοι τὸ γεγονός τοῦτο τῆς πληρωμῆς δηλονότι τοῦ ἀρχικοῦ τόκου ἐχαιρετίσθη μὲ ἐνθουσιασμὸν παρ' εἰδικῶν καὶ μὴ, ὡς ἐδραίωνον τάχα τὴν πίστιν τοῦ Κράτους, ἡμεῖς μένομεν ὅλως ἀδιάφοροι πρὸ τούτου. Ἡ ἀκριβέστερον, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς βαρυτέρους ὄρους ὑφ' οὓς τὰ ὑπὸ ἔλεγχον δάνεια συνομολογήθησαν⁽³⁾, καὶ κατ' ἀκολουθίαν φρονούντες ὅτι οὐδεμίαν καὶ εἰς οὐδένα διεπράξαμεν ἀδικίαν διὰ τῆς περιστολῆς τοῦ τόκου εἰς τὰ λογικῶς δυνατὰ ὄρια, θὰ ἐπεθυμοῦμεν ἴσως νὰ περιωρίζετο ἕσασαι ὁ τόκος τῶν ἐν λόγῳ δανείων εἰς τὰ ὄρια ταῦτα, ἐὰν ἡ βελτίωσις αὐτοῦ δὲν ἦτο συνυφασμένη τίσων τεχνηθέντων καὶ ἐπιτηδείων μὲ τὸ δημόσιον συμφέρον, ὥστε ἡ βλάβη ἢ ὠφέλεια τοῦ ἐνός νὰ ἐπάγεται τὴν βλάβην ἢ ὠφέλειαν καὶ τοῦ ἐτέρου.

Δεδομένου δὲ ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ πληρώνωμεν ἀμείωτον τὸν ἀρχικῶς συνομολογηθέντα τόκον, ἐρωτᾶται τί ἀρὰ γε ἐκερδίσαμεν διὰ τῆς χρεωκοπίας, εἰς ἣν ἄκοντες ὑπεδλήθημεν πρὸ τριακονταετίας περιόδου; Τίποτε, ἢ σχεδὸν τίποτε, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀπαντήσῃ, εἰμὴ μόνον τὴν κατακραυγὴν τοῦ κόσμου καὶ τοὺς χλευασμοὺς, οὐ μόνον τῶν δανειστῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν νομιζομένων φίλων μας, αὐτοῦ τοῦ L. Beaulieu μὴ διστασάντος νὰ ἀποκαλέσῃ ἡμᾶς, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς πτωχεύσεως, ὡς ἐὰν ἡ ἰδική του πατρις δὲν κατέφυγέ ποτε εἰς τοιοῦτον μέτρον, «Κράτος πειρατικόν». Ἡ προβαλλομένη ἐδραίωσις τῆς πίστεως τοῦ Κράτους δὲν εἶνε ἐπαρκής, ὅπως ἐνθουσιάσῃ καὶ ἡμᾶς. Διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐξαγοράζομεν πολὺ ἀκριβὰ αὐτήν, δὲν φαίνεται ἀτυχῶς νὰ εἶνε καὶ πραγματικὴ. Καὶ πρόχειρος ἀπόδειξις τούτου, ὅτι τὰ δημόσια χρεώγραφα εἶχον ὑποτιμηθῆ εἰς βαθμὴν ἐμπνέοντα ἀνησυχίαν, ἀκριβῶς κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀπῆλαυον κλήρωσ τοῦ τόκου αὐτῶν.

ΜΙΧΑΗΛ ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ο ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

(Τμήματος παραχωρηθέντος εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν)

I. Γεωγραφικὴ καὶ γεωλογικὴ τῆς περιοχῆς διαμύρφωσις.

(κατὰ Philippson καὶ Frech)

Τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν παραχωρηθὲν τμήμα ἀνήκει εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Δυτικῶν ὄρεων τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ δυτικὴ Μ. Ἀσία εἶναι διαμελισμένη ὑπὸ πολυαρίθμων σειρῶν ὄρεων καὶ βυθισμάτων, μεταξὺ αὐτῶν κειμένων, διαφόρου κατασκευῆς καὶ διαφόρου ἐκτάσεως. Τὰ βυθίσματα ταῦτα προέρχονται ἐκ μεγάλων ἐγκατακρημνίσεων, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἐπίσης, ἐν συνδυασμῷ μὲ γενικὴν συνίζησιν τῆς χώρας ἐν νεαρῷ γεωλογικῷ παρελθόντι, εἶναι καὶ τὸ μέγα κατακουρέλλασμα τῶν νησοβριθῶν καὶ πλουσίων εἰς κόλπους αἰτῶν. Τὰ δύο αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ καθέτου καὶ ὀριζοντίου διαμελισμοῦ τῆς χώρας ἀποτελοῦν κοινὴν ιδιότητα τῆς δυτ. Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι οὕτω πως παριστῶσι μίαν ἐνιαίαν περιοχὴν, τὴν Αἰγηίδα.

Τὸ γεωγραφικὸν τοῦτο ἰδιάζον γνῶρισμα τῶν δυτ. μερῶν τῆς Μ. Ἀσίας εὐρίσκεται ἐν μεγάλῃ ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χερσονήσου, τὸ ὁποῖον εἶναι πλήρες ἀπὸ κεκλεισμένας, ἐν μέρει ἄνευ ἐκροῶν ὑψηλὰς περιοχάς.

Αἱ κινήσεις, αἱ συνοδεύσασαι τὰς βαθείας καὶ μεγάλας καταβυθίσεις, οὔσαι πολὺ νέας γεωλογικῆς ἡλικίας, ἐπέδρασαν ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ ὄρογραφικοῦ διαμελισμοῦ, ἀλλ' ἐπέφερον καὶ πλοῦτον μορφῶν διαφόρων τοπείων. Τὸ νεοτριτογενές, π. χ., μὲ τὰ ἄγωνα (ψαμμῖται, ἀνδεδεσῖται) καὶ μὲ τὰ εὐφορα (μάργαι, τόρφροι κλπ.) εἶδη τῶν πετρωμάτων τοῦ ἐφερόντη εἰς διάφορα ὑψόμετρα, ἐπτυχώθη καὶ εἰς τινὰς τόπους κεῖται ὀριζόντιον. Οὕτω ἔχομεν ὁμαλὰ λοφώδη τοπεῖα, τραπεζοειδῆ βουνά, ἀποτόμως ἀνυψούμενα ὄρη τῆς αὐτῆς γεωλ. διαπλάσεως πλησίον ἀλλήλων, δίδοντα διαφόρους συνθήκας ζωῆς ἀναλόγως τῆς συνθέσεως τοῦ ἔδαφους καὶ τοῦ ἕψους των.

Περὶ τὰ διάφορα ταῦτα τοπεῖα καὶ διὰ μέσου τούτων ῥέουσιν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ (Μάκεστος, Μαίανδρος, Ἔρμος, κλπ.), οἱ ὁποῖοι ἕνεκα τῆς μαιανδρικῆς των ῥοῆς καὶ τῶν φαραγγῶν, δι' ὧν διέρχονται, δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι καλὰς ὁδοὺς συγκοινωνίας.

Γεωλογικῶς ἡ χώρα εἶναι ἐν συντομίᾳ ὡς ἐξῆς κατεσκευασμένη:

Μία ἐκτεταμένη ἀπὸ παλαιὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα (γενεῖσιαι, γρανῖται, μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι εἰς τὸ ἐσωτερικόν, μάρμαρα καὶ ἡμικρυσταλλικοὶ ἀσβεστόλιθοι εἰς τὰ δυτικὰ καὶ νότια κρῶσπεδα) ἀποτελουμένη μᾶζα ἐκτείνεται εἰς τὰ βόρεια ἀπὸ τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου, εἰς τὰ νότια διὰ τῆς Καρίας καὶ Λυδίας μέχρι τοῦ ὄρους Τέμνου, πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας μέχρι σχεδὸν τῶν δυτικῶν

(3) Ὅρα ἡμετέραν μελέτην, «ἐν βλέμμι ἐπὶ τῶν ὑπὸ ἔλεγχον ἀλληγοικῶν δανείων» εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 7, σελ. 178 τοῦ περιοδικοῦ «Ν. Αἰών».

ορίων τῆς Φρυγίας. Πρὸς δυσμὰς τὸ ὡς ἄνω ἐκ κρυσταλλοσχιστώδων πετρωμάτων ὄρος φθάνει μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀπὸ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ μέχρι τῆς Ἐφέσου, κατόπιν ὁμοίως πρὸς τὰ βόρεια ἀπομακρύνεται ὀπίσω τῆς Σιπύλου. Ἡ κρυσταλλοσχιστώδης αὐτὴ μᾶζα παίζει ἐν τῇ δυτ. Μ. Ἀσίᾳ τὸν ἴδιον ῥόλον, τὸν ὅποιον παίζει εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἢ Βορειοαιγαιϊκὴ καὶ ἢ Κυκλαδικὴ (Philippson) κρυσταλλοσχιστώδεις μᾶζαι.

Εἰς τὰ νοτιώτατα τῆς Καρίας καὶ ἐν Λυκίᾳ προσαρθροῦται πρὸς τὴν ἄνω λυδικο-καρικὴν κρυσταλλοσχιστώδη μᾶζαν, ἐν ἄγχιον ἐξ ἰζηματογενῶν μεσοζωϊκο-παλαιοτριτογενῶν ἀποθεμάτων ὄρος. Τοῦ ὄρους τούτου αἱ σειραὶ τῶν πτυχῶν κατάγονται ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' αἱ σχέσεις του ἀφ' ἑνὸς πρὸς τὸν Ταῦρον, ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὰ ὄρη τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος δὲν καθωρίσθησαν εἰσέτι. Παρομοία, μόνον ὀλίγον κλειστή καὶ ὑψηλὴ στολιδωσιγενὴς ὄροσειρά, ἀποτελουμένη ἐκ παλαιοζωϊκῶν (ἀνωτέρου ἀνθρακικοῦ), μεσοζωϊκῶν (τριασικοὶ καὶ κρητιδικοὶ ἀσβεστόλιθοι) καὶ παλαιοτριτογενῶν (φλύσχης) ἀποθεμάτων καὶ μὲ μᾶζας ἔδω καὶ ἐκεῖ κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων καὶ ἀρχαίων ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, ἐκτείνεται μὲ μίαν γενικῶς ΒΒΑ διεύθυνσιν ἀπὸ τῆς χερσονήσου Ἐρυθραίας καὶ τῆς νήσου Χίου ὑπὲρ τὰ ὄρη τῆς περιοχῆς τῆς Σμύρνης κατὰ μῆκος καὶ παρὰ τὸ δυτικὸν κράσπεδον τῆς λυδικῆς κρυσταλλοσχιστώδους μᾶζης, κατόπιν δὲ περαιτέρω διὰ τῆς Δυτ. Μυσίας μέχρι τῆς θαλάσσης τῆς Προποντίδος (πτυχώδης ζώνη τοῦ Ανατ. Αἰγαίου τοῦ Philippson).

Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Μ. Ἀσίαν, ἀνδεσῖται καὶ οἱ τόφοι των, καὶ ἐνιαχοῦ ἐπίσης νεώτεροι βασάλται, καταλαμβάνουν συχνὰ τοιαύτας εὐρείας ἐπιφανείας, ὥστε αἱ μὴ ἠφαιστειογενεῖς ὄροσειραὶ προβάλλουν ἐκ τῶν ἠφαιστειογενῶν τυπικῶς ὑπὸ μορφήν νήσων. Εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς χώρας οἱ ἐκρηξιγενεῖς σχηματισμοὶ εἶναι περιορισμένοι περισσότερον εἰς τὰς λεκάνας τῶν ἐγκατακρημνήσεων.

Ἐξ ὅλης τῆς ὡς ἄνω συντόμου περιγραφῆς τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς, εἰς ἣν τρία προτεῖνουν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἡ εὐρεία ἐξάπλωσις τῶν κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων, ἡ μεγάλη συμμετοχὴ τῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς χώρας, καὶ ἡ καθαρῶς ἐκπεφρασμένη ἐνέργεια ὄρογονικῶν φαινομένων εὐρυτάτης ἐκτάσεως, δύναται τις νὰ συμπεράνη περὶ τοῦ πιθανοῦ—ἂν μὴ καὶ δυνατοῦ—τῆς ὑπάρξεως πλούτου κυρίως—εἰς μεταλλικὰ ὄρυκτά.

II. Γενικὰ περὶ τοῦ ὄρυκτοῦ πλούτου τῆς Μ. Ἀσίας

Ἦδη ἀπὸ τῶν περσικῶν χρόνων ἡ Μ. Ἀσία θεωρεῖται χώρα ἐγκλείουσα εἰς τὰ σπλάγχνα αὐτῆς πολλοὺς ὑπογείους θησαυροὺς. Ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία μὲ τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν διὰ τὸ χρυσόμαλλον δέρας, καὶ μὲ τοὺς ἀμυθῆτους τοῦ Κροίσου θησαυροὺς, μᾶς δίδει

ἀφορμὴν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχον παρατηρηθῆ ἐκεῖ ἐμφανίσεις ὑπογείου ὄρυκτοῦ πλούτου.

Ἡ φήμη αὕτη μεταβιβαζομένη διὰ τοῦ χρόνου ἔφθασε ἐξηπλώθη καὶ ἐπεκράτησε τόσοσ μεταξὺ τῶν μὴ εἰδικῶν ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν εἰδικῶν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ἐκληρονομήθη καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, ὅτι ἡ Μ. Ἀσία εἶναι προικισμένη μὲ ἀνεκμετάλλευτον μέχρι τοῦδε ὄρυκτὸν πλοῦτον, ὁ ὅποιος χρειάζεται κεφάλαια καὶ ἐκμετάλλευσιν μὲ νεώτερα τεχνικὰ μέσα διὰ νὰ ἀναπτυχθῆ.

Κατὰ τὸ 1836 ὁ Καλίφης Μεχμέτ—Ἀλῆ ὠργάνωσε τὴν πρώτην ἐπιστημονικὴν ἀποστολὴν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν αὐστριακῶν γεωλόγων J. Rusegger καὶ Kotschy πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἔρευναν τῶν ὑπογείων θησαυρῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ ἔρευνηται οὗτοι ἐξηρεύνησαν καὶ περιέγραψαν μέγαν ἀριθμὸν μεταλλείων.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις κατόπιν ψηφίσασα τὸν περὶ τῶν μεταλλείων νόμον ἠθέλησε νὰ διευκολύνη τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ὄρυκτῶν θησαυρῶν τῆς χώρας, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ ποικίλαι δυσκολίαι μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπρώτεον καὶ πρωτεύουσιν ἡ ἔλλειψις σιδηροδρόμων καὶ ὁδῶν, καὶ ἡ ἔλλειψις, λόγω ἀποψιλώσεως τῶν δασῶν, τῆς ἀπαιτουμένης ξυλείας πλησίον πολλῶν ἐμφανίσεων μεταλλευμάτων, παρεκώλυσαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ὄρυκτοῦ πλούτου τῆς χώρας. Καὶ οὕτω ἀνεπτύχθησαν μόνον ἐκεῖνα τὰ μεταλλεῖα, τὰ ὁποῖα ἢ ἦσαν πολὺ πλούσια εἰς μετάλλευμα ἢ ἐκείντο ἐγγυὲς τῶν ἀκτῶν ἢ τῶν σιδηρ. γραμμῶν. Μετὰ ταῦτα μελέται καὶ ἔρευναι ἐγένοντο ἀσκεταί. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν μελετῶν τῶν Weiss καὶ B. Simmersbach ὁ C. Schmeisser κατὰ τὸ 1906 ἐξέδωκε χάρτην τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σημειώνονται αἱ σπουδαιότεραι ἐμφανίσεις τῶν χρησίμων ὄρυκτῶν. Ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου παρατηρεῖ τις, ὅτι ἰδίως τὸ βιλαέτιον τῆς Προύσης καὶ γενικῶς ἡ περιοχὴ νοτίως τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ εἶναι αἱ πλουσιώταται εἰς μεταλλεύματα. Ἐτέρα περιοχὴ σπουδαία εἶναι ἡ ἐνδόχωρα τῆς Σμύρνης, ΝΑ. τῆς πόλεως ταύτης, καὶ περαιτέρω τὸ δυτ. μέρος τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Ταύρου.

Τὰ σπουδαιότατα προϊόντα τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι ἐν μέρει μὲν μεταλλεύματα, ἐν μέρει δ' ἀνθρακες καὶ ἄλλα χρήσιμα ὄρυκτά, τὰ ὁποῖα ἢ δὲν παρουσιάζονται εἰς ἄλλα μέρη τῆς γῆς ἢ παρουσιάζονται μόνον εἰς μικρὰς ποσότητας. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἀναφέρωμεν τὸ ὄρυκτὸν βορίου (τὸν πανδερμίτην), τὸ σήπιον καὶ τὴν σμύριδα.

Ἐκ τῶν μεταλλευμάτων σημιαντικώτερα εἶναι τὰ μεταλλεύματα χρυμοῦ καὶ χαλκοῦ καθὼς καὶ τὰ τοῦ σιδήρου. Πολὺ σπουδαῖα εἶναι καὶ αἱ ἐμφανίσεις ἀνθράκων, πετρελαίου, ὄρυκτοῦ ἄλατος καὶ ἀσφάλτου.

Ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Μ. Ἀσίας ὁ μεγαλείτερος ἀριθμὸς μεταλλείων ἐν ἐνεργείᾳ εὐρίσκειται εἰς τὸ δυτ. μέρος.

Οὕτως εἶχον τὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τὰ τῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τοῦ ὄρυκτοῦ πλούτου τῆς Μ. Ἀσίας, ὅτε ἡ ἐκρηξις τοῦ πολέμου καὶ ἡ προσχώρησις τῆς Τουρκίας εἰς τὸν συνασπισμὸν τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων ἔκαμαν τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία εἶχε μεγάλην ἀνάγκην πρώτων ὄρυ-

κτῶν ὑλῶν, νὰ στραφῆ πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν. Σειρὰ τότε γνωστῶν μεταλλείων, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἦσαν ἐγκαταλελειμμένα, ἐτέθησαν πάλιν εἰς ἐκμετάλλευσιν μὲ στρατιωτικὴν ὑποστήριξιν.

Ἀποστολαὶ μεταλλειολογικαὶ καὶ γεωλογικαὶ ἐξηρεύνησαν ἐκτεταμένους περιοχὰς διὰ νὰ ἐξακριβώσουν καὶ ἄλλας χρησίμους ἐμφανίσεις μεταλλευμάτων. Ἐν τούτοις αἱ μεγάλα προσδοκίαι, τὰς ὁποίας καὶ πολλοὶ σοβαροὶ ἐπιστήμονες ὑπεστήριξαν διὰ δημοσιευμάτων—μὴ στηριζομένων ὅμως ἐπὶ ἰδίων παρατηρήσεων, ἀλλ' ἀπλῶς ἀποτελούντων ἐπαναλήψεις καὶ συγκρίσεις πεπλανημένων πληροφοριῶν—δὲν ἐπηληθεύθησαν. Διότι τὰ εἰς ἐνέργειαν τεθέντα μέταλλεῖα, δὲν ἀπέδωκαν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἀνέμενε τις. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν δὲ ἐμφανίσεων, αἵτινες δὲν εἶχον μὲν ἀνοιχθῆ ἀκόμη, ὑπῆρχεν ὅμως περὶ αὐτῶν καλὴ φήμη, ἀπεδείχθη, ὅτι αἱ πλεῖστα πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἄνευ ἀξίας, μόνον δὲ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου δύνανται νὰ ἀποκτήσουν σημασίαν, ὅταν ἡ συγκοινωνία καλλιτερεύσῃ διὰ τῆς κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ὁδῶν.

Ἐν τούτοις, ὡς ὁ Beyschlag γράφει, ὑπάρχουν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐμφανίσεις, αἱ ὅποια εἶναι ἀξίαι προσοχῆς, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτυχὴς ἐκμετάλλευσίς ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας. Ἐπίσης καὶ αἱ πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ ἀρχαὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων θέλουσι στηριχθῆ τὰ νέα κράτη τὰ σχηματιζόμενα ἐπὶ μνημάτων τοῦ πρότερον τουρκικοῦ ἐδάφους τῆς Μ. Ἀσίας, θέλουσιν ἐξασκήσει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς εὐδοκίμησεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως οὗ ὀρυκτοῦ πλούτου τῆς.

* *

Εἰδικῶς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μ. Ἀσίας, τὴν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Τεβρῶν παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν ἐμφανίσεις τινὲς σπουδαῖαι διαφόρων μεταλλευμάτων. Εἰς τὴν περιγραφὴν τούτων προβαίνομεν ἀρνούμενοι τὰς πληροφορίας ἐκ τῶν διαφόρων (ὄρα βιβλιογραφίαν) συγγραφέων.

Δὲν παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ἐμφανίσεις, αἱ ὅποια ἀπὸ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκμεταλλεύσεως δυνατόν νὰ μὴ ἔχουν σπουδαίαν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν, εἴτε λόγῳ πτωχείας εἰς περιεχόμενον μεταλλεύματος, εἴτε λόγῳ ἐξαντλήσεως αὐτοῦ, συνεπεὶα προγενεστέρως ἐκμεταλλεύσεως, τῆς ὁποίας οὐδεμίαν μνείαν γίνεται εἰς τὰς προμνηνευθεῖσας ἐργασίας.

III. Αἱ διαφόροι ἐμφανίσεις μεταλλευμάτων καὶ ὀρυκτῶν.

1) Σμύρις.

Τὸ λόγῳ τῆς μεγάλης του σκληρότητος σπουδαῖον εἰς τὴν βιομηχανίαν ὀρυκτὸν τοῦτο ἐμφανίζεται εἰς πολλὰ κοιτάσματα ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἡ ἐξόρυξις τῆς ὅμως καὶ ἡ παραγωγὴ τῆς μόλις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀνεπτύχθη. Ὁ Ἀμερικανὸς ὀρυκτολόγος L. Smith ἀνεκάλυψε τυχαίως τὴν παρουσίαν τῆς σμύριδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ὑπὸ

τὴν ὁδηγίαν του διοργανώθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως μία ἀποστολή, ἡ ὅποια ἀνεῦρε τὰ κοιτάσματα τοῦ Gumusch Daghi (ὄρος τοῦ ἀργύρου) παρὰ τὴν Ἐφεσον καὶ κατόπιν τὰ τοῦ Βιλαετιοῦ Ἀϊδινίου.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Μ. Ἀσία κατέστη ἡ κυρία παραγωγὸς σμύριδος. Οἱ κυριώτεροι τόποι εὐρέσεως εἶναι οἱ Θεῖρα, Baltirik, Assisie, Cosbanar, Kulluk, Σόγια, Aladzaly, Hassan-Tchauchlar Gumush-Daghi, Inkabad καὶ τέλος αἱ νῆσοι Ἰκαρία καὶ Χίος.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐμφανίσεις τῆς Νάξου, ἡ σμύρις τῆς Μ. Ἀσίας παρουσιάζεται πάντοτε εἰς διευτερογενῆ κοιτάσματα λατυποειδῶς, ἐντὸς μιᾶς ἰσχυρῆς ἐρυθροφαλοῦ γῆς ὁμοῦ μὲ τεμάχια ἀσβεστολίθου ἐγκεκλεισμένα ἐν γαιώδει ἀσβεστολίθῳ εὐρισκομένῳ εἰς ἐπιμήκεις κοιλότητας ἢ ῥήγματα τῶν κρυσταλλικῶν ἀσβεστολίθων.

Μόνον ὁ Weiss ἀναφέρει, ὅτι αὐτὸς ἀνεῦρε εἰς μίαν μόνον θέσιν ἀσβεστολιθικὸν σμυριδολατυποπαγῆς, ὡς παγεῖαν κοίτην (μέσου πάχους 1,5 μ.) μεταξὺ ἀσβεστολίθου ὡς ὑποκειμένου καὶ μαλακοῦ γαιώδους, ἐμπεποτισμένου μὲ σίδηρον, ἀσβεστολίθου ὡς ἐπικειμένου.

Ἡ ἐξόρυξις τῆς σμύριδος γίνεται δι' ὑπαιθρίου ἐξορύξεως (ἐν εἴδει λατομείων) καὶ σπανιώτερον διὰ στοῶν. Τὸ εἰς μεγάλα τεμάχια ἐξορυσσόμενον καὶ ἐξαγόμενον πέτρωμα χωρίζεται διὰ χειρῶν εἰς πολλὰ εἴδη διαφέροντα κατὰ τὴν εἰς κορούνδιον καὶ σίδηρον περιεκτικότητά των καὶ κατὰ τὴν λεπτότητα τῶν κοκκίων. Ἄλλη τις κατεργασία, ἀναγκαία διὰ τὴν βιομηχανικὴν χρησιμοποίησίν της, δὲν γίνεται εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐξορύξεώς της.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποιότητα ἡ σμύρις τῆς Μ. Ἀσίας παρουσιάζει ὅλας τὰς μεταβάσεις ἀπὸ μεταλλεύματος κοροουνδίου εἰς μέταλλωμα σιδήρου, ἐπειδὴ ἡ περιεκτικότης της εἰς κοροούνδιον καὶ σίδηρον ποικίλλει ἐπερβολικά. Ὡς ἐκ τούτου διὰ πολλὰς ἐμφανίσεις ἀμφιβάλλει τις, ἂν κρέπη νὰ τὰς χαρακτηρίσῃ ὡς «κοροούνδιον ἰσχυρῶς σιδηροῦχον» ἢ ὡς «πτοχὸν σιδηρομετάλλωμα».

Ἡ μέση περιεκτικότης τοῦ πρὸς φόρτωσιν ἐπὶ τῶν πλοίων προσκομιζομένου ὀρυκτοῦ ἀνέρχεται εἰς 58 ο/ο εἰς κοροούνδιον καὶ 33 ο/ο μαγνητικὸν σίδηρον. Ὡς ἐκ τούτου ἡ μικρασιατικὴ σμύρις μὲ τὴν μέσην περιεκτικότητά της εἰς κοροούνδιον ἔρχεται μετὰ τὴν γνωστὴν ὡς πρώτης τάξεως Νάξιν σμύριδα (ἣτις περιέχει κατὰ μέσον ὄρον 62 ο/ο κοροούνδιον καὶ 29 ο/ο σίδηρον). Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐμφανίσεις, αἵτινες φθάνουν τὴν εἰς κοροούνδιον περιεκτικότητα τῆς Νάξιας σμύριδος.

Ἡ μικρασιατικὴ σμύρις εἶναι γενικῶς μᾶλλον λεπτόκοκκος καὶ σφροτέρη τῆς τῆς Νάξου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐνδείκνυται προτιμωτέρα ἡ χρῆσις της διὰ στέλλωσιν, ἐνῶ ἡ τῆς Νάξου διὰ λείανσιν. Ἐν σχέσει μὲ τὰς τεχνητὰς σμύριδας Karborundum καὶ Alundum ἡ μικρασιατικὴ σμύρις ἔχει τὴν ὑπεροχὴν ἣν ἔχει καθεὶ φυσικῆς σμύρις, ὅτι κατὰ τὴν κατάθρουψιν θρῆύεται εἰς τεμάχια μὲ ὀξείας γωνίας εἰς μεγαλειτέραν κλίμακα ἀπὸ τὴν τεχνητὴν.

Ἡ ἐξαγωγή τῆς Τουρκίας εἰς σμύριδα ἀνῆλθε κατὰ τὸ τελευταῖον

ἔτος τῆς εἰρήνης εἰς 42.500 τόννους. Ποσότης περίπου ἐκείνη, ἣτις χρειάζεται νὰ καλύψῃ τὴν παγκόσμιον ἀνάγκην εἰς σμύριδα. Κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη ἡ παραγωγή τῆς Τουρκίας ἐκυμαίνεται μεταξύ 20 καὶ 30.000 τόννων κατὰ τὸν Hagen (17—20.000 τόννους κατὰ τὸν Schmeisser).

Ἡ Μ. -Ἀσία πρὸ τοῦ πολέμου κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν σμύριδος, κατόπιν ἡ Νάξος καὶ τέλος ὁ Καναδάς. Ἡ τιμὴ ἀνῆρχετο εἰς Σμύρνην 60—80 μάρκα κατὰ τόννον loco Schiff ἀναλόγως τῆς ποιότητος (κατὰ τὸν R. Krämer).

Αἱ κυριώτεροι χώραι παραλαβῆς εἶναι ἡ Ἀγγλία, αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι Β. Ἀμερικής καὶ ἡ Γερμανία. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν παραχωρήσεων σμύριδος καθὼς καὶ τὸ ἐμπόριόν της εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλικῶν οἰκῶν Abbot καὶ Wittal.

α) **Ἐμφανίσεις εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλατζαλή, 12 χμ. δυτ. τῶν Θερῶν.**— Ἐνταῦθα ἐμφανίζεται ὑπὸ τὸ μάρμαρον μαρμαρυγιακὸς σχιστόλιθος, ὅστις καὶ ἀποτελεῖ τοὺς πρόποδας τῶν λόφων ἐπὶ τῆς ΝΑ πλευρᾶς τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλατζαλή, πολλάκις κεκαλυμμένος ἀπὸ φυσικὴν γῆν περιέχουσαν τεμάχια μαρμάρου καὶ σμύριδος. Τὸ ὕλικόν τοῦτο κατάγεται προφανῶς ἐκ τῆς διαβρώσεως καὶ ἐκπλύσεως τοῦ μαρμαρίνου ὄρους. Τὰ κομμάτια τῆς σμύριδος ἐξάγονται ἀπὸ πολυάριθμα μικρὰ ὑπαίθρια ὄρυγματα. Ἐχουν ὅμως ἀνοιχθῆ ἔδῳ καὶ ἐκεῖ μικραὶ στοαί, αἱ ὁποῖαι παρακολουθοῦν τὰς πλουσιωτέρας θέσεις. Τὰ κομμάτια ἔχουν μέγεθος καρύου μέχρι κεφαλῆς, ἐνίοτε ὅμως εὐρίσκονται καὶ μεγαλύτεροι ὄγκοι.

Μεγάλαι ἐκτάσεις εἶναι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεσκαμμένοι καὶ ἐρυθροὶ σωροὶ κορημάτων παραμορφοῦσι πανταχοῦ τὴν χώραν. Ἡ σμύρις λοιπὸν ἐνταῦθα ἐξάγεται ἐκ δευτερογενῶν κοιτασμάτων, εἶναι ὁμοῦς κατωτέρας ἀξίας. Περαιτέρω ἀρχίζει ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ βουνοῦ σειρὰ ἐξ ὄρυγματων ἐντὸς τοῦ πετρώματος, μικραὶ δηλ. ὑπαίθριοι ἐξορύξεις ὑπὸ μορφήν σπηλαίων (Höhlen-Form).

Εἰς τὸ πρῶτον τῶν ὄρυγματων τούτων εὐρίσκεται κάτω μαρμαρυγιακὸς σχιστόλιθος (Διεύθ. Β 27° Δ, Κλ. ΒΑ), ὑπεράνω μάρμαρον περικλεῖον μέγαν φακὸν σμύριδος. Εἰς τὸ δεύτερον ὄρυγμα βλέπει τις κοίτασμα κλίνον πρὸς Ἀνατολὰς, ἀποκεκαλυμμένον περίπου εἰς 5 μ. πάχος μεταξύ σχιστολίθου καὶ μαρμάρου. Τὸ κοίτασμα συνίσταται πάλιν ἐκ τινῶν φακῶν σμύριδος (μέχρι μεγέθους 1 κυβικοῦ μέτρου) περιβαλλόμενον ὑπὸ ταινιῶν καὶ φλεβῶν σιδηρίτου, ἀσβεστίτου καὶ μεγαλοφύλλου κιτρίνου μαρμαρυγίου.

Οἱ φακοὶ τῆς σμύριδος εἶναι κατατεμαχισμένοι εἰς γωνιώδη κομμάτια. Ὑπὲρ τὴν κώμην Ἀλατζαλή κεῖνται τὰ ὄρυγματα Καραλιντερέ ἐντὸς τοῦ μαρμαρίνου ὄρους. Ἐγγὺς τῆς σμύριδος τὸ μάρμαρον εἶναι καταδιερρωγὸς καὶ ἔχει σκοτεινότερον καὶ κηλιδῶδες χρῶμα. Ἡ σμύρις ἀποτελεῖ ἔδῳ μεγάλους ἀκανονίστους φακοὺς, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ γωνιωδῶν, ἐν μέρει ἀρκετὰ μεγάλων, τεμαχίων, (Blöcken) διασχισμένων ὑπὸ φλεβῶν μαρμαρυγίου. Οἱ ὄγκοι οὗτοι κομματιάζονται

πάλιν εἰς μικρότερα κομμάτια. Οἱ φακοὶ εἶναι τεταγμένοι εἰς λωρίδας, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦσι περίπου τὴν διεύθυνσιν. Ἐδῶ εἶναι ἀνοιγμένοι μικραὶ στοαί. Ἡ σμύρις ὅμως ἀπαντᾷται μόνον ἐγγὺς τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, οὐχὶ δὲ βαθύτερον. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας εὐρίσκει τις θυλάκους, πεπληρωμένους μὲ φυτικὴν γῆν, ἐντὸς τῆς ὁποίας κεῖνται κομμάτια σμύριδος. Κατὰ τὴν διάβρωσιν τοῦ ἀσβεστολίθου παραμένει φυσικὰ ἢ μὴ προσβαλλομένη σμύρις, οὕτως ὥστε αὕτη εἰς τὰ κορήματα τῆς διαβρώσεως σχετικῶς εὐρίσκεται ἀφθονωτέρα.

β) **Παρὰ τὴν κώμην Hassantschauschlar (34 μ.)** Ἐντὸς μαρμάρου (κλίνοντος πρὸς Δ) ὑπάρχουν πολυάριθμα ὄρυγματα σμύριδος, ἀπαντωμένης εἰς φακοὺς, οἵτινες ἀκολουθοῦσι τὴν διεύθυνσιν τῶν στρωμάτων. Ἡ σμύρις ἐξ ὅλης αὐτῆς τῆς περιοχῆς φέρεται ἐπὶ καμήλων εἰς τὸν σιδηροδρ. σταθμὸν Kosbunar ὅπου καὶ φορτῶνεται.

γ) **Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Alanjan Bogaz παρὰ τὸ Ajasoluk.** Πρὸς τὸ τέλος τῆς κοιλάδος καθὼς καὶ μεταξύ Asisje καὶ Ajasoluk ἐντὸς μαρμάρου εὐρίσκονται μερικὰ ὄρυγματα σμύριδος.

δ) **Σμυριδορυχεῖα τοῦ Goumoush Dag (Philippson)** Ἡ κώμη Asisje κεῖται ἀνατολικῶς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σμύρνης-Ἀϊδινίου πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὄρους. Παρὰ τὸν σιδηροδρ. σταθμὸν εὐρίσκονται οἰκίαι τινὲς, ἐν αἷς καὶ ἡ ἔπαυλις τοῦ Ἀγγλου Abbot τοῦ ἰδιοκτήτου τῶν πλείστων σμυριδορυχειῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Παρὰ τὴν στάσιν εἶναι ἡ κυρία ἀποθήκη τῆς σμύριδος, τῆς ὁποίας μέγιστα ποσὰ ἐξορύσσονται εἰς τὸ Gumpusch Dag (βουνὸν ἀργύρου) ὁ κυριώτερος τόπος ἐξορύσεως περίπου 10 χ. μ. Ν. Α. μακρὰν τοῦ Asisje Ἡ ἀποθήκη εἶναι ὑπαίθριος, διότι τὸ ἐμπόρευμα δὲν φοβεῖται τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις. Ἐδῶ ταξινομοῦνται κατ' εἶδη καὶ εἰς σωροὺς τὰ γωνιώδη τεμάχια τῆς σμύριδος, ἵνα κατόπιν ἀποσταλοῦν εἰς Σμύρνην ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν. Διαρκῶς φθάνουν μακρὰ σειρὰ καμήλων καὶ ὄνων, φερόντων ἐπὶ τῶν ράχεῶν των ἐντὸς μακρῶν κοφινίων τὸ βαρὺ ὄρυκτόν.

Διακρίνουν ἀναλόγως τῆς καθαριότητος των τρεῖς ποιότητες, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα εἶναι ἡ «γενικὴ ποιότης» Εἰς ἐκάστην ποιότητα διαχωρίζονται πάλιν χονδρόκοκκα καὶ λεπτόκοκκα, κόκκινον καὶ φαιὸν χρῶμα τῆς ἐπιφανείας, μεγάλα καὶ μικρὰ τεμάχια καὶ πωλοῦνται κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀγοραστοῦ. Τὰ σμυριδορυχεῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ Gumpusch Dag εἰς τὸ σμυριδορυχεῖον Pirejol. Ἐκεῖ ἐξορύσσεται ἡ σμύρις κατὰ τελείως πρωτόγονον τρόπον δι' ὑπαίθριων ἐξορύξεων ἢ διὰ μικρῶν στοῶν κατὰ φακοὺς (μέχρι 1 μ. πάχους) ἐκ τοῦ μαρμάρου.

Τέλος εἰς τὴν ράχην τοῦ ὄρους εὐρίσκεται τὸ ὄρυγμα Groljatak, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνοιγῆ εἰς ἓνα χοανοειδῆ θυλάκον τοῦ μαρμάρου πεπληρωμένον μὲ πολυάριθμα τεμάχια σμύριδος, πυκνωμένα εἰς στερεὰν μάζαν διὰ σκληροῦ ἀσβεστολιθικοῦ καθιζήματος.

ε) **Παρὰ τὰ Σόκια καὶ παρὰ τὸ λιγνιτορυχεῖον τοῦ Μανωλοπούλου** ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ μαρμάρου μικρὸν ὄρυγμα σμύριδος.

Γενικῶς ἐν τῇ παρακτία περιοχῇ μεταξὺ Καύστρου καὶ Μαιάνδρου τὸ μάρμαρον εἶναι κατὰ τὸν Philíppson ὁ φορεὺς τοῦ πλοῦτου τῶν φακῶν τῆς σμύριδος, οἵτινες κατέστησαν τὴν περιοχὴν κέντρον τῆς σμυριδοπαραγωγῆς τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐμφανίσεις σμύριδος ἔχομεν καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Ἰκαρίας καὶ Χίου.

(ἔπεται συνέχεια)

Ν. Β. ΛΙΑΤΣΙΚΑΣ
Γεωλόγος τοῦ Γεωλ. γραφείου
Ἰπ. Ἐθν. Οἰκ.

ΟΙ ΟΡΥΚΤΟΙ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΕΣ ΤΗΣ Δ. ΕΛΛΑΔΟΣ

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος τοῦ ὑμετέρου περιοδικοῦ σελ. 970—974 ὁ κ. Γ. Βορεάδης ἐδημοσίευσεν ἄρθρον τοῦ «Οἱ ὄρυκτοι ὑδρογονάνθρακες τῆς Δ. Ἑλλάδος», εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνονται παρατηρήσεις τοῦ ἐπὶ δημοσιεύματος τοῦ προϋσταμένου τοῦ Γεωλ. Γραφείου κ. Γ. Γεωργαλά (ὄρα «Μέλλον» σελ. 880 κ. ἑφ.) «σχετικαί, μὲ τὸν πρῶτον ὑποδείξαντα τὴν σπουδαιότητα τῶν ὄρυκτῶν ὑδρογονανθράκων τῆς Δ. Ἑλλάδος καὶ ἐκτελέσαντα τὴν προκαταρκτικὴν σύνθεσιν τῶν γεωλογικῶν αὐτῆς στρωμάτων». Ἡ διέκρουσις τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Γ. Βορεάδου ἔννοια εἶναι, ὅτι ἄρθρον σχετικὸν τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Κτενᾶ, δημοσιευθὲν τῇ 15 Ἰουλίου 1918 καὶ τὸ ὁποῖον ἀναδημοσιεύεται ὀλίγον ἐκ τῶν προηγούμενων τευχῶν τοῦ «Μέλλοντος», ἔδωκε τὴν πρῶτην ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀναζήτησιν πετρελαίων εἰς τὴν Δυτ. Ἑλλάδα.

Ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τούτου τοῦ κ. Βορεάδου θὰ μοι ἐπιτραπῇ νὰ διατυπώσω μερικὰς μου παρατηρήσεις :

1) Ὁ κ. Βορεάδης γράφει (Περιοδ. «Μέλλον» σελ. 971 στ. 34—36) «ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἄρθρον τοῦτο»—τὸ τοῦ κ. Κτενᾶ δηλ.—ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον (ἡμερῆς «Ἀθῆναι») καὶ δὲν εἶναι ἴσως γνωστὸν εἰς εὐρύτερον κύκλον»...

Ἐπὶ τούτου θὰ μοι ἐπιτραπῇ νὰ ὑποδείξω εἰς τὸν κ. Βορεάδην, ὅτι ἤδη ὁ κ. Γεωργαλᾶς ἀκριβῶς, ἵνα κατιστῇ γνωστὸν εἰς εὐρύτερον κύκλον ἐπιστημόνων, δὲν παρέλειπε νὰ καταχωρήσῃ τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Κτενᾶ εἰς τὸ ἐπιμελεῖα του ἐκδοθὲν τεῦχος τοῦ Ἰπ. Ἐθν. Οἰκονομίας σελ. 79—80, προτάξας αὐτὸ τοῦ ἰδιοῦ του ὑπομνήματος, ὡς προηγούμενον χρονολογιῶς.

2) Ὁ κ. Βορεάδης γράφει (σελ. 971, στ. 29—31) περὶ τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Κτενᾶ ὅτι εἰς αὐτὸ «γίνεται ἡ πρόδρομος σύνθεσις τῶν γεωλογικῶν αὐτῆς» (τῆς Δ. Ἑλλάδος δηλ.) «στρωμάτων». Ἀλλὰ ἀναγνώσας ἐπανειλημένως τὸ ἄρθρον τοῦτο δὲν κατόρθωσα νὰ ἀνεύρω εἰς ποίας γραμμὰς δίδεται ἡ πρόδρομος αὕτη σύνθεσις τῶν γεωλογικῶν στρωμάτων τῆς Δ. Ἑλλάδος. Θέλω νὰ ὑποπτεύομαι, ὅτι ὁ κ. Βορεάδης θὰ ἔννοῃ τὸ εἰς τὸ ἐν λόγω ἄρθρον τοῦ κ. Κτενᾶ (ὄρα «Μέλλον» σελ. 972 στιχ. 16—17) διαλαβανόμενον «ὅλα σχεδὸν τὰ γνωστὰ κοιτῆσματα εὐρίσκονται εἰς μίαν καὶ τὴν ἰδίαν ζώνην, πρὸς Δ. τῶν ὑψηλοτέρων ἄλπικῶν πτυχώσεων τῆς Δυτ. Ἑλλάδος» καὶ τὸ κατωτέρω ἀναγραφόμενον («Μέλλον» σελ. 972 στιχ. 40—43). «Μεγάλῃ ἔκτασις ὑπὸ ὁμοειδεῖς τεκτονικὰς συνθήκας, τῆς ζώνης τῶν κοιτασμάτων, 500 χ. μ. ἀπὸ Μεσσηνίας μέχρι τοῦ ῥήγματος τῶν Ἀκροκεραυνίων», διότι οὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἐν τῷ ἄρθρῳ βλέπει τις, ἄλλο τι σχετικὸν μὲ γεωλογικὴν

σύνθεσιν τῆς χώρας. Ἀλλὰ προφανῶς δὲν δύναται τις νὰ ἐγείρη ἀξίωσιν ὅτι ἐξετέλεσεν αὐτὸς πρῶτος τὴν γεωλογικὴν σύνθεσιν, οὔτε ὑποθέτομεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐγείρη τοιαύτην ὁ ἀξιότιμος Καθηγητὴς κ. Κτενᾶς μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ ἀπλῶς καὶ μόνον, ὅτι ὅλα τὰ κοιτάσματα εὐρίσκονται εἰς μίαν καὶ τὴν ἰδίαν ζώνην, δεδομένου ὅτι ἡ ζώνη αὕτη ἔχει ἤδη καθορισθῆ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Philippson⁽¹⁾ ὡς πτυχῶδης ζώνης τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ καθεὶς γεωλογῶν, βλέπων τὸν χάρτην τῶν ζωνῶν τοῦ Philippson, θὰ ἔβλεπεν ὅτι ὅλαι αἱ ἐμφανίσεις, αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Κτενᾶ ἀναγραφόμεναι κεῖνται εἰς τὴν ζώνην τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἄλλως θὰ ἦτο ἀπαράλλακτα τὸ ἴδιον ὡς εἶναι ἡγεῖρε κανεὶς ἀξιώσεις, ὅτι πρῶτος ἀνέφερεν, βλέπων τὸν χάρτην τῆς Πελονήσου, ὅτι αἱ Πάτραι, ἡ Κόρινθος, ἡ Σπάρτη, ὅλαι αὐταὶ αἱ πόλεις, εἶναι πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Οὔτε θὰ ἠδύνατο τις νὰ ἀξιώσῃ ὅτι ἀποτελεῖ πρόδρομον γεωλογικὴν σύνθεσιν τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῷ ἄρθρῳ «Μεγάλη ζώνη ὑπὸ ὁμοειδεῖς τεκτονικὰς συνθήκας, τῆς ζώνης τῶν κοιτασμάτων 500 χ. μ. περίπου ἀπὸ Μεσσηνίας μέχρι τοῦ ρήγματος τῶν Ἀκροκεραυνίων» διότι ἀκριβῶς τὰς ζώνας, τὰς ὁποίας ἤδη ὁ Philippson διέκρινε καὶ καθώρισε, τὰς χαρακτηρίζει καὶ τὰς διακρίνει ἀπ' ἀλλήλων τὸ ὁμοειδὲς ἐκάστης ζώνης εἰς τεκτονικὰς καὶ στρωματογραφικὰς συνθήκας. Διὰ τῆς φράσεως τέλος «τὰ κοιτάσματα ὅλα εὐρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τοῦ τριτογενοῦς αἰῶνος, δὲν δίδεται τίποτε τὸ νέον διότι ἤδη οἱ ἀναφέροντες τὰ κοιτάσματα προγενέστεροι συγγραφεῖς δίδουν καὶ τὴν γεωλογ. ἡλικίαν τῶν στρωμάτων τῶν κοιτασμάτων καὶ συνεπῶς πᾶς τις μελετῶν περὶ ὄρυκτῶν ὑδρογονανθράκων ἐν Ἑλλάδι θὰ ἔβλεπον ὅτι ὅλα τὰ ἀναγραφόμενα κοιτάσματα εὐρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τοῦ τριτογενοῦς αἰῶνος.

β) Σχετικῶς μὲ τὸ ἀναγραφόμενον ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κτενᾶ ἔδωκε τὴν πρῶτην ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀναζήτησιν πετρελαίων εἰς τὴν Δυτ. Ἑλλάδα ἔχω νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς:

Εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Κτενᾶ ἐν τῷ ἄρθρῳ του ἀναγραφόμενας ἐμφανίσεις ὄρυκτῶν ὑδρογονανθράκων (Μάραθος, Κυλλήνη, Ζάκυνθος, Ἀντίπαξοι, Ἡπειρος, Σελένιστα) ἔχουν ἤδη γίνῃ πολὺ πρὶν τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Κτενᾶ αἱ ἀκόλουθοι ἔρευναι καὶ μάλιστα καὶ ἐκμεταλλεύσεις. Μάραθος (Μητσόπουλος, Βουρνάζος ὑποδείξας τὴν σπουδαιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου προϊόντος, ἐκμετάλλευσις ὑπὸ τῆς Γεν. Βιομηχ. Ἐταιρείας.)—Κυλλήνη (Philippson, Δαμβέργης) Ζάκυνθος [ἔρευναι ὑπὸ Ἀγγλο-ἀμερικανικῆς Ἐταιρείας (1866), ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως (1891), ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας London Oil Development Company Ltd (1903—1905) στοιχίσασαι περὶ τὰς 320 χιλ. δραχ., ἀπὸ τοῦ 1913 δὲ καὶ ἐντεῦθεν ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Κολαῖτου κλπ.] Παξοὶ καὶ Ἀντίπαξοι (Martelli), Σελένιστα (ἐκμετάλλευσις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν.) Εἰ-

δικῶς δὲ διὰ τὴν Ἡπειρον (Δραγοπᾶ) ὁ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένων ἰατρὸς κ. Ν. Βασιλάκης ἀπὸ τοῦ 1910 παρατηρήσας τὰς ἐμφανίσεις ταύτας, μετεκάλεισε διὰ τὴν μελέτην αὐτῶν τὸν περίφημον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου καὶ διευθυντὴν τοῦ Γεωλ. Ἰνστιτούτου τῆς Ρουμανίας κ. I. Mrazec, ὅστις κατήλθε καὶ ἐπεσκέφθη μετὰ τῶν δύο βοηθῶν του I. Makowei καὶ C. Nicolescu κατ' Ἰούλιον τοῦ 1911 τὰς ἐμφανίσεις τῆς Δραγοπᾶς, τῶν Μπαγιουσσοῦς καὶ τῶν Γρατσανῶν, ἀνεχώρησεν ὁμως μετ' ὀλίγον ἀφήσας τὸν βοηθόν του κ. Nicolescu ὅστις καὶ παρέμεινε μελετῶν τὴν περιοχὴν μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου.

Μετὰ τὴν λήξιν τούτου καὶ κατὰ Μάιον τοῦ 1914 ἀπεστάλη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ κ. Mrazec ὁ κ. Nicolescu, ὅστις ἐμελέτησεν ἐκ νέου τὴν περιοχὴν πληρέστερον καὶ λεπτομερέστερον, ἀφοῦ δὲ παρέμεινε ἐπὶ 4 μῆνας ἀνεχώρησεν εἰς Ρουμανίαν μετὰ τὴν ἐκρήξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ὁ κ. Nicolescu πορίσματα τινὰ τῶν μελετῶν του ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸ Bulletin de la section scientifique de l'Academie Roumaine καὶ εἰς τὰ δημοσιεύματα τοῦ Γεωλογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ρουμανίας.

Ὁ ἐπελθὼν κατόπιν Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἀνέκοιπε τὴν συνέχαιαν τῶν περαιτέρω ἔρευνῶν καὶ μελετῶν ἄχρι τοῦ 1917, ὅτε ὁ ἐν Ἰωαννίνοις ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ Συμμαχικῶν δυνάμεων κ. Emile Tissoit ἔμαθε παρὰ τοῦ κ. Βασιλάκη τὴν ὑπαρξίν ἐμφανίσεων ὄρυκτῶν ὑδρογονανθράκων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Δραγοπᾶς καὶ ἀνέφερε τοῦτο εἰς τὰ Ὑπουργεῖα Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν τῆς Γαλλίας καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον D' Espreyay.

Συνεπεία τῶν ἀναφορῶν τούτων ἀπεστάλη κατ' ἀρχὰς εἰς Ἰωάννινα ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος D' Espreyay, κατόπιν δ' ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας καὶ ἐνεργεία τοῦ στρατηγοῦ κ. Bonnier κατὰ τὸ 1918 δύο Γάλλοι μηχανικοὶ ὁ κ. Roland διδάκτωρ τῶν Φυσικῶν Βασιτημιῶν καὶ ὁ κ. Βίδου ἄλλοτε διευθυντὴς τῶν ἀνθρακωρυχείων Παντοηρακλείας καὶ βραδύτερον κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1918 ὁ ἐπὶ 5)τίαν εἰς τὰ πετρελαία τῆς Ρουμανίας εἰδικῶς ἐργασθεὶς γεωλόγος Dupont.

Ἐὰν κατόπιν τούτων «πρῶτην ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀναζήτησιν πετρελαίων εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα» ἔδωκε τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Κτενᾶ, πᾶς τις δύναται νὰ κρίνῃ.

Μετ' ἄκρας ὑπολήψεως

N. B. ΛΙΑΤΣΙΚΑΣ

Γεωλόγος τοῦ Γεωλ. Γραφείου
Ἰπ., Ἐθν. Οἴκ.

1. Philippson La Tectonique de l'Égée. Le vol. 111—141 Ann de Géographie 1898. Μετὰ σχετικοῦ χάρτου.

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

30^{ΗΣ} ΙΟΥΝΙΟΥ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Ακίνητοποιημένον

Ἐγκαταστάσεις ἀξίας μηχ. ἐπιπλα κλ.	468.678,17	
Ἐγγυοδοσίαι	70.209,15	
Ἴδιοκτ. Καπνεργοστάσιον	843.761,65	
Ἀξία σημ. κλπ. συγχων. ἐταιριῶν	634.000,—	
Συμμετοχὴ εἰς ἐταιρ. «Κ. Πανᾶ καὶ Σια»	150.000,—	
Ἐπισφαλεῖς Χρεῶσται	68.025,57	3.239.674,54

Ἀπησχολημένον

Καπνὰ ἐν γένει	4.681.185,50	
Καπνὰ εἰς Χαρμάνια	222.751,—	
Καπνὰ ὑπὸ Βιομηχανοπ.	215.071,25	
Βιομ Καπνὰ	526.804,45	
Προκαταβολαὶ δι' ἀγορὰς καπνῶν	24.761,80	5.670.574
Ἔλικὰ ἐν γένει	1.260.639,56	
Πελάται	1.599.727,94	
Χρεῶσται	107.277,95	
Ἐνοίκια προπληρωθέντα	8.220,50	
Διαφημίσεις	2	
Ἀσφάλιστρα ἀδούλευτα	24.456,25	
Ἐντοκοὶ χρεωστ. λογαριασμοὶ	111.924,65	
Γράψεαι. Λογαρ. εἰσπρ. τιμολογίων μας	31.456,30	
Ἐκκρεμεῖς λογαριασμοὶ	1.472.616,92	
Ἐργαστ. Θεσσαλονίκης. Ἐκκρεμεῖς δοληψίαι	12.844,85	10.371.741,42

Διαθέσιμον

Ἐπιταγαὶ ἀνεῖσπρακτοὶ	779,10	
Τράπεζαι—καταθέσεις μας ὀψεως	102.404,70	
Ταμείον	384.337,01	487.520,81
		<u>14.098.936,77</u>

Ἐν Ἀθήναις τῆ

Ἦ Γενικὸς Διευθυντῆς
ΓΕΩΡ. Δ. ΠΑΝΑΣ

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαια

Μετοχικὸν διηρημένον εἰς 70.000 μετοχὰς	7.000.000,—	
Τακτικὸν ἀποθεματικὸν	150.000,—	
Ἐκτακτὸν ἀποθεματικὸν	1.000.000	
Ἀποθ. δι' ἀποθ. ἀξίας σημ.	332.414,69	
Ἐπισ. χρεωστ.	68.519,52	1.550.934,12
		<u>8.550.934,12</u>

Ἐκκρεμώσεις

Πιστωτικοὶ ἔντοκοι λογαριασμοὶ	2.827.506,72	
Γραμμάτια πληρωτέα	378.000,—	
Προσωρινοὶ λογαριασμοὶ	56.903,54	
Ἐκκρεμεῖς λογαριασμοὶ	1.319.392,62	
Μερίσματα πληρωτέα :		
α') παρ. χρήσεως	17.146,—	
β') προμέρισμα		
α' ἔξαμ. 1921	466.666,65	483.812,65
		<u>5.065.515,56</u>

Ζημίαι καὶ Κέρδη

Προηγούμενον ὑπόλ. κερδῶν	206.244,07	
Ἀκάθαρτ. κέρδος ἐκ πωλήσεως βιομηχ. προϊόντων	1.255.873,15	1.462.617,22

Μείον

Ἐξοδα Διαχειρίσεως	362.485,53	
Διαφημίσεις	39.439,05	
Ἐξοδα ἐκτυπώσεως μετοχῶν	8.084,20	
Τόκοι καὶ Προμήθειαι	83.370,70	
Φόροι δημοσίου	20.384,20	
Προμέρισμα α' ἔξαμηνίας 1921	466.666,65	980.130,12
		<u>482.487,02</u>
		<u>14.098.936,77</u>

24 Ἰουλίου 1921

Ἦ Διευθ. τοῦ Λογιστηρίου
ΚΛ. Ι. ΓΡΥΦΙΖΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τὰ ἑξωτερικὰ συναλλάγματα κατὰ καὶ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Ὑπὸ Εὐ-
αγγέλου Ι. Φαρμακίδου. Ὁ συγγραφεὺς ἐμφανίζεται δοκιμότητος εἰς τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω
τίτλον ἐκ 268 σελίδων ἔργον του. Ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος τοῦ συναλλάγματος κατὰ τὴν
διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπακολουθήσαντα παγκόσμιον κρίσιν γίνεται μετὰ πολλῆς ἐπι-
τυχίας. Τὸ θέμα εἶνε δυσκολότατον, πολλοὶ αἱ συγκρινόμεναι γνῶμαι καὶ τοῦτου ἕνεκα τὸ
ἔργον τοῦ συγγραφέως δέον νὰ κριθῆ μετὰ πάσης εὐμενείας. Ἡ κατάταξις τῆς βλῆς θὰ ἠδύ-
νατο ἴσως νὰ γείνη μετὰ μεγαλειτέρας ἐπιμελείας. Ἐν πάτῃ περιπτώσει τὸ βιβλίον τοῦ κ.
Φαρμακίδου εἶνε χρησιμώτατον, ἀπαραίτητον δὲ διὰ τὴν βιβλιοθήκην παντὸς ἐπιστήμονος.

Κριτικὴ τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐν Ἑλλάδι. Ὑπὸ Παρθενίου Κ.
Πολλάκη. Μελέτη λίαν ἐμπορικτικὴ ἐκ 42 σελίδων. Ἐκδόσις Ἀλεξανδρείας.

Διὰ τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλληνίδος. Ἐκδόσις τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλληνίδων ὑπὲρ τῶν
δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς περιέχοντα τὴν λογοδοσίαν τοῦ Συνδέσμου καὶ λεπτομερείαν περὶ
τῆς δράσεως αὐτοῦ.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἰσολογισμὸς τῆς 17)30 Ἰουνίου 1931

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Μετρητὰ ἐν τῇ Ταμείῳ παρὰ Τρα- πέζαις εἰς Ἐγτοκα Ταμ. Γραμ. καὶ Τοκομερίδιαι	218068815,55
Διαθέσιμα παρὰ Τραπεζαῖς Ἐ- ξωτερικῶν	111138480,99
Συναλλάγματα καὶ Ἐπιταγαὶ πρὸς εἰσπραξίν	24167072,78
Προεξοφλήσεις καὶ Προκαταβο- λαὶ ἐπὶ Γραμματίων	24900733,33
Δάνεια καὶ λογαριασμοὶ ἠγγυη- μένοι διὰ χρεωγράφων	26859529,29
Δάνεια καὶ λογαριασμοὶ ἠγγυ- ημένοι δι' ὑποθήκης	3964433,39
Δάνεια καὶ λογαριασμοὶ ἠγγυ- ημένα διὰ διαφόρων ἐγγυή- σεων	52526909,12
Προκαταβολαὶ ἐπὶ φορτωτικῶν καὶ ἐμπορευμάτων	75179584,07
Ἐρέχοντες λογαριασμοὶ	98103865,34
Χαρτοφυλάκιον Χρεωγράφων	11630864,02
Συμμετοχαὶ εἰς ἐπιχειρήσεις	1425685,—
Καταστήματα Τραπεζῆς	8463690,54
Κτήματα ἐξ ἀνγκυραστικῶν ἐκ- ποιήσεων	5053342,39
Ἐγκαταστάσεις, Ἐπιπλα Χρη- ματοκιβώτια, κλπ.	85,—

Δρ. 656482999,81

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαιον Ἐταιρικόν Δρ.	48000000,—
Κεφάλαιον Ἀποθεματικόν Τα- κτικόν	2400000,—
Κεφάλαιον Ἀποθεματικόν Ἐ- κτακτον	2600000,—
Κατχθέσεις ὄψεως	274220035,07
» προθεσμίας	118031717,73
» εἰς ἐγγύησιν	32989657,06
Ταμειντήριον	39353374,72
Ἐρέχοντες λ)σμοὶ	89675041,99
Ἀνταποκριταὶ Ἐξωτερικοῦ	15282246,59
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	20032100,79
Μερίσματα πληρωτέα παρελ- ούσης γρήσεως	2445697,—
Προμέρισμα τοῦ 1921 ἀπηλλαγ- μένον φόρου καθαρῶς προσό- δου (μερίσματα)	2400000,—
Κέρδη καὶ Ζημίαι Ὑπόλοιπον εἰς Νέον διὰ τὴν Β' ἑξαμηνίαν	9053047,90

Δρ. 656482999,80

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς
Ι. Κ. ΚΑΙΝΤΟΣ

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γεν. Λογιστηρίου
Α. Μ. ΛΕΒΟΥΝΗΣ

(Δημοσιεύηται μόνον διὰ τῶν λαβουσῶν ἐγγραφῶν ἐντολῆν ἐφημερίδων)